

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Vårterminen 2008

Sex ungdomars upplevelser av MTFC-Programmet (Multidimensional Treatment Foster Care)

Sergio Eslava & Marjan Safdarzadeh Haghghi

Psykologexamensuppsats Vol. X (2008):03

Handledare: Kjell Hansson
Examinator: Clemens Weikert

Abstract

The purpose of this study is to make a qualitative evaluation of the MTFC-program (Multidimensional Treatment Foster Care) on the basis of six youth's experiences of the program. The study will investigate what the youth experienced as positive and negative about the program as well as finding out what has helped them or inhibited them from the aim of getting out of their criminal lifestyle. A secondary purpose of this study is to make the youth's voices heard in the research world. The research question is: Which factors in the MTFC-program have helped or inhibited the youth towards the aim of getting out of their criminal lifestyle? For this purpose, a qualitative research method has been used where semistructured interviews have been performed on six youth who have gone through the MTFC-program. The results of this study show that the youth overall have had a positive experience of the MTFC-program, except for in those cases where some of them have felt betrayed in an important adult relationship. Important factors that have helped the youth to get out of a criminal lifestyle have been secure relationships with adults, regular interaction with an adult, exercising of control from the adult carers' side, communication through conversation, exchange of negative circle of friends and the youth's visions in the future like the vision of living a normal life. Factors that have inhibited them from a change have been lack of own motivation or betrayal from important adult relationships.

Keywords: MTFC, foster children, juvenile delinquency, qualitative study, treatment, conduct disorder, antisocial, criminality.

Sammanfattning

Syftet med den här studien är att utifrån sex ungdomars upplevelser av MTFC-programmet (Multidimensional Treatment Foster Care) göra en kvalitativ utvärdering av programmet. Studien kommer att undersöka vad ungdomarna upplevt varit positivt respektive negativt med programmet samt vad som har hjälpt dem respektive hämmat dem i målet att ta sig ur den kriminella banan. Ett sekundärt syfte med studien är att göra ungdomarnas röster hörda i forskningsvärlden. Frågeställningen är: Vilka faktorer i MTFC-programmet har hjälpt ungdomarna respektive hämmat dem i att ta sig ur den kriminella banan? Till detta syfte har en kvalitativ forskningsmetod använts, där semistrukturerade intervjuer har genomförts på sex ungdomar som genomgått MTFC-programmet. Resultaten av denna studie visar att ungdomarna överlag har haft en positiv upplevelse av MTFC-programmet, förutom i de fall där vissa av dem känt sig svikna i en viktig vuxen relation. Viktiga faktorer som har hjälpt ungdomarna till att ta sig ur den kriminella banan har varit trygga relationer till vuxna, regelbundet umgänge med en vuxen person, utövning av kontroll från vuxna vårdares sida, kommunikation genom samtal, byte av negativ vänkrets samt ungdomarnas framtidsvisioner som visionen att leva ett normalt liv. Faktorer som hämmat dem till förändring har varit brist på egen motivation samt svek från viktiga vuxna relationer.

Nyckelord: MTFC, fosterbarn, ungdomskriminalitet, kvalitativ studie, behandling, uppförandestörning, antisocial, kriminalitet.

Förord

Vi vill rikta ett stort varmt tack till Familjeforum för att ni gjort det möjligt för oss att kunna forska inom ämnet för vårt intresse (MTFC) i er organisation. Utan er hade denna uppsats inte varit möjlig. Framförallt vill vi tacka Annelie Andersson för ditt stora tålamod och äkta engagemang till samarbete samt Armand Suciu, Eva Thalén, Cissi Green och Per Schüller för er starka samarbetsvilja.

Vi vill även rikta ett speciellt stort tack till vår handledare Professor Kjell Hansson för ditt genuina intresse och tålamod under hela uppsatsarbetet. Du har gjort arbetet med denna uppsats till en såväl lärorik som en rolig och spännande upplevelse! Tack för att vi har fått äran att ha dig som vår handledare och att du har varit tillhands för oss under alla omständigheter!

Vi vill dessutom tacka våra intervjupersoner för att ni har deltagit med stor hängivenhet i denna undersökning och delat med er av era värdefulla erfarenheter och upplevelser. Utan er hade den här uppsatsen inte kunnat skapas.

Jag (Marjan Safdarzadeh Haghghi) vill även tacka min fästman Ashkan Rouzparast för att du inspirerat mig och gett mig stöd under hela uppsatsarbetet. Tack för din kärlek och ditt stora tålamod under hela den här perioden och för att du alltid finns där för mig och ger mig så mycket livsglädje, min älskling!

Jag (Sergio Eslava) vill även ta tillfället i akt att tacka min sambo Aneta Karczewska och min son Sergio Andres Eslava för det stöd ni har gett mig under hela uppsatsarbetet. Ett speciellt tack även till min mor Patricia Henriksson som inspirerat mig och fungerat som en mentor för mig.

Det som har gett oss energi och motivation under skapandet av den här uppsatsen har förutom stödet och inspirationen från ovanstående nämnda viktiga personer, även varit vår starka passion och drivkraft att i framtiden kunna hjälpa de ungdomar som är i behov av denna insats (MTFC-behandlingen) för att ta sig ur den kriminella banan.

Malmö i mars 2008

Marjan Safdarzadeh Haghghi och Sergio Eslava

Innehållsförteckning

INLEDNING	9
Begreppsdefinition	10
<i>Normbrytande beteende</i>	10
<i>Anknytning</i>	10
<i>Lindéns begrepp för anknytning</i>	11
Litteraturgenomgång	12
<i>Tidigare fosterbarnsmetoder</i>	12
<i>Institutionsvård</i>	13
<i>Fosterhemsvård</i>	16
<i>Fosterbarns upplevelser</i>	17
<i>Separationer</i>	17
<i>Interaktion i familjen</i>	18
<i>Förståelse för barnet/ungdomen</i>	18
<i>Anpassning</i>	19
<i>Ju äldre desto svårare</i>	20
<i>Flera fosterhemsplaceringar</i>	21
<i>Ingen nytta</i>	21
<i>MTFC bakgrund i USA</i>	21
<i>MTFC som alternativ till dygnsvård</i>	22
<i>Teorier och idéer som MTFC vilar på</i>	24
<i>Social inlärningsteori</i>	24
<i>Familjesystemteorin</i>	25
<i>Skyddande faktorer i ett familjesystem</i>	25
<i>Betydelsen av kontroll</i>	25
<i>Betydelsen av kamrater</i>	26
<i>Olika versioner av MTFC</i>	26
<i>MTFC-modellen</i>	26
<i>Behandlingsteamet</i>	27
<i>Case manager/samordnaren gör följande</i>	28
<i>Fosterfamiljen</i>	28
<i>Ungdomsbehandlaren/Kontaktpersonen</i>	29
<i>Familjeterapeuten</i>	29

<i>Handledaren</i>	30
<i>PDR-ringaren</i>	30
<i>Forskningsassistenten</i>	30
<i>MTFC bakgrund i Sverige</i>	30
<i>Resultat av MTFC i tidigare forskning</i>	32
<i>Syfte</i>	35
<i>Frågeställning</i>	35
METOD.....	35
Val av metod	35
Urvalsgrupp.....	36
Procedur	38
Bearbetning och analys	39
Etiska överväganden	40
RESULTAT	41
MTFC i Helhet	42
<i>Frihet versus fångenskap</i>	42
<i>Vad som hjälpte/hämmade</i>	43
<i>Kontroll</i>	43
<i>Relationer viktiga</i>	45
<i>Brist på egen motivation hämmade</i>	46
<i>Helheten</i>	46
<i>Saknade</i>	47
<i>Dubbel identitet</i>	48
<i>Positiv förändring eller ej</i>	49
<i>Komma ur kriminella banan</i>	49
<i>Mer disciplin</i>	50
<i>Bättre relation till föräldrar</i>	51
Disciplin/belöningsystem	51
<i>Frihet versus kontroll</i>	51
<i>Kommunikation</i>	52
<i>Belöning normalt/onormalt</i>	55
<i>Då jobbigt och nu bra</i>	55
Biologiska familjen	56
<i>Pendlandet jobbigt eller ej</i>	56

<i>Separation från föräldrar</i>	57
<i>Relation till föräldrar</i>	58
<i>Borta bra hemma bäst</i>	59
Flytta hem igen.....	59
<i>Flyttade ej hem till föräldrar</i>	59
<i>Förändring hos föräldrar</i>	59
<i>Behov av trygghet</i>	61
<i>Bättre relationer eller ej</i>	62
Fosterfamiljen.....	63
<i>Relationen</i>	63
<i>Trygghet och svek</i>	63
<i>Kommunikation</i>	64
<i>Förtroende viktigt</i>	65
<i>Synen på varandra</i>	66
Kompisar.....	67
<i>Gamla vänner inga riktiga vänner</i>	67
<i>Nya vänner</i>	68
<i>Bra att byta vänkrets</i>	69
Familjeterapi.....	70
<i>Hjälpte eller ej</i>	70
<i>Smärtsamt</i>	71
Färdighetstränare/ungdomsterapeut.....	72
<i>Viktigt att umgås och prata</i>	72
<i>Trygghet och svek</i>	74
Motivation.....	76
<i>Frivilligt val eller ej</i>	76
<i>Både frivilligt och tvång</i>	76
<i>MTFC bättre alternativ</i>	76
<i>Motivation till förändring</i>	77
<i>Relationer och framtidsvisioner</i>	77
<i>Överlevnad</i>	79
Resultatsammanfattning.....	79
DISKUSSION.....	83
Resultatdiskussion.....	83

Metoddiskussion.....	94
Slutsatser	100
REFERENSER.....	108
APPENDIX.....	113
Intervjufrågor	113

Inledning

I denna uppsats har författarna valt att utvärdera ett behandlingsprogram som heter MTFC (Multidimensional Treatment Foster Care) och som är ett behandlingsprogram som är utformat för ungdomar som på grund av normbrytande beteende har kommit i kontakt med polisen eller socialtjänsten. MTFC är ett alternativ till institutionsplacering för dessa ungdomar (se definition av ”normbrytande beteende” under rubriken ”Begreppsdefinition”). Denna utvärdering kommer att göras genom en kvalitativ undersökning utifrån ungdomarnas egna perspektiv och upplevelser av MTFC-programmet. Genom semistrukturerade intervjuer av ungdomarna avser författarna utforska hur ungdomar som genomgått MTFC-programmet har upplevt det. Vad tycker de har varit positivt respektive negativt med programmet? Vad har hjälpt dem respektive hämmat dem till en eventuell förändring att komma ur den kriminella banan?

Författarnas intresse för detta ämne har väckts genom att de har insett att den här gruppen av ungdomar är i stort behov av hjälp i samhället. Det har dock funnits stora brister i de metoder som hittills använts för att hjälpa dessa ungdomar, nämligen fosterhemsplacering och institutionsplacering (Hjern & Vinnerljung, 2002; Sallnäs, 2006; Vinnerljung, 1995; 1996; 1998; 2006; Vinnerljung & Ribe, 2001; Vinnerljung, Öhman & Gunnarsson, 2005). Författarna har i detta sökande efter lämpliga metoder kommit i kontakt med MTFC-programmet som är ett alternativ till dessa andra metoder. Till skillnad från dessa bygger MTFC på vetenskapligt belagda resultat och metoden har i forskning visat på effektiva resultat när det gäller att hjälpa ungdomar med kriminell beteendeproblematik (Chamberlain & Reid, 1998; Chamberlain, Fisher & Moore, 2002; Chamberlain, 2003; Westermark, Hansson, Vinnerljung & Olsson, under publicering). Detta har gjort MTFC-programmet attraktivt för författarna att forska på, eftersom de ser den som en potentiellt viktig metod att använda i framtida metoder för att hjälpa kriminella ungdomar.

Nedan följer ett avsnitt där olika begrepp som kommer att användas i uppsatsen definieras varefter följer en litteraturöversikt över de fosterbarnsmetoder som hittills använts i Sverige. Den mest framstående forskaren inom detta område är som framgår Bo Vinnerljung. Litteraturöversikten fortsätter med en redovisning av de kvalitativa studier som gjorts av fosterbarns upplevelser av hittills använda fosterbarnsmetoder. De framträdande forskarna inom den kvalitativa forskningen är Gunvor Andersson, Gunilla Lindén och Ingrid Höjer. Sedan ges en bakgrund av MTFC i USA. Därefter ges en beskrivning av MTFC-programmet och de idéer och teorier som ligger till grund för MTFC varpå följer en mer utförlig presentation av MTFC-modellen. Därpå följer ett avsnitt där bakgrunden av MTFC i Sverige

redovisas. Slutligen redovisas en översikt över forskningsläget när det gäller de resultat som MTFC-behandlingen visat på i tidigare forskning.

Begreppsdefinition

Normbrytande beteende

Normbrytande beteende handlar både om aggressiva beteenden och ickeaggressiva beteenden (Andershed & Andershed, 2005). Aggressiva beteenden kan handla om utagerande beteenden mot människor och djur, fysisk aggressivitet, sexuellt ofredande av andra samt plågande av djur. Med icke-aggressiva normbrytande beteenden menas till exempel att bryta mot föräldrars regler, snatta, stjäla saker, vandalisera, klottra samt skolka från skolan (Andershed & Andershed, 2005). I forskningslitteraturen används dock flera olika begrepp synonymt med begreppet *normbrytande beteende*, nämligen *antisocialt beteende*, *symtom på uppförandestörning* eller *uppförandestörning (conduct disorder)* enligt den psykiatriska diagnosmanualen DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) (Andershed & Andershed, 2005). Även begreppet *beteendeproblem* förekommer i litteraturen (Familjeforum, 2007). Då barnet på grund av det normbrytande beteendet kommit i kontakt med polisen kallar man det i forskningslitteraturen för barndomskriminalitet (eller ungdomskriminalitet) (Andershed & Andershed, 2005).

I föreliggande uppsats är det mest begreppet ”kriminalitet” som används, eftersom ungdomarna i studien har kommit i kontakt med polisen på grund av sitt normbrytande beteende. Ibland används dock också termen ”beteendeproblem”, ”kriminell beteendeproblematik”, ”antisocial problematik”, ”antisocialt beteende” eller ”antisocial beteendeproblematik”

Anknytning

Anknytning är ett begrepp som är definierad av John Bowlby och handlar om den process vars resultat är ett psykologiskt band mellan ett barn och dess närmaste vårdare (Broberg, Almqvist & Tjus, 2003). Teorin beskriver även hur anknytningen utvecklas till mentala representationer hos barnet, det vill säga barnet bildar inre arbetsmodeller av sig själv, viktiga närstående och om samspelet mellan sig själv och dessa viktiga vårdare. Dessa inre arbetsmodeller av anknytningen blir sedan viktiga för personlighetsutvecklingen genom hela livet. Sammantaget handlar anknytningsteorin om att människan som en social varelse behöver andra människor för att överleva och leva (Broberg et al., 2003).

Det mest centrala begreppet i anknytningsteorin är ”trygg bas”, vilket syftar på föräldrarnas omsorgsförmåga (Broberg et al., 2003). Med trygg bas menas då att föräldern

dels är en bas för barnet att utforska världen och dels utgör ett ”hamn” där barnet kan återvända när denne upplever hot eller fara.

Broberg et al. (2003) skiljer mellan ”trygg” och ”otrygg anknytning”. Det tryggt anknutna barnet känner den tryggheten att den kan återvända till den ”trygga hamnen” om denne behöver skydd och vågar även utforska världen eftersom den har denna trygga bas. Det otryggt anknutna barnet kan inte lita på att föräldern är en trygg bas och att föräldern finns där som en trygg hamn när barnet behöver den. Barnet har då att välja mellan att ängsligt klamra sig fast vid föräldern (aldrig lämna basen) eller att bete sig som om hamnet inte behövdes (inte använda föräldern för ökad säkerhet eller känslomässiga behov) (Broberg et al., 2003).

Det finns två typer av otrygg anknytning enligt Broberg et al. (2003), nämligen ”organiserad otrygg anknytning” och ”desorganiserad otrygg anknytning”. I den organiserade otrygga anknytningen skiljer man på ”undvikande anknytning” och ”ambivalent anknytning”.

Hos barn med *undvikande anknytning* präglas relationen till föräldern av att föräldern visar att denne inte gillar barnets klängig-behövande känslomässiga behov. Barnet visar därmed inte heller något behov av att använda föräldern som en trygg bas. Vid *ambivalent anknytning* präglas relationen till föräldern av att föräldrarnas samspel med barnet är oförutsägbart lyhört, det vill säga föräldern tar hänsyn till barnets behov endast när denne själv känner för det och inte när barnet behöver föräldern. Här formas barnets anknytning på så vis att barnet antingen klänger sig fast vid föräldern eller är passiv och ger upp i att söka trygghet hos föräldern (Broberg et al., 2003).

När det gäller den *desorganiserade otrygga anknytningen* präglas samspelet mellan barn och förälder av rädsla (Broberg et al., 2003). Barn som tillhör den här gruppen har haft en relation till föräldern som präglats av antingen för långa separationer, så att barnet till slut slår av anknytningssystemet och inte mer ”känner” någonting vid separationer, eller när relationen präglas av att föräldern återkommande reagerat på barnets behov med aggressivitet istället för lyhördhet. På så vis har föräldern både varit den enda källan till trygghet och samtidigt en källa till hot. Barnet hamnar då i ett dilemma när det behöver trygghet, eftersom det både vill ha trygghet från föräldern, men är samtidigt rädd för att söka trygghet hos föräldern (Broberg et al., 2003).

Lindéns begrepp för anknytning

Lindén (1998) använder andra begrepp för olika former av anknytning. Hon har myntat begreppen genom forskning på fosterbarn så att dessa begrepp beskriver anknytningen hos fosterhemsplacerade barn. Hon använder anknytningen i termer av hur ungdomen blivit

bemött under sin uppväxt, nämligen som ”symbiotiskt bemött”, som ”indifferent bemött”, som ”ambivalent bemött” eller som ”rejekterad” (Lindén, 1998). Fortsättningsvis i uppsatsen kommer dock begreppet ”ratad” att användas istället för begreppet ”rejekterad”.

När det gäller den *symbiotiskt bemötta* barnet/ungdomen har modern bundit sig till sitt barn på ett extremt sätt, detta för sitt eget välbefinnande, eftersom fäderna för det mesta suttit i fängelse. Denna ogynnsamma anknytning hindrar barnet i dess utveckling. Dessa barn växer även upp med en längtan efter och en idealisering av den föräldern som befinner sig i fängelse.

Med *ratade* tonåringar menas ungdomar som under sin uppväxt upplevts av modern som en belastning eller något som känts främmande (Lindén, 1998). En positiv interaktion mellan barn och moder existerar inte. Relationen präglas av negativa känslor på grund av en dålig eller ingen anknytning mellan förälder och barn. Dessa ungdomar har upphört att rikta sin strävan efter närmare kontakt med föräldern. De anpassar sig också till omgivningens krav samt visar låg självkänsla och kamratproblem. Det finns i sin tur två grupper i gruppen ratade ungdomar. Den första gruppen är dem som blivit fosterhemsplacerade på grund av *föräldrarnas* beteende. Här kan det handla om att föräldrarna är i fängelse eller att tonåringarna far illa hos föräldrarna. Den andra gruppen av de ratade ungdomarna är de som blivit placerade på grund av *eget* negativt beteende. De har agerat ut i till exempel kriminalitet eller missbruk. Dessa ungdomar visar våldsamma konflikter med föräldrarna. Dessa beteenden kan tolkas som att det är en strävan från ungdomens sida att få uppmärksamhet och få en närmare kontakt med föräldern (Lindén, 1998).

Den *indifferenthållne* ungdomen är den som under sin uppväxt bemötts av en likgiltighet från sin moder. Modern har inte engagerat sig tillräckligt i kontakten med barnet. Dock förefaller det som att modern gett en viss omvårdnad och kontakt, men denna har inte varit tillräcklig (Lindén, 1998).

I den *ambivalent* bemötta ungdomsgruppen har modern pendlat mellan närhet och avvisande bemötande gentemot ungdomen (Lindén, 1998).

Litteraturgenomgång

Tidigare fosterbarnsmetoder

Institutionsvård och barnhem är organisationer som funnits för att behandla och vårda ungdomar som har problematiskt beteende och inte kan bo hemma (Sallnäs, 2006). Institutioner kan alltså vara hem för vård och boende (HVB) eller ungdomshem (§ 12-hem). I HVB-hem som är en beteckning för olika slags institutioner sker arbetet med ungdomarna på

ett varierande sätt beroende på vilken institution ungdomarna befinner sig i. Sedan kan HVB-hemmen antingen vara privatägda eller statligt ägda, medan § 12-hemmen är statligt ägda. År 2004 fanns det 3600 barn i institutionsvård vid ett givet tillfälle, det vill säga cirka 1 barn per tusen var placerade. Sedan finns det en annan form av placering för vård av unga, nämligen familjehem (Sallnäs, 2006). Forskningen kring denna placeringsform redovisas senare i uppsatsen under rubriken ”fosterhemsvård”.

Det är oftast fler medborgare i Sverige som är berörda av social verksamhet än man faktiskt tror. Till exempel blir 6-7 % av alla tonåringar i Sverige någon gång under ett kalenderår utredda av socialtjänsten (Denvall & Vinnerljung, 2006). Detta innebär 2 tonåringar i varje klass. Bland barn i Stockholm som var födda mellan 1968 och 1975 hade cirka en femtedel (19%) av dem någon gång under sin uppväxt blivit utredda av socialtjänsten samt 1 av 10 varit berörda av socialtjänstens insatser. Sedan hade 7-8 %, det vill säga mer än 2 elever i varje klass, någon gång placerats i fosterhem eller institution (Denvall & Vinnerljung, 2006). I fortsättningen kommer fosterhem och institution att kallas för dygnsvård när de ska behandlas under ett gemensamt namn.

Anledningen till att socialtjänsten ingriper och vidtar åtgärder för den unge är vanligtvis beteendeproblem hos ungdomen, till exempel kriminalitet (Denvall & Vinnerljung, 2006). Det finns för närvarande en hel del utvärderande forskning inom detta område som har visat på många behandlings- och preventionsprogrammens positiva effekter, men i Sverige saknas en utvärdering av dessa metoder. Dock är en del utvärderingar pågående (Denvall & Vinnerljung, 2006). I Sverige är det istället vanligt med till exempel institutionsvård och aktivitetsprogram, det vill säga insatser som är gruppbaseade. Detta trots att vetenskaplig forskning återkommande visat på att det finns stora risker med sådana program där man har ungdomarna i grupp, eftersom ungdomarna då tenderar att bli värre i sina problematiska/kriminella beteenden (Denvall & Vinnerljung, 2006; Ferrer-Wreder, Stattin, Lorente, Tubman & Adamson, 2005). De har till exempel börjat missbruka droger och begå ännu mer brott än tidigare. Detta beror på att det uppstår gruppeffekter, ”deviancy training” på amerikanska, när man samlar en grupp ungdomar med kriminellt beteende som accentuerar varandras problematiska beteenden (Denvall & Vinnerljung, 2006; Ferrer-Wreder et al., 2005).

Institutionsvård

Institutionsvård av ungdomar har trots det ovannämnda ökat under de senaste 25 åren (Denvall & Vinnerljung, 2006). Framförallt är denna ökning märkbar i privatägda behandlingshem där ungdomar med beteendeproblem vårdas. Emellertid har ingen behandling

inom denna vårdsektor utvärderats, utan behandlingsmetoder som miljöterapi har tillämpats i organisationerna utan att någon vetenskaplig forskning gett stöd för att denna metod fungerar. Istället har metaanalyser av utländska studier på denna behandlingsmetod visat på svaga eller inga effekter alls (Denvall & Vinnerljung, 2006). Detta innebär att socialt arbete med ungdomar innebär ett stort etiskt problem eftersom socialarbetare placerar barn i olika behandlingar vars effekter man inte har någon som helst kunskap om. Placeringarna görs dessutom med tvång, hot eller i bästa fall övertalningar. Problemet i socialt arbete är alltså okunskapen och ibland ointresset av konsekvenserna av interventionerna som görs. Samtidigt finns det en omfattande kunskap inom detta område som inte utnyttjas (Denvall & Vinnerljung, 2006).

Forskning visar på att personalen i institutionen samt ledningen spelar en väsentlig roll i den atmosfär och gruppkultur som bildas i institutionen (Whitaker, Archer & Hicks, 1998, Sinclair & Gibbs, 1998 & Andreassen, 2003 i Sallnäs, 2006). Samtidigt som institutionen tar hand om ungdomar med problematiska beteenden, har det också riktats en stor del kritik mot dem. Institutionerna har nämligen oftast varit väldigt isolerade genom att de varit belägna långt utanför tätorterna samt saknat kontakt med det omgivande samhället. Denna isolering och avskärmning från omgivningen bidrar till att en negativ dynamik bildas i institutionen där ungdomarna avpersonifieras och personalen får en stark maktställning i relation till ungdomarna. Denna maktställning har genom historien missbrukats på så vis att många av de intagna blivit offer för brutala former av kontroll och övergrepp (Levin, 1998 i Sallnäs, 2006).

En utvärdering av förhållandena i den sociala barnvården har gjorts i Norge för åren 1945-1980 (NOU 2004:23 i Sallnäs, 2006). Undersökningen har gjorts genom arkivmaterial och berättelser från nu vuxna som tidigare som barn varit institutionsplacerade. Dessa studier visar att det har förekommit en hel del omsorgssvikt samt fysiska och sexuella övergrepp på barnen. Förövarna av övergreppen har varit både personal och andra barn (NOU 2004:23 i Sallnäs, 2006). Till exempel äldre och starkare ungdomar som gör övergrepp på yngre och svagare, eller pojkar som gör sexuella övergrepp på flickor eller andra pojkar. Speciellt distansplaceringar ökar risken för övergrepp, det vill säga placeringar långt ifrån de biologiska föräldrarna (Sallnäs, 2006). I Sverige är det speciellt vanligt i privatägda institutioner med distansplaceringar trots lagstiftningens ambitioner att barnen bör placeras i närheten av sina biologiska föräldrars boende. Denna distans gör att det blir svårt för både föräldrarna och socialsekreteraren att hålla tät kontakt med barnen och se hur de har det,

vilket ökar barnens beroende av personalen och därmed personalens ökade tendens till maktmissbruk över dem (Sallnäs, 2006).

Frågan är då vilka faror som finns i dagens institutionsvård i Sverige? Forskning visar på att även om det inte gjorts några studier på detta i Sverige har utländska studier, däribland norska och amerikanska, visat på att barn som placeras i institution löper i allmänhet större risk för att utsättas för övergrepp (både sexuella och fysiska) än barn som inte placeras i institution (Borge, 2004 i Sallnäs, 2006).

Andra faror som finns med institutionsplaceringar är att det finns stor risk för negativ gruppåverkan (Denvall & Vinneljung, 2006; Ferrer-Wreder et al., 2005; Sallnäs, 2006). Det vill säga ungdomarna utövar en negativ effekt på varandras kriminella eller problematiska beteenden genom att uppmuntra och förstärka varandra i detta avseende. Istället för att utvecklas, förvärras ungdomarna alltså i sina kriminella beteenden och försök till positiv påverkan från personalens sida genom olika interventioner försvåras eftersom en negativ motkultur bildas hos ungdomarna (Sallnäs, 2006).

Vidare finns det risk för sammanbrott (när ungdomen avbryter behandlingen, t ex rymmer iväg) vid institutionsplaceringar vilket för med sig negativa konsekvenser för ungdomen i form av emotionella skador som förvirrad identitet, känslor av övergivenhet, skuld och ensamhet. I en svensk studie har man visat att mellan 18 och 52 % av de ungdomar som placerades i institution slutade med sammanbrott. Flest sammanbrott återfanns i privata institutioner (Sallnäs, 2006).

Institutionsvård av unga är således kopplat till stora risker som olika former av övergrepp, negativ gruppåverkan, mobbning och plötsliga byten från ett boende till ett annat (Sallnäs, 2006). Det kan dock också finnas nytta med institutionsvård. Till exempel har vissa ungdomar upplevt institutionsvård som positivt genom att de kommit bort från sin negativa boendemiljö. Sedan skulle institutionsvård kunna leda till positiva resultat om den uppfyllde vissa förutsättningar. Dessa förutsättningar är till exempel att behandlingen har en viss inriktning, att personalen har lagom kontroll över barnen, att man är enig etcetera (Andreassen, 2003 i Sallnäs, 2006). Emellertid uppfylls inte dessa förutsättningar i Sverige eller uppfylls väldigt sällan. Frågan är därför ifall de barn som placeras i institutionsvård egentligen får bättre resultat, det vill säga att barnen mår bättre och beter sig bättre än de barn som inte placeras i denna vård? (Sallnäs, 2006).

Det saknas även konsensus kring olika behandlingsmetoders effekter på olika problem i kombination med att ungdomarnas problem oftast är väldigt komplexa. Det finns härmed inga enkla lösningar på problemen och det blir oklart vilken yrkesgrupp som äger området samt

vilka krav som är lämpliga att ställa på institutionsvården och av vem/vilka dessa krav ska ställas. Ett minimikrav borde dock åtminstone vara att försäkra sig om att barnen inte utsätts för övergrepp, trakasserier eller annan skada (Sallnäs, 2006).

Fosterhemsvård

Även om institutionsvården har ökat kraftigt sedan början av 1980-talet i och med ökad privatisering (90% av institutionsvården är idag privatägt), är fosterhem den vanligaste formen av dygnsvård för barn och ungdomar (Vinnerljung, 2006). Den vanligaste orsaken till att barn placeras i dygnsvård är brister i omsorg i den biologiska familjen, medan den vanligaste orsaken för tonåringars placering är beteendeproblem, speciellt hos pojkar (Vinnerljung, 2006).

Vinnerljung har gjort flera registerstudier för att undersöka livsvillkoren för barn och ungdomar som varit i fosterhemsvård eller familjehemsvård (Hjern & Vinnerljung, 2002; Vinnerljung, 1996; 1998; Vinnerljung & Ribe 2001). De flesta uppföljningsstudier visar att risken för en negativ utveckling i unga år är mycket högre för fosterbarn jämfört med andra barn (Vinnerljung, 1996; 2006). Riskerna liknar de risker som barn som växt upp i fattiga och socialt belastade familjeförhållanden utsatts för. Fosterbarn har till exempel en sämre somatisk hälsa än andra barn (Hjern & Vinnerljung, 2002; Vinnerljung 2006). De har även en sämre psykisk hälsa jämfört med normalpopulationen (Vinnerljung, 2006). Detta visar sig i att fosterbarnen har en större tendens att begå självmord och göra självmordsförsök än andra barn samt en större tendens att hamna i psykiatrisk vård. Självmordsrisken bland fosterbarn är 4-5 gånger högre än jämnåriga både under tonåren och under vuxen ålder (Vinnerljung, 2006). Flera studier visar på att det finns en överdödlighet bland vuxna fosterbarn jämfört med barn och ungdomar i normalbefolkningen (Vinnerljung, 1992; 1995; 2006; Vinnerljung & Ribe, 2001).

Vidare uppvisar barn i dygnsvård som grupp lägre skolprestationer än andra barn samt har en större tendens att vara lågutbildade i vuxen ålder (Vinnerljung, 2006). Det finns i sin tur en hög korrelation mellan låg utbildning och andra problem i ung vuxen ålder (Vinnerljung, 1998; 2006; Vinnerljung et al. 2005). Det finns också en större dödlighet bland fosterbarns biologiska föräldrar efter fosterbarnets placering i fosterhemmet eller institutionen (Vinnerljung, 2006). Forskning av Vinnerljung (2006) visar att det är vanligare jämfört med normalpopulationen att fosterbarnens föräldrar dör av missbruk, självmord eller yttre våld. En av sju fosterbarn jämfört med en av 100 barn i normalpopulationen förlorar sina föräldrar vid 18-årsåldern. Vid 25 årsåldern är motsvarande siffror en av fyra för fosterbarnen och 1 av 50 för normalpopulationen. Detta innebär att när ungdomarna lämnar fosterhemmen och söker

sig till sina föräldrar är föräldrarna döda. Ungdomarna brukar inte heller ha kvar kontakten med fosterhemmet efter att de utskrivits eftersom de har blivit myndiga. Dessa ungdomar får då leva i stor fattigdom, ensamhet, med dålig hälsa och hög arbetslöshet. Fosterbarn löper dessutom en större risk att bli föräldrar redan i tonåren (Vinnerljung, 2006).

Fosterbarns upplevelser

Separationer

Att bli placerad som fosterbarn är något barnet eller ungdomen aldrig genomgår helt smärtfritt (Höjer, 2001; Lindén, 1979). Placeringen sätter igång många olika känslor såsom rädsla, osäkerhet och ångest. Barn som blir fosterhemsplacerade visar nästan alltid ett starkt motstånd mot att skiljas från föräldrarna (Höjer, 2001). Detta gäller även de barn som kommer från ogynnsamma förhållanden, såsom dåliga föräldrar eller som är uppvuxna i en ogynnsam miljö (Höjer, 2001). Även då barnet skiljs från de primära vårdarna (oftast föräldern) fortsätter de tidigt grundlagda känslomässiga bindningarna att verka inom barnet (Höjer, 2001). Dessa spår i form av bindningar avsätts tidigt av föräldrarna och dessa utvecklas även om relationen mellan barn och föräldrar inte varit ultimata. Detta är något som bör uppmärksammas när ett barn eller en ungdom blir aktuell för fosterhemsplacering. Det är nämligen inte så att barnet/ungdomen kommer att glömma sina primära vårdare, separeras från dem utan smärta och knyta an till en fosterfamilj snabbt. Det är alltså mer komplicerat än så (Höjer, 2001).

De barn/ungdomar som uppmärksammas av social barnavård kännetecknas ofta av att ha ett instabilt familjeförhållande med brist på kontinuitet (Andersson, Aronsson, Hessle, Hollander & Lundström, 1996). De barn/ungdomar som hamnar inom socialtjänsten brukar oftast hamna i separations- och uppbrotskriser. Därför är det viktigt att vara uppmärksam på deras situationer, eftersom dessa barn/ungdomar är mer utsatta för separationer och uppbrott. Ofta saknas även ett stödjande socialt nätverk. Denna instabilitet medför att barn/ungdomar ofta måste byta skola, dagis, kompisar och hemmiljö (Höjer, 2001).

Separation och uppbrott är oftast kontentan för ett barn/ungdom som hamnar i social barnavård genom placering på HVB-hem (hem för vård eller boende), jourhem eller familjehem. Oftast innebär detta besöksförbud för föräldrarna under lång tid, vilket i sin tur innebär att barnet/ungdomen upplever detta som plågsamt och i sin tur försätter barnet/ungdomen i en ännu större krissituation (Andersson et al., 1996).

I Sverige har man länge vetat vikten av att förbereda barn och ungdomar till olika övergångar (Andersson et al., 1996). Det önskvärda är en mjuk och vänlig övergång till nya

miljöer. Därför finns det inskolning till dagis och till skolan, där barnet får prova på att lära känna lärare och kamrater innan han/hon börjar. Detta är dock inte självklart inom den sociala barnvården, även om det är just där det vore särskilt angeläget. Den sociala barnvården försöker att ta hänsyn till detta, men ibland sker förändringar drastiskt och barnet eller ungdomen hinner inte med förändringen. Ju fler separationer och uppbrott desto svårare blir det för barnet/ungdomen att anpassa sig (Andersson et al., 1996).

Interaktion i familjen

Hela interaktionen som finns inom en familj spelar roll i barns utveckling (Höjer, 2001). Föräldrarnas förhållande till syskonen har större betydelse än man tidigare trott. Hur barn i syskongruppen upplever att föräldrarna har förhållit sig till dem under uppväxttiden spelar en stor roll för barnet (Höjer, 2001). Flera studier visar att barn som tyckt att den ene föräldern varit mer sträng och mindre kärleksfull mot denne än vad föräldern varit mot syskonen, har en benägenhet att vara mer ångestfyllda och deprimerade (Dunn & Plomin, 1990; Höjer, 2001). Dessa barn/ungdomar kan uppleva liknande fenomen när de senare placeras i en fosterfamilj, nämligen att fosterföräldrarna är mindre kärleksfulla mot dem. Även upplevelsen av att inte bli betraktad som en i familjen eller mindre önskvärd är vanligt bland barn/ungdomar som blir placerade i fosterfamiljer med egna barn. Att befinna sig i en fosterfamilj där barnet/ungdomen inte är det enda fosterbarnet kan också medföra en konkurrens mellan fosterbarnen. Barnet som blir fosterhemsplacerat kan börja konkurrera både med fosterföräldrarnas egna barn och med eventuella andra fosterbarn i samma familj (Höjer, 2001).

Förståelse för barnet/ungdomen

I forskning som gjorts på fosterfamiljer har det visat sig att fosterföräldrarna har en benägenhet att dämpa ner eller inte inse att barnen/ungdomen genomgår vissa svårigheter (Andersson et al., 2001). Med andra ord kan allt fungera bra i den vuxnes ögon, medan det i ungdomens ögon inte gör det. Därför är det viktigt att lyfta fram barnets/ungdomens perspektiv och upplevelser. Andersson et al. (2001) menar att det är viktigt att se världen med barnens/ungdomens ögon och hur barnet ser och upplever olika fenomen. Det är alltså viktigt att se på barnen som medforskare och undvika att se dem som undersökningsobjekt, för att kunna fånga upp barnets egen förståelse av sitt liv, av sig själv och det sociala sammanhanget det ingår i. På så vis får den vuxne en tydligare bild av barnets/ungdomens upplevelser (Andersson et al., 2001).

Anpassning

Forskning av Lindén (1998) visar att det finns en skillnad i gruppen fosterbarn när det gäller anpassningsförmåga. Denna skillnad beror främst på anledningen till ungdomens placering, nämligen om det beror på föräldrarna eller om det är på grund av barnets/ungdomens beteende. Men forskning visar att skillnaden även beror på hur ungdomens anknytning till sina vårdgivare/föräldrar har varit under uppväxten, nämligen om ungdomen har blivit *symbiotiskt bemött, ratad, indifferent bemött* eller *ambivalent bemött* (Se mer utförlig definition av dessa begrepp under "Begreppsdefinition") (Lindén, 1998).

De *symbiotiskt bemöta* ungdomarna är de som har den ena föräldern i fängelse och barnet/ungdomen blir därmed hårt bunden till den föräldern som är hemma (Lindén, 1998). Detta hindrar barnet från att ha en bra kontakt med fosterfamiljen vid en fosterhemsplacering. Dessa barn håller sig reserverade i kontakten och barnet befinner sig i en konstant längtan efter att föräldrarna eller den ena föräldern ska släppas fri från fängelse eller häkte (Lindén, 1998).

När det gäller gruppen *ratade* ungdomar menar Lindén (1998) att ungdomarna upplevts som en belastning för föräldrarna. Relationen till föräldrarna har präglats av negativa känslor på grund av att anknytningen har varit dålig eller saknats. Ungdomen har då gett upp sin strävan efter en närmare kontakt med föräldern. I denna grupp återfinns dels de ungdomar som blivit placerade på grund av *föräldrarnas* beteende och dels dem som blivit placerade på grund av sitt *eget* beteende, till exempel utagerande beteende i kriminalitet.

För den första gruppen av *ratade* ungdomar (placerade p g a föräldrarnas beteende) har fosterfamiljen betytt mycket. Den har fungerat som en sorts "kristallkula", men en mycket ömtålig sådan, som lätt kan gå sönder (Lindén, 1998). Ett urskiljbart inslag för de ungdomar som inte stannade kvar i fosterfamiljen i Lindéns (1998) studier, är en lätt framkallad upplevelse av svek från fosterföräldrarnas sida. Skörheten i kristallkulan visar sig då ungdomen reagerat med att rymma eller inte stanna kvar då denne känt sig det minsta *ratad* eller *sviken*. Denna grupp av ungdomar visade att de ville knyta an till fosterföräldrarna och gör det också, men vågar inte helt och hållet lita på denna relation. Ungdomarna i denna grupp har visat att de har ett stort behov av ett vuxet stöd. Detta stöd har visat sig vara viktigt både i hemmiljön och i skolan (Lindén, 1998).

Ungdomarna från den andra gruppen av *ratade* ungdomar (som blivit placerade p g a eget beteende) har till en början närmat sig fosterfamiljen men inte klarat av att bibehålla en positiv relation till den (Lindén, 1998). Ungdomen har blivit för betungande för fosterföräldrarna och de har inte klarat av att handskas med ungdomens negativa beteende.

Det är svårt för fosterföräldrarna att knyta an till ungdomen och för ungdomen att anpassa sig till den nya familjen (Lindén, 1998). Dessa ungdomar beskrivs som svåra att hantera och detta medför att ungdomen mister förtroendet och förmågan att känna tillit till fosterfamiljen. Det har alltså inte utvecklats någon positiv känslomässig relation mellan ungdomen och fosterföräldrarna. Detta har medfört att ungdomen rymt planlöst eller blivit utkastad från fosterhemmet till en fortsatt destruktiv situation (Lindén, 1998).

Den tredje gruppen av ungdomar är de *indifferent bemötta* ungdomarna som har blivit bemötta med likgiltighet från moderns sida. Lindén (1998) visade i sina studier att ungdomar i den här gruppen upplevde en bättre kontakt och anpassning till sin nya situation och till sina fosterföräldrar. Dock visade även denna grupp en viss skörhet då en liten konflikt med fosterföräldrarna eller en förändring av barnets/ungdomens livssituation visade sig vara kritisk för ungdomen. De valde då att rymma och lösa sina problem på egen hand. Ingen av de ungdomar som rymt eller blivit utkastade har sedan återvänt till sin biologiska familj (Lindén, 1998).

I den *ambivalent bemötta* gruppen av ungdomar har relationen till modern präglats av avvisande och närhet. Denna relation till modern har sedan intensifierats under ungdomens vistelse i fosterhemmet (Lindén, 1998). Mödrarna beskrev nämligen att de ville ha tillbaka barnet eller ville ha tätare kontakt. Detta medförde att det blev svårt för ungdomen att etablera en fungerande relation till fosterföräldrarna. För många ungdomar blev det så att de valde att flytta tillbaka till sina mödrar men blev avvisade efter 6 månader och då hade dessa ungdomar redan förlorat kontakten med sin fosterfamilj och fick klara sig själva (Lindén, 1998).

Lindéns studier (1998) visar sammantaget att det var lättast för de *ratade* ungdomarna som placerats på grund av *föräldrarnas* beteende samt de *indifferent bemötta* ungdomarna som bemötts med likgiltighet med ett visst mått av omvårdnad, att anpassa sig till sin fosterfamilj. De ungdomar som i sin tur hade svårast att bli accepterade och anpassa sig till fosterföräldrarna var de *ratade* tonåringarna som blev omhändertagna på grund av *eget* beteende. Dessa visade brist på känslomässig anknytning. Detta var något som inte utvecklades mellan ungdomen och fosterföräldrarna (Lindén, 1998).

Ju äldre desto svårare

Forskning visar på att det är svårare för barnet/ungdomen att anpassa sig till en fosterfamilj ju äldre barnet är vid den första fosterhemsplaceringen (Lindén 1979; 1998). Fosterbarnen har även svårare att acceptera sin situation ju äldre de är vid placeringen och har därför en större benägenhet att rymma, det vill säga göra sammanbrott (Lindén, 1979). Dessutom är risken för mortalitet bland fosterbarnen större ju äldre fosterbarnen är vid

placeringen (Lindén, 1979). Forskning visar också att ju äldre barnet är desto större är risken för utstötningar från hemmet, skolan och olika fosterhem (Lindén, 1998). Ju äldre ungdomen är och desto fler fosterhemsplaceringar ungdomen har fått genomgå desto svårare blir det nämligen för ungdomen att ta till sig den vårdform som ges honom/henne. Ungdomen lär sig och vänjer sig vid att bli utstött och får alltså en svårighet att förlita sig på andra och bilda trygga relationer. Dessa studier pekar på att ett barn/ungdom som blivit föremål för många olika placeringar känner sig utstött från flera håll och därför agerar utåt (Lindén, 1998).

En annan gemensam faktor som ungdomarna delar enligt forskningen är att ungdomarna önskar starka och hållbara relationer till fosterföräldrarna (Hansson & Knutsson, 1987). De har dock upplevt att det inte har blivit så och därför blivit besvikna. Vistelsen i familjehemmet har alltså för det mesta inte blivit vad ungdomarna hoppats på. Detta har resulterat i att ungdomarna vid avslutad placering har haft en upplevelse av att ha blivit utkastade och haft en önskan att fosterföräldrarna hade velat ha dem kvar hos sig själva (Hansson & Knutsson, 1987).

Flera fosterhemsplaceringar

När ett barn hamnar i fosterfamilj är det viktigt att en uppföljning sker för att kontrollera ifall placeringen verkligen fungerar. Det som ska undvikas är att barnet/ungdomen hamnar i en karusell av olika placeringar, det vill säga att barnet flyttas från barnhem till barnhem, från fosterfamilj till fosterfamilj tills denne får svårt att knyta an till någon. Detta är nämligen vanligt förekommande för fosterbarn (Andersson, 2001). Barnen/ungdomarna får en upplevelse av ”att bli tvungna att klara sig själva” och att ingen vill ha dem och att de får flytta när fosterfamiljen eller behandlingshemmet tröttnar på dem. Dessa barn/ungdomar känner sig utstötta (Andersson, 2001).

Ingen nytta

Ett annat intressant fynd som är värt att lyfta fram är ungdomarnas upplevelser av att behandlingshemmen inte har varit till någon nytta (Levin, 1998; Lindén, 1998). Bland annat visar en uppföljningsstudie gjord av Levin (1998) på ungdomar som varit intagna på ett särskilt ungdomshem, att nästan 80 % av dem hade begått brott efter vistelsen. Detta resultat visar på ett högt återfall i att begå brott efter vistelse på ungdomshem.

MTFC bakgrund i USA

MTFC-modellen är en modell som har sina rötter i forskning som startade redan i början av 1970-talet i Oregon Social Learning Centre (OSLC) i Eugene, Oregon (MTFC, 2007). Det var Patterson och Reid som startade detta center. MTFC-modellen baseras på

teorierna om social inlärning. En ofantlig mängd studier har gjorts under 20 år avsedda att hitta vilka faktorer som predicerar uppförandestörningar och psykiskt hälsorelaterade problem hos barn och ungdomar. Detta har lett till utvecklingen och anpassningen av MTFC för en variation av populationer (MTFC, 2007).

Det första MTFC-programmet grundades av Chamberlain och kollegor under 1983 (MTFC, 2007). Deras målgrupp var då allvarliga och kroniska ungdomsbrottslingar. 1992 implementerades MTFC-programmet för ungdomar med allvarliga emotionella störningar mellan 9 och 18 år gamla och som var på väg att skrivas ut från Oregon State Hospital. Under 1996 etablerades programmet för ungdomar som var mellan 6 och 18 år gamla och som hade utvecklingsstörning, emotionell störning och som hade problem med aggression och självskadebeteenden, alkohol- och drogmissbruk samt sexuellt utagerande beteende. 1996 utvecklade Fisher programmet till att inriktas på förskolebarns behov (MTFC, 2007). Sedan har programmet under åren utvidgats och anpassats efter ungdomar från alla stora samhällsbaserade child service system, ”juvenile justice”, ”mental health” och ”child welfare” (MTFC, 2007).

1998 överflyttades all MTFC service verksamhet från Oregon Social Learning Centre till OSLC Community Programs, vilket är en organisation som är ansvarig för att leverera evidensbaserat MTFC-service (MTFC, 2007). Just nu är det TFC-consulting som förser andra organisationer med implementerings-service, konsultation samt teknisk hjälp (MTFC, 2007).

MTFC som alternativ till dygnsvård

Av ovanstående litteraturöversikt framgår alltså att det har funnits stora brister inom tidigare fosterbarnsmetoder för att hjälpa ungdomar med beteendeproblematik. Bland dessa brister kan nämnas maktmissbruk, sexuella och fysiska övergrepp från personalens sida och brist på vetenskaplighet, samt dålig hälsa, dålig skolgång och hög dödlighet bland fosterbarnen (Hjern & Vinnerljung, 2002; Sallnäs, 2006; Vinnerljung, 1995; 1996; 1998; 2006; Vinnerljung & Ribe, 2001; Vinnerljung et al., 2005). Uppenbarligen finns det ett behov av andra metoder än dessa för att hjälpa ungdomar med kriminell beteendeproblematik.

Dessutom visar internationella studier att risken för sammanbrott är större vid fleråriga institutionsplaceringar än placeringar som är kortare eller högst varar ett år och att mer än hälften av institutionsplaceringar leder till sammanbrott (Trasler, 1961, Parker, 1966, George, 1970 & Berridge & Cleaver, 1987 i Hansson, Olsson, Balldin, Kristoffersson & Schüller, 2001). Andra studier visar att ungdomar som varit placerade i Råby ungdomshem

återfallit i brott ett halvår efter utskrivningen (Levin, 1997 i Hansson et al., 2001).

Uppenbarligen behövs det ett alternativ till dessa behandlingsmetoder för barn och ungdomar med kriminellt beteende.

Ett alternativ är MTFC som är ett behandlingsprogram som har utvecklats av Patricia Chamberlain vid Oregon Social Learning Centre (OSLC) i USA som ett alternativ till institutionsplacering av kriminella ungdomar (Hansson et al., 2001; Westermark, Hansson, Vinnerljung & Olsson, under publicering). I Sverige är placering i institution och fosterhem de vanligaste behandlingsmetoderna för dessa ungdomar. Men eftersom denna form av placering för med sig mycket negativa konsekvenser för ungdomarna snarare än positiva såsom ovan beskrivits under rubriken "tidigare fosterbarnsmetoder", har MTFC börjat användas i Sverige som ett alternativ till dessa andra former av behandlingar (Westermark et al., under publicering).

MTFC är en av 12 metoder som utvärderas i "Blueprints for violence prevention", som är ett forskningsprojekt som har till syfte att identifiera våldsförebyggande program och erbjuda tekniskt stöd att hjälpa platser att välja och implementera program som har visat sig vara effektiva i att förebygga våld bland ungdomar med antisocial beteendeproblematik (Mihalic, Fagan, Irwin, Ballard & Elliot, 2004).

MTFC-behandlingen är multidimensionell vilket innebär att interventioner sker på flera olika nivåer under arbetet med ungdomen (Hansson et al., 2001; Westermark et al., under publicering). Arbetet sker med den enskilda ungdomen, med ungdomens biologiska familj, fosterfamiljen, skolan, fritidsverksamheten och kamratrelationerna (Hansson et al., 2001; Chamberlain, Fisher & Moore, 2002). De olika nivåerna inbegriper alltså arbete med fosterföräldrarna genom intensiv utbildning och handledning i beteendehanteringstekniker, arbete med de biologiska föräldrarna genom föräldrabetendeutbildning och familjeterapi, arbete med ungdomen genom färdighetsträning och stödjande terapi samt beteendeinterventioner och annat stöd i skolan och även psykiatrisk konsultation och medicinering om så behövs (Chamberlain et al., 2002; MTFC, 2007). Behandlingsprogram där intervention sker i de olika system som barnet/ungdomen lever i har i tidigare forskning visat sig vara mest effektiv för ungdomar med antisocial problematik (Axberg, Hansson, Broberg & Wirtberg, 2006; Ferrer-Wreder et al., 2005; Lipsey, 1995 & Farrington, 2003 i Westermark et al., under publicering).

Det finns två huvudmål i MTFC, nämligen att minska ner antisocialt beteende samt att öka prosocialt beteende (Westermark et al., under publicering). Dessa mål uppfylls bland annat genom att bra beteende belönas och dåligt beteende nonchaleras/ignoreras eller åtföljs

av en tydlig gränssättande konsekvens (social inlärningsteori) (Familjeforum, 2007). Poängsystemet är ett hjälpmedel till detta ändamål. Två andra mer långsiktiga mål i programmet är att ungdomen ska komma ur den kriminella banan samt kunna flytta hem igen (Familjeforum, 2007; Hansson, 2008). Behandlingsmålen uppfylls sammantaget genom följande interventionsstrategier (Chamberlain, 2003; MTFC, 2007):

1. Att tillföra ungdomen med en konsistent förstärkande miljö där han/hon har åtminstone en stödjande relation till en vuxen som kan leda och uppmuntra ungdomen.
2. Att tillföra ungdomen med en klar struktur och klara och konsistenta gränser med tydliga konsekvenser.
3. Att tillföra ungdomen med en nära övervakning.
4. Att undvika umgänge med kamrater med problematiska/kriminella beteenden och istället hjälpa ungdomen att utveckla förmågor att kunna skapa relationer till mer positiva kamrater.

MTFC är baserad på social inlärningsteori och systemisk familjeterapi (Hansson et al., 2001; Westermarck et al., under publicering). Nedan följer en beskrivning av dessa teorier samt andra idéer som MTFC-modellen grundas på.

Teorier och idéer som MTFC vilar på

Social inlärningsteori

Enligt den sociala inlärningsteorin sker social inlärning till stor del via imitation, så kallad observations- eller modellinlärning. Bandura som är teorins ledande företrädare har visat att barns sociala inlärning sker genom observation av modeller. Det är avgörande för inlärningens effektivitet att individen kan uppmärksamma vad modellen gör, kan komma ihåg modellens beteende och reproducera det samt är motiverad att göra det (NE, 2007).

Det är en teoribildning som bildades på 60-talet och som ville besvara frågan: Hur lär sig barn och ungdomar om vad som händer runtomkring dem och om vilka förväntningar som ställs på dem? (Ferrer-Wreder et al., 2005). Sociala inlärningsteorin menar att barn och ungdomar kan lära sig helt nya beteenden genom att observera andra. De lär sig alltså inte endast genom egna unika erfarenheter, utan de kan också lära sig nya beteenden genom att observera andra som har fått positiva konsekvenser när de agerat på ett visst sätt. Under uppväxten är det föräldrarna som är de viktiga rollmodellerna för inlärning medan kamraterna blir alltmer viktiga under ungdomsåren (Ferrer-Wreder et al., 2005).

Familjesystemteorin

Familjesystemteorin är en teori om familjen som system utifrån generell systemteori. Enligt denna är en familjemedlems beteenden relaterat till hur familjen fungerar som helhet, och individuella problem och symptom är orsakade av bristande funktionalitet i familjen. Några av de centrala idéerna i den generella systemteorin är att helheten är mer än summan av delarna tillsammans, att det råder en mångfaldig cirkularitet i dynamiska system och att det finns regler för hur ett systems delar förhåller sig till varandra (Olson & Petitt, 1999).

Inom familjeterapin sker arbetet utifrån familjesystemteorins syn på familjen som ett system. Vanliga antaganden inom familjeterapin är således att pågående samspel och kommunikation mellan människor har stor betydelse för uppkomsten och bibehållande av problem. Sedan påverkar en familjs struktur och organisation hur familjemedlemmarna fungerar och mår. Terapeutiska färdigheter och tekniker är viktiga i familjeterapin för att kunna få goda behandlingsresultat (Olson & Petitt, 1999).

Skyddande faktorer i ett familjesystem

I MTFC har de faktorer tagits hänsyn till som har visat sig vara viktiga i ett familjesystem för att barnet/ungdomen ska ha en positiv psykologisk utveckling. Dessa faktorer är trygg anknytning till en förälder eller primär vårdgivare, en varm och lagom kontrollerande auktoritativ föräldrastil, klar och direkt kommunikation i familjen samt en flexibel familjeorganisation som består av tydliga regler, roller och rutiner (Carr, 2006). Dessutom är närvaron av pappan i barnets uppfostran och en hög äktenskaplig tillfredsställelse viktiga faktorer för en positiv utveckling hos barnet/ungdomen (Carr, 2006).

Betydelsen av kontroll

Betydelsen av kontroll från föräldrarnas sida har forskats kring i flera studier som sammanförts i en review-studie gjord av Capaldi, Chamberlain och Patterson (1997). Här visade forskarna på ett samband mellan ineffektivt utövande av disciplin från föräldrarnas sida och uppförandestörning hos barn. Deras studie visade att dålig utövande av disciplin från föräldrarnas sida när barnet gick i årskurs 4 var signifikant associerat med allvarliga inblandningar i brottslighet under ungdomstiden samt misslyckande att fortsätta till eftergymnasiala studier (Capaldi et al. 1997). Enligt forskarna av den här review-studien innebär detta resultat att det bör finnas fokus i praktiken på att utveckla föräldrars förmåga att mer effektivt disciplinera sina barn (Capaldi et al., 1997). Effektiva disciplintekniker som bör läras ut till föräldrarna inkluderar förmågan att strukturera situationer, leda barnens beteende i rätt riktning, uppmuntran av positivt beteende samt konsistent användning av milda konsekvenser som time-out eller förlust av privilegier (Capaldi et al., 1997).

Betydelsen av kamrater

Tidigare forskning har även visat att gruppbaseade interventioner där ungdomar i riskzonen sammanförs i en grupp medför negativa effekter i utvecklingen, det vill säga ungdomarnas kriminella beteenden ökar i och med att de förstärker varandras antisociala beteenden i gruppen (Ferrer-Wreder et al., 2005). I litteraturen kring kamratrelationer framkommer att kamratrelationer blir allt viktigare under ungdomsåren (Ferrer-Wreder et al., 2005). Under tonåren kommer ungdomen in i en utvecklingsfas då de mest påverkas av kamrater. Därför kan det vara så att de negativa socialisationsprocesserna som forskare har sett i kamratrelationer omedvetet framkallas när ungdomarna sammanförs i grupp vid interventioner. Ungdomarna i gruppen börjar då att tala mer och mer om riskfyllda aktiviteter och förstärker varandras berättelser om dessa aktiviteter. Dishion kallar detta för "deviancy training" (Dishion, McCord & Poulin, 1999 i Ferrer-Wreder et al., 2005).

Olika versioner av MTFC

Det finns tre olika versioner av MTFC, en version för varje åldersgrupp. Varje version har prövats i forskning och bevisats vara effektiv (MTFC, 2007). Dessa tre versioner är:

MTFC-P: Den här versionen är till för förskolebarn, det vill säga för barn mellan 3 och 5 år.

MTFC-C: Den här versionen är till för barn mellan 6 och 11 år.

MTFC-A: Den här versionen är för ungdomar mellan 12 och 17 år

Det är ungdomar som genomgått MTFC-A som undersöks i den här uppsatsen.

MTFC-modellen

MTFC-behandlingen går till på så vis att ungdomen placeras enskilt i ett fosterhem, det vill säga fosterfamiljen har endast ett fosterbarn placerat hos sig. Anledningen till detta är, som nämnts ovan, att studier har visat på att negativ kompistryck har haft stark påverkan på ungdomen och att fosterföräldrarna då har svårigheter att påverka barnet/ungdomen (Familjeforum, 2007).

Under placeringstidens första fas finns det alltid en vuxen i fosterhemmet, detta för att den vuxne skall vara stödjande och kunna rycka ut ifall något oförutsett inträffar under skoltid eller på fritiden (Familjeforum, 2007).

Metoden bygger på att positivt beteende belönas och dåligt beteende ignoreras eller åtföljs av en tydlig gränssättande konsekvens (social inlärnings teori). Med hjälp av ett poängsystem ska ungdomen lära sig nya sätt att förhålla sig och samspela med både vuxna

och jämnåriga. Poängsystemet anpassas efter de svårigheter som respektive ungdom har och utformas således individuellt (Familjeforum, 2007). Ungdomen får poäng på positivt beteende och avdrag på negativt beteende. För att få större frihet under ansvar, till exempel att träffa kompisar, måste ungdomen ta ansvar och följa de regler som är utformade för ungdomen i vederbörandes behandlingsprogram. Dessa inbegriper till exempel att anpassa sig till regler inom fosterfamiljen, att gå i skolan, att göra läxorna, att komma hem i tid och att endast umgås med kompisar som är godkända att umgås med inom programmet. Ju mer poäng ungdomen får desto snabbare kan ungdomen förflytta sig till nästa steg i systemet, som innebär större frihet för ungdomen. Behandlingstiden kan variera mellan 8 och 12 månader (Familjeforum, 2007). De 3 stegen som programmet består av redovisas nedan:

Steg 1: Ungdomen vistas under denna period endast hos fosterfamiljen. Han/hon träffar sin biologiska familj endast vid familjeterapin. Det finns alltså inga permissioner till den biologiska familjen under denna inledande fas. Dock kan kontakten bibehållas med den biologiska familjen via telefon eller dylikt. Ungdomen har ingen ensam kompistid utan den övervakas av en vuxen. En av fosterföräldrarna är alltid hemma under denna period. Steg 1 varar cirka 3 veckor (Familjeforum, 2007).

Steg 2: Under denna period är ungdomen till största delen hemma hos fosterfamiljen, men har nu även möjlighet till permissioner varannan helg till den biologiska familjen. Möjlighet till kompistid finns och ungdomen skall delta i familjeterapi en gång i veckan med sin biologiska familj. Steg 2 varar cirka 5-6 månader (Familjeforum, 2007).

Steg 3: Avslutande period där ungdomen tillbringar mer tid hos den biologiska familjen än hos fosterfamiljen. Ungdomen har kompistid utformat enligt vad fosterfamiljen tycker är acceptabelt. Steg 3 varar cirka 2-6 månader. Under denna period har ungdomen betydligt mer frihet och ansvar (Familjeforum, 2007).

Behandlingsteamet

MTFC-programmet består av ett behandlingsteam som består av en samordnare, en familjeterapeut, en ungdomsterapeut, en färdighetstränare och en PDR-ringare (PDR = Parent Daily Report) som samarbetar med fosterfamiljen, ungdomen och ungdomens biologiska familj med målsättningen att ungdomen ska flytta hem till sin egen familj (Familjeforum, 2008). Deras roller är noga utformade och kommer att beskrivas nedan. Familjer som väljer att ingå i projektet kommer att få träffa behandlingsteamet och en forskare (forskningsassistenten) som träffar både familjen och ungdomen. Forskaren gör då en intervju bestående bland annat av ett självsvarsformulär (Familjeforum, 2007).

Fosterfamiljen och den biologiska familjen har ej kontakt under hela behandlingstiden. Ifall kontakt eller besök är nödvändigt tas detta i samråd med samordnaren. Samordnaren är alltså den person som står för kontakten mellan biologiska familjen och fosterfamiljen.

Vidare är det ett krav att den biologiska familjen skall delta i familjeterapin minst en gång i veckan samt att permissionerna förläggs till den biologiska familjen. De biologiska föräldrarna skall poängsätta ungdomens beteende då ungdomen är hemma. Fosterfamiljen och den biologiska familjen skall hålla en tät kontakt med samordnaren och PDR-ringaren (Familjeforum, 2007). Nedan följer rollfördelningen i teamet:

Case Manager (CM)/ samordnaren gör följande:

- Utformar ungdomens individuella behandlingsprogram.
- Skapar listorna/poängsystemet som ligger till grund för de beteendeförändringar som ungdomen skall uppnå under placeringen. Listorna kan förändras under placeringstiden.
- Fattar beslut om stegen i programmet, permissioner till biologiska familjen, kompidid, övriga förmåner respektive indragning av förmåner. Grunden för besluten är poänglistorna.
- Planerar alla möten med socialförvaltning, skola, biologiska familjen samt fosterfamiljen.
- Ser till att alla i teamet får den information som de behöver.
- Håller kontakt med fosterhemmet och ger dem stöd och handledning.
- Förmedlar också information mellan fosterfamiljen och biologiska familjen.
- Samlar in önskemål från teamet om eventuella andra behandlingsinsatser såsom BUP (Barn och ungdomspsykiatri), kontaktar dem och planerar in dessa insatser.
- Har en funktion som motiverare för biologiska familjen att komma igång med familjeterapin.
- Har en viss jourverksamhet för bio- och fosterfamiljerna, som kan ringa om krissituationer uppstår (Familjeforum, 2007).

Fosterfamiljen

En stor del av själva behandlingsarbetet står fosterfamiljen för. En av fosterföräldrarna ska vara hemma på heltid, alternativt kunna komma i kontakt med på kort varsel. Som tidigare nämnts ska en vuxen vara hemma på heltid under steg 1. Fosterfamiljen poängsätter ungdomens beteende på så sätt att positivt beteende belönas och mindre positivt

beteende resulterar i avdrag i poänglistorna. Vid poängsättning ska detta ske på ett neutralt sätt och fosterföräldrarna ska inte föreläsa för barnet angående poängen eller gå in i en diskussion med ungdomen om denne går på och vill ha igång en diskussion angående poängsättning. Fosterfamiljen bör alltid hålla ett salutogent tänkande vilket innebär att de ska observera positiva förändringar och uppmuntra dessa. Familjen bör hålla en positiv fokus gentemot ungdomen och hålla en kontinuerlig kontakt med skolan samt informera samordnaren (CM) om hur behandlingen framskrider. Fosterföräldrarna lämnar över ungdomens poängställning till PDR-ringaren varje dag. Detta sker genom ett telefonsamtal. Det finns även möjlighet för fosterfamiljen att få råd och handledning av samordnaren (CM) (Familjeforum, 2007).

Ungdomsbehandlaren/kontaktpersonen

Det finns två olika ungdomsbehandlare: en ungdomsterapeut och en färdighetstränare. Ungdomen träffar dessa 2-3 gånger i veckan. Däremellan kan ungdomen kontakta dessa per telefon om denne behöver deras stöd eller har några frågor som har med programmet att göra. Båda personerna är ungdomens allierade och stöd under programmet. Ungdomsterapeuten hjälper ungdomen genom motiverande samtal, medan färdighetstränaren hjälper ungdomen genom att träna ungdomen i olika sociala färdigheter och stödjer denne att ha förmågan att umgås med vuxna och andra ungdomar. Förutom att ungdomsterapeuten har motiverande samtal med ungdomen, har ungdomen också möjlighet att prata om svåra situationer eller tidigare livshändelser om ungdomen själv önskar det. Färdighetstränaren är också som en vuxen kompis för ungdomen och umgås med ungdomen 1-2 gånger i veckan för att göra olika aktiviteter som ungdomen själv önskar. Båda ungdomsbehandlarna har uppgiften att motivera ungdomen att stanna kvar i behandlingen och även att hjälpa ungdomen att omvandla tankar från terapin till handling. Ungdomsterapeuten deltar också i familjeterapin som stöd för ungdomen (Familjeforum, 2007).

Det bör tilläggas att rollerna ungdomsterapeut och färdighetstränare har i början av implementeringen av MTFC i Familjeforum upptagits av en och samma person. Men sedan några år tillbaka har rollen delats upp i två roller, varav den ena av dem svarar för samtalsstöd med ungdomen (ungdomsterapeuten) och den andra svarar för umgänget i form av olika aktiviteter med ungdomen (färdighetstränaren).

Familjeterapeuten

I familjeterapin får föräldrarna stöd och hjälp med att uppmuntra och stödja sitt barn. Under de första träffarna kartläggs resurser och hinder i familjen. Föräldrarna får även lära sig konstruktiva uppfostringsmetoder och lär sig härigenom bland annat alternativa sätt att

bemöta sin ungdom på. I familjeterapin arbetar familjeterapeuten även med konflikthantering och kommunikation i familjen. Sessionerna sker en gång i veckan och alla medlemmar i familjen samt andra betydelsefulla personer deltar i terapin (Familjeforum, 2007).

Handledaren

I behandlingen ingår handledning av fosterfamiljerna. Denna handledning sker både enskilt och i grupp. Träffarna kan dock äga rum oftare om behov finns. Utgångspunkten för handledningen är poänglistorna och målet är att stödja fosterfamiljen i behandlingsarbetet med ungdomen (Familjeforum, 2007).

PDR-ringaren

PDR-ringarens uppgift är att ringa till fosterfamiljen en gång per dag och ta in summan på poänglistorna samt att rapportera dessa vidare till samordnaren. Då ungdomen har permission till den biologiska familjen är det dem som PDR-ringaren kontaktar för att samla in resultatet för poänglistorna (Familjeforum, 2007).

Forskningsassistenten

Forskningsassistentens roll är att undersöka om behandlingen har fått förväntad positiv effekt. Till detta syfte träffar han/hon biologiska familjen vid 4 tillfällen under 2 års tid oberoende av hur lång behandlingen är, alltså sammanlagt 8 timmar. Sedan meddelar han/hon resultaten vidare till samordnaren som delar med sig av denna information till andra viktiga inblandade. Dessa forskningsresultat kommer att sammanställas i forskningsrapporter i framtiden för publicering. Alla hjälpsökandes identiteter är sekretesskyddade vid publiceringen (Familjeforum, 2007). Forskningen i Familjeforum bedrivs under ledning av Kjell Hansson, professor vid social högskolan samt legitimerad psykolog och legitimerad psykoterapeut med handledarkompetens. Forskningen bekostas av Familjeforum själv.

MTFC bakgrund i Sverige

I en intervju med Kjell Hansson, professor vid Socialhögskolan framkommer följande information om MTFC:s bakgrund i Sverige.

Hansson (2008) berättar att MTFC har förts från USA till Sverige av honom själv. Hans intresse för denna metod väcktes i slutet av 80-talet, då han jobbade inom barnpsykiatri. Tillsammans med professor Marianne Cederblad som också jobbade inom barnpsykiatri insåg de att det behövdes andra metoder än de befintliga och började resa runt i världen för att hitta nya metoder för barn och ungdomar med antisocial problematik. 1988-89 åkte de runt i USA och träffade på Patricia Chamberlain som är grundaren av MTFC vid Oregon Social Learning Centre. Hansson bjöd då Chamberlain till Sverige och

sammankallade ett möte med socialtjänsten från olika kommuner. Dock kunde inte socialförvaltningen få ihop ett team från olika kommuner. Baldin, Kristoffersson och Schüller bildade då Familjeforum och Hansson ansökte om forskningspengar för att kunna forska på MTFC och fick då göra en randomiserad studie. Härmed sattes behandlingen och forskningen igång i Familjeforum år 2000 (Hansson, 2008).

Statens institutionsstyrelse blev också intresserad av MTFC och drev programmet i Hässleholm. Även chefen för utredningshemmet i Hässleholm var intresserad av detta. Pia Kyhle Westermark, doktorand i ämnet, bjöds då in av Kjell Hansson för att disputerar på MTFC. Familjeforum blev den första platsen utanför USA som blev certifierad att använda sig av MTFC. Familjeforum är också den enda organisation som kan utbilda andra i MTFC inom och utanför Norden. Andra städer och länder som har blivit utbildade i detta program av Familjeforum är Norge, Danmark, Stockholm och Hässleholm. Holland och England har också börjat implementera metoden (Hansson, 2008).

Hansson menar att metoden har försvenskats i Familjeforum på så sätt att till exempel ungdomar i Sverige inte blir dömda till MTFC genom LVU, medan ungdomar i USA blir dömda till behandlingen. I Sverige är det istället frivilligt att välja MTFC som alternativ till andra fosterbarnsmetoder som institution och andra fosterhem. Socialtjänsten köper Familjeforums tjänster och låter ungdomen själv välja MTFC som alternativ till de andra placeringarna. Sedan är programmet också försvenskat på så vis att fokus i Sverige mer ligger på det familjeterapeutiska medan programmet i USA är mer inriktat på det beteendeterapeutiska (Hansson, 2008).

Familjeforum har just nu jobbat med MTFC i 6-7 år och har haft mellan 30 och 40 ungdomar i denna behandling. I Hässleholm har man 20 ungdomar. Två randomiserade studier har bedrivits kring resultatet av MTFC i Sverige under ledning av professor Kjell Hansson. En av dem bedrivs i Hässleholm och den andra i Familjeforum i Lund. En av dessa studier har avslutats under våren 2007. Resultaten har visats vara bra hittills menar Hansson. Bland annat visar resultaten att det blir betydligt färre sammanbrott vid placering i MTFC jämfört med andra fosterhemsplaceringar. I MTFC är sammanbrottet cirka 15 % medan det vid andra fosterhemsplaceringar är 60 %.

Sedan berättar Hansson att behandlingen är individanpassad, det vill säga förutom de generella principerna som alla ungdomar måste följa i behandlingen, finns det principer som är anpassade efter varje ungdoms individuella behov. Till exempel är poängsystemet och de terapeutiska insatserna individanpassade. Hansson menar också att behandlingen är mer intensiv i Sverige än i USA. Här i Sverige lägger man till exempel fler antal timmar på de

olika insatserna under en viss tidsperiod. Man strävar också efter att göra behandlingstiden kortare än den nuvarande 12-månaders-behandlingen, till syfte att dels göra behandlingen mer effektiv och dels billigare. Det kan också tilläggas att MTFC är billigare än andra fosterbarnsmetoder som institutionsbehandling (Hansson, 2008).

Resultat av MTFC i tidigare forskning

I tidigare forskning har effektiviteten av MTFC-behandlingen jämförts med andra traditionella behandlingar som fosterhemsplacering och institutionalisering av ungdomar (Chamberlain et al., 1998; Chamberlain et al. 2002; Chamberlain, 2003; Fisher & Kim, 2007; Westermark et al., under publicering). Resultaten av dessa studier redovisas nedan.

Jämfört med traditionell behandling har det enligt forskningen varit fler MTFC-ungdomar som kompletterat sina behandlingsprogram samt spenderat färre dagar på anstalt än ungdomar i dygnsvård, på en uppföljning efter 2 år (Chamberlain et al., 2002; Chamberlain, 2003; Chamberlain, 1990 i Westermark et al, under publicering). Sedan har ungdomar som på grund av psykisk ohälsa legat på ungdomspsykiatri randomiserats till MTFC-behandling respektive traditionell behandling. Det har då visat sig att ungdomar som hade genomgått MTFC-programmet fortare skrevs ut från sjukhuset än kontrollgruppen (Chamberlain et al., 1998; Chamberlain, 2003; Chamberlain & Reid, 1991 i Westermark et al., under publicering).

Sedan har ungdomar som genomgått MTFC jämförts med dem som genomgått GC (Group Care) (Chamberlain et al., 2002; Chamberlain, 2003; Westermark et al., under publicering). Skillnaderna mellan Group care (institutionsplacering) och MTFC är att det finns flera ungdomar på ett ställe i Group care, medan det bara finns en ungdom i taget i MTFC (Chamberlain et al., 2002). Sedan används gruppterapi i GC, medan det inte alls används i MTFC. När de vuxnas uppskattning undersöktes angående vad de ansåg vara den faktor som påverkar ungdomarnas framgångar mest, ansåg de vuxna i GC att kamraters påverkan var mest betydelsefull, medan de vuxna i MTFC ansåg att vuxna hade stor betydelse för ungdomarnas framgång (Chamberlain et al., 2002). I GC spenderade de vuxna mycket mindre tid med ungdomarna på tumanhand än de gjorde i MTFC. Sedan hade ungdomarna i GC större inflytande i att bestämma husreglerna och disciplinen än ungdomarna i MTFC hade. Slutligen spenderade GC-ungdomarna betydligt mer tid med sina kamrater än MTFC-ungdomarna gjorde (Chamberlain et al., 2002).

Resultaten visade att ungdomar som hade genomgått MTFC spenderade signifikant mindre antal dagar i fängelse/häkte jämfört med dem som hade gått igenom traditionell behandling (Chamberlain & Reid, 1998; Chamberlain et al. 2002; Chamberlain, 2003;

Westermarck et al., under publicering). Dessutom var det färre MTFC-ungdomar som blev institutionaliserade efter behandlingen och fler MTFC-ungdomar som kompletterade behandlingsprogrammen än jämförelsegruppen (dvs färre sammanbrott än jämförelsegruppen)(Chamberlain & Reid, 1998; Chamberlain et al., 2002; Chamberlain, 2003; Westermarck et al., under publicering). Dessutom spenderade MTFC-ungdomarna efter en 6-månaders uppföljning fler antal dagar i sina boenden (hos sin biologiska familj) än GC-ungdomarna och det var färre MTFC-ungdomar som rymde iväg från sina boenden (Chamberlain et al., 2002). I helhet spenderade MTFC-ungdomarna 60 % färre antal dagar inlåsta än GC-ungdomarna under det år som följde remitteringen (Chamberlain et al., 2002).

I självskattningsformulär gjorda efter ett år efter behandlingen uppgav ungdomarna i MTFC-gruppen signifikant färre antal brottsliga aktiviteter än GC-gruppen (Chamberlain et al., 2002). Även kostnaderna för ungdomarnas placering i MTFC var betydligt mindre än de i GC (Chamberlain et al., 1998; Chamberlain et al., 2002). Sedan visade ungdomar i MTFC överlag en bättre rehabilitering än ungdomar i GC (Chamberlain, 2003). En tvåårsuppföljningsstudie som gjordes av Eddy et al. (2004) visade också på att ungdomar med en allvarlig historia av kriminalitet som hade genomgått MTFC-programmet hade slutat med våldsamma beteenden (Westermarck et al., under publicering).

Även skillnaderna mellan könen undersöktes för de ungdomar som genomgick MTFC. Undersökningen visade att MTFC var lika effektivt för både flickor och pojkar med avseende på färre kriminella beteenden vid uppföljningsstudier (Chamberlain, 2002; Leve, Chamberlain & Reid, 2005 i Westermarck et al., under publicering). Flickorna i MTFC var dessutom mer skötsamma när det gällde att göra sina läxor än GC-flickorna samt gick mer regelbundet i skolan än jämförelsegruppen i GC (Leve & Chamberlain, 2006 i Westermarck, under publicering). Sedan har MTFC visat sig vara mer effektiv än GC på att minska ner både flickors och pojkars negativa (kriminella) kamratrelationer (Leve & Chamberlain, 2004 i Westermarck, under publicering).

Emellertid hade flickorna några säregna problem i behandlingen. Bland annat var fosterföräldrarna mindre villiga att ha flickor hemma hos sig än pojkar. Sedan hade flickorna jämfört med pojkarna en mer kaotisk barndom (t ex hade de blivit placerade ifrån sina hem betydligt oftare etc). Flickorna hade också större tendens att rymma iväg från sina placeringar och hade en historia av fler självmordsförsök än pojkarna (Chamberlain et al., 2002).

Ett annat intressant fynd var att pojkarnas problembeteenden förbättrades efter en tid medan flickorna hade låg grad av problembeteenden i början men ökade i detta avseende efter

en tid (Chamberlain et al., 2002). När det gällde fullföljning av programmen samt antalet arresteringar efter ett års uppföljning, var pojkarna och flickorna lika.

Forskarna undersökte även förekomsten av mentala hälsoproblem på båda könen genom att använda "the Brief Symptom Inventory". På samtliga skalor rapporterade flickorna fler symptom än pojkarna. 53 % av flickorna uppfyllde kriterier för tre eller fler DSM-IV axel 1 diagnoser (Chamberlain et al., 2002).

Fisher (2005) och hans kollegor har anpassat MTFC till förskolebarn där programmet heter EIFC (The Early Intervention Foster Care program). Även här uppvisade barn som hade genomgått EIFC mindre misslyckade permanenta placeringar än barn i traditionell behandling (Fisher, Burraston & Pears, 2005 i Westermark et al., under publicering).

I andra studier har Fisher & Kim (2007) jämfört anknytningsbeteendet mellan förskolebarn som genomgått MTFC med andra barn i traditionell fosterhemsplacering (Fisher & Kim, 2007). De har då funnit att barn som varit placerade i MTFC uppvisat mer trygghetsbeteenden över tid än jämförelsegruppen, vilket innebär att interventionen ökade barnens förmåga att lita på och söka sig till fosterföräldrar när de kände sig stressade eller rädda och barnen använde sig också av färre försvarsmekanismer. Detta i sin tur underlättade i arbetet med att skapa en bra och trygg relation mellan barnet och fosterfamiljen (Fisher & Kim, 2007). Studien visade också att även barn som placerades i en fosterfamilj i äldre ålder uppvisade större trygghetsbeteende efter en tid, om de placerades på MTFC-programmet (Fisher & Kim, 2007). Denna förändring visade sig nämligen inte i andra fosterbarnsmetoder. Detta trots att tidigare forskning visat att det är mycket svårare för äldre barn att få ökad trygghetsbeteende jämfört med om barnet placeras vid yngre ålder (Fisher & Kim, 2007; Lindén, 1979).

Den tidigare forskningen kring MTFC har således mest fokuserat på att utvärdera resultatet av MTFC. Det har även gjorts forskning kring fosterföräldrarnas upplevelser av MTFC (Westermark, Hansson & Vinnerljung, 2006), men denna forskning har inte redovisats här eftersom det inte är relevant för syftet för denna uppsats. Författarna för den här uppsatsen anser att bristerna i denna tidigare forskning är att forskningen endast fokuserat på att redovisa de positiva resultaten av MTFC, men utelämnat att behandla och redovisa de fall där programmet inte har gett positiva resultat för att sedan utforska varför dessa har misslyckats. Det saknas även en forskning kring fosterbarnens egna upplevelser av MTFC-programmet. Författarna anser att det är viktigt att även få med ungdomarnas egna perspektiv eftersom det är dem som är användarna av programmet. Dessutom kan vissa okända faktorer som missats i

forskningen bli synliga, vilket kan bidra till att utveckla programmet genom att kompensera för de brister som upptäcks samt förstärka de positiva sidorna av programmet och kanske till och med använda dessa i andra behandlingsprogram. Därför har författarna för denna uppsats valt att utvärdera MTFC-programmet utifrån ungdomarnas egna perspektiv, eftersom detta saknas i forskningen i MTFC, men också för att författarna finner ungdomarna som en värdefull informationskälla när det gäller vad som har hjälpt dem att förändras respektive hämmat dem mot målet att ta sig ur den kriminella banan.

Syfte

Syftet med den här studien är att utifrån sex ungdomars egna upplevelser av MTFC-programmet göra en kvalitativ utvärdering av programmet. Studien kommer att undersöka vad ungdomarna upplevt varit positivt respektive negativt med programmet samt vad som har hjälpt dem respektive hämmat dem i målet att ta sig ur den kriminella banan. Ett sekundärt syfte med studien är att göra ungdomarnas röster hörda i forskningsvärlden.

Frågeställning

Vilka faktorer i MTFC-programmet har hjälpt ungdomarna respektive hämmat dem mot målet att ta sig ur den kriminella banan?

Metod

Val av metod

För att uppfylla syftet med den här studien har Kvales kvalitativa intervjumetodik (Kvale, 1997) använts, som består av de sju stadierna som redovisas nedan:

1. ***Tematisering***: Undersökningens syfte formulerades och ämnet för undersökningen beskrevs, det vill säga undersökningens *varför* (syftet) och *vad* (frågeställningen) klargjordes innan frågan om *hur* (metoden) ställdes.
2. ***Planering***: Alla undersökningens sju stadier planerades med hänsyn till den kunskap som eftersträvades och med beaktande av moraliska konsekvenser av undersökningen.
3. ***Intervju***: Intervjuerna genomfördes enligt en intervjuguide (se bilaga) med hänsyn tagen till den kunskap som eftersöktes och till den mellanmänskliga relationen i intervjusituationen.
4. ***Utskrift***: Intervjumaterialet förbereddes för analys genom transkribering där materialet överfördes från talspråk till skriftspråk.
5. ***Analys***: Utifrån undersökningens syfte och ämne och på grundval av intervjumaterialets karaktär valdes ”meningskoncentrering” som analysmetod.

6. **Verifiering:** Intervjuresultatens generaliserbarhet, reliabilitet och validitet fastställdes (redovisas i metoddiskussionen i uppsatsen).
7. **Rapportering:** Resultatet av undersökningen och de använda metoderna rapporterades i en examensuppsats där hänsyn togs till vetenskapliga kriterier och etiska aspekter.

Ett fenomenologiskt förhållningssätt har använts i den kvalitativa forskningsmetoden. Enligt Kvale (1997) studerar fenomenologin ”individernas perspektiv på sin värld, försöker i detalj att beskriva innehåll och struktur hos individernas medvetanden, förstå den kvalitativa mångfalden hos deras upplevelser och göra deras väsentliga mening explicit.” Dessutom förutsätts i fenomenologin att den relevanta verkligheten är den som människor uppfattar den vara (Kvale, 1997).

Eftersom den kunskap som eftersträvats i den här undersökningen har varit att beskriva intervjupersonernas upplevelser av MTFC-programmet, har denna kvalitativa forskningsmetodik med ett fenomenologiskt förhållningssätt ansetts vara mest lämpligt att användas, för att uppfylla detta syfte.

Under åtföljande rubriker beskrivs tillvägagångssättet mer utförligt. Det bör tilläggas att det är författarna själva som varit intervjuledarna i undersökningen. Härmed används ”intervjuledare” synonymt med ”författare”.

Urvalsgrupp

Urvalet gjordes genom ett strategiskt urval där olika egenskaper viktiga för uppsatsens syfte togs hänsyn till i val av intervjupersoner. Dessa egenskaper var att det skulle vara ungdomar som hade genomgått MTFC-programmet, att båda könen skulle vara representerade, att det i gruppen fanns både individer som hade fått ”bra” resultat av behandlingen och individer som hade fått ”dåligt” resultat enligt YSR (Youth Self Report) och CBCL (Child Behaviour Check List). Båda testen mäter ungdomens symtom och görs i fyra testomgångar, en när ungdomarna går in i behandling, en efter 6 månader, en efter 12 månader och en efter 24 månader. Det är samma frågor som finns i båda testen, men bara annorlunda formulerade. YSR är ett självskattningstest för ungdomen och CBCL är ett skattningstest till föräldrarna där de skattar ungdomen. Det är dock i första hand CBCL som bedömningen av ungdomarnas resultat utgått ifrån i denna uppsats. Det finns 113 frågor i testen som mäter externaliserat respektive internaliserat beteende. Externaliserat beteende är symtom som ungdomen visar utåt och internaliserat beteende är symtom som inte visar sig utåt såsom depression och ångest.

Sedan var andra urvalskriterier att ungdomarna skulle vara mellan 12 och 18 år gamla när de genomgick programmet och att det skulle ha gått minst ett år efter avslutad behandling. Vidare gjordes urvalet från den population som hade genomgått MTFC-programmet i Familjeforum i Lund. Anledningen till att det strategiska urvalet gjordes utifrån de nämnda variablerna var att få ett så mångfasetterat urval ur populationen som möjligt. Det viktiga var alltså att få med alla egenskaperna representerade och undvika eventuell bias (snedvridning) som hade kunna uppstå om undersökningen endast hade inbegripit den grupp som fått bra resultat av behandlingen eller endast innefattade flickor eller pojkar. Ungdomar som precis avslutat sin behandling undveks att tas med i urvalsgruppen, eftersom det hade funnits risk att dessa då inte riktigt hade fått distans till sina upplevelser av programmet än. Detta med tanke på att det inte hade gått tillräckligt med lång tid för att ungdomarna skulle få en chans att reflektera över sina upplevelser och få perspektiv på dessa.

Målet med urvalet var alltså att det skulle ha gått minst ett år sedan ungdomen avslutat sin behandling, att 8 ungdomar skulle ingå i studien varav hälften skulle vara flickor och hälften pojkar, samt att hälften skulle ha bra resultat på testen och hälften dåligt resultat. De ungdomar som deltog i studien uppfyllde kriteriet som handlade om distans till avslutad behandling. Ungdomarna i studien hade nämligen avslutat programmet allt från 2 till 6 år tillbaka. Emellertid blev det endast sex ungdomar som deltog i undersökningen eftersom det blev två bortfall. Det ena bortfallet var på grund av att ungdomen ändrade sig och det andra bortfallet blev eftersom det inte fanns möjlighet till att utföra intervjun då individen bodde för långt bort och det inte heller fanns möjlighet till telefonintervju av denna ungdom. Bland de sex ungdomar som deltog var hälften flickor och hälften pojkar. Sedan var det fem av dessa som hade fått bra resultat enligt testen (CBCL och YSR) och endast en av dem som hade fått dåligt resultat. Detta med tanke på att de två som bortföll var dem som hade fått dåligt resultat. Sedan var det också svårt att hitta ungdomar i studien som det hade gått dåligt för enligt de här testen. Det hade nämligen gått bra för de flesta.

Urvalet gick till på så vis att författarna samarbetade med en anställd på Familjeforum som hade rättslig tillgång till ungdomarna. Det första som gjordes var att kriterierna för urvalsgruppen överlämnades till denna kontaktperson tillsammans med ett presentationsbrev av undersökningen riktad mot ungdomen respektive föräldern. Det var samma brev som skickades till ungdomen som till föräldern, med den enda skillnaden att breven var annorlunda formulerade med hänsyn tagen till den person som det var riktat mot (föräldern/ungdomen). Anledningen till att en version av brevet gjordes till föräldrarna var för att författarna från början inte visste hur gamla intervjupersonerna var och ville försäkra sig

om att få föräldrarnas samtycke när det gällde de intervjupersoner som var under 18 år gamla. Dock visade det sig senare att ingen av intervjupersonerna var under 18 år. Ett syfte med brevet var att presentera syftet och tillvägagångssättet med undersökningen samt hur materialet skulle hanteras. Även sekretessen tydliggjordes och en belöning i form av en biobiljett utlovades. Ett annat syfte var att få ett dokumenterat samtycke från intervjupersonerna ifall de valde att delta i undersökningen. Innan brevet skickades hem till intervjupersonerna tog kontaktpersonen först kontakt med ungdomarna per telefon för att hitta ungdomar som var intresserade. På så sätt fick hon deras muntliga samtycke först innan breven skickades till dem och det skriftliga samtycket erhöles. Därefter ringde författarna intervjupersonerna för att boka tid för intervjun. Anledningen till att kontaktpersonen var den som tog kontakt med intervjupersonerna först var för att skydda sekretessen så att författarna bara fick tillgång till de intervjupersoner som hade samtyckt till att delta i undersökningen.

Procedur

Framöver under metodavsnittet kommer begreppet ”kategori” att användas för de kategorier som på förhand bestämdes av författarna att undersökas och begreppet ”tema” kommer att användas när det syftas på de teman som analyserades fram ur materialet. Exempel på kategorier är ”MTFC i helhet”, ”fosterfamiljen”, ”kompisar” och ”familjeterapin”. Exempel på teman är ”frihet versus kontroll”, ”förändring hos föräldrar”, ”trygghet” och ”smärtsamt”.

Insamlingen av data gjordes genom en semistrukturerad intervju enligt Kvales intervjumetodik (Kvale, 1997). Enligt Kvales tre första steg (som nämnts ovan under ”val av metod”), gjordes en tematisering först, där undersökningens *vad* (frågeställning) och *varför* (syfte) klargjordes. Sedan planerades de sju stadierna av undersökningen med hänsyn till den kunskap som eftersträvades. Därefter fastställdes de kategorier som avsågs undersökas med utgångspunkt från det syfte och den frågeställning som uppsatsen hade. Intervjuguiden formades med utgångspunkt från dessa kategorier (Se bilaga). Nio kategorier formulerades sammanlagt och 56 frågor utformades för att täcka dessa kategorier. Det viktiga var att ställa de öppna frågorna som var avsedda att täcka hela kategorin, det vill säga en öppen fråga för varje kategori, alltså 9 frågor. De andra frågorna som var mer detaljerade frågor användes endast vid behov då intervjupersonen inte själv berättade om dessa under helhetsfrågorna. De flesta av frågorna fungerade alltså som stöd.

Intervjun blev semistrukturerad genom att samtalet med intervjupersonen blev en balans mellan de på förhand förberedda frågorna och ett fritt samtal. Intervjuerna delades upp

slumpmässigt mellan intervjuledarna på så sätt att varje intervjuledare intervjuade tre personer. Intervjuerna varade mellan 60 och 70 minuter och dokumenterades genom inspelning på Mp3-spelare. Intervjupersonernas samtycke till detta hade redan dokumenterats skriftligt. Intervjupersonerna fick själva välja var de ville bli intervjuade då det viktiga var att de skulle känna sig trygga var de än befann sig vid intervjutillfället. Tre av intervjuerna gjordes härmed hemma hos intervjupersonerna och en av dem gjordes i en av Familjeforums lokaler. Två intervjuer gjordes dock per telefon eftersom det var för långa transporttider mellan intervjupersonernas och intervjuledarnas boenden. Samtycket från dessa intervjupersoner dokumenterades auditivt.

Bearbetning och analys

Materialet förbereddes för analys genom transkribering, det vill säga materialet omvandlades från tal till skrift ordagrant. Varje författare transkriberade de intervjuer som vederbörande själv hade gjort, sammanlagt tre intervjuer per författare. Efter transkriberingen har författarna analyserat det transkriberade materialet enligt Kvales analysmetod meningskoncentrering (Kvale, 1997). Detta gjorde författarna oberoende av varandra på var sitt håll. Meningskoncentrering innebär att de meningar som intervjupersonerna uttrycker formuleras mer koncist (Kvale, 1997). Denna analysmetod valdes eftersom syftet med studien var att beskriva intervjupersonernas upplevelser. Analysmetoden passar härmed det fenomenologiska förhållningssättet som författarna har syftat till att inta, där intervjupersonernas upplevelser beskrivs såsom de upplevs av intervjupersonerna. De olika stegen som tagits för analysen enligt metoden *meningskoncentrering* redovisas nedan:

1. Alla intervjuer lästes igenom för att få en känsla av helheten.
2. Intervjupersonernas uttalanden strukturerades upp och fördelades under den kategori de tillhörde. De förhandsbestämda kategorierna fungerade härmed som rubriker.
3. De relevanta citaten, alltså meningsenheterna, fastställdes såsom de uttrycktes av intervjupersonerna. Utifrån undersökningens specifika syfte ställdes frågor till meningsenheterna för att få fram vilket tema meningsenheten handlade om. Frågan som ställdes till varje meningsenhet var: ”Vad säger det här mig om den här personens upplevelse av MTFC-programmet?”
4. Det tema som dominerade en meningsenhet formulerades så enkelt som möjligt.
5. De centrala och gemensamma temana för samtliga intervjuer formulerades.

Därefter träffades författarna och jämförde de centrala och gemensamma temana var och en hade hittat. Det visade sig att det fanns en hög interbedömarreliabilitet mellan

författarna, det vill säga de hade i stort sett hittat liknande teman i materialet. Skillnaden mellan författarnas teman var att de hade benämnt dessa teman på olika sätt. Till exempel då en av författarna hade benämnt ett tema ”fängelse/institution ej bra” hade den andra benämnt det ”MTFC bättre alternativ (än institution)”, eller när den ena hade kallat temat ”bra eller dåligt” hade den andra kallat det ”hjälpte eller ej”. Genom diskussioner valdes de benämningar som ansågs mest lämpliga för ett visst tema och de teman som skulle användas i uppsatsen fastställdes. Vidare valdes de citat ut som kännetecknade varje tema bäst, för att exemplifiera varifrån temana hade utvunnits ur. De teman som hittats utifrån citaten beskrevs slutligen mer utförligt i en sammanfattande analys under respektive tema (som fungerade som rubrik), innan citaten för temat redovisades. Detta för att tydliggöra för läsaren vad författarna hade sett i de olika citaten. Samtliga namn på personer, städer etcetera i citaten fingerades för att avidentifiera intervjupersonerna.

Etiska överväganden

Etiken i arbetet har tagits till hänsyn genom att den initiala kontakten med intervjupersonerna har tagits av personal på Familjeforum för att skydda integriteten hos de ungdomar som medverkat i programmet. Författarna fick alltså namn och telefonnummer på intervjupersonerna efter att intervjupersonerna gett sitt muntliga samtycke per telefon. Ungdomarna hade då även tagit del av information om undersökningen genom ett presentationsbrev där syftet och metoden för datainsamling redogjordes, samt hur materialet var tänkt att avidentifieras och hanteras. Författarna visade även respekt för intervjupersonernas frivillighet att delta i undersökningen och en öppenhet för eventuell ånger att delta. Av de åtta intervjupersoner som till en början tackat ja, var det en som ångrade sig och valde att avstå från att delta i intervjun och detta respekterades.

Intervjuerna genomfördes efter att ett dokumenterat skriftligt alternativt auditivt samtycke hade mottagits från intervjupersonerna. Då författarna från början inte visste åldern på intervjupersonerna skickades en version av presentationsbrevet till föräldrarna, eftersom det krävs ett samtycke från föräldrarnas sida då ungdomen är under 18 år.

Sekretessen togs till hänsyn genom att materialet avidentifierades, genom att inga namn eller kodningar av intervjupersonerna togs med i det presenterade arbetet. Avidentifieringen skedde också genom att livsberättelser som var specifikt unika för intervjupersonerna ej återgavs på grund av risk för identifiering. Sekretessen respekterades även genom att material endast diskuterades mellan författarna och handledaren. All material, både auditiv och skriftlig förstördes efter avslutat uppsatsarbete.

Genom hela uppsatsarbetet har intervjupersonernas integritet respekterats. Detta genom ett respektfullt bemötande från författarnas sida under intervjun med ett äkta intresse för intervjupersonerna och ett hårbärgerande förhållningssätt i samtalet. Respekten för intervjupersonerna togs också hänsyn till genom en ordagrann återgivning av intervjupersonernas uttalanden i det presenterade materialet samt genom en ansträngning från författarnas sida att fånga intervjupersonernas upplevelser vid analysen. Författarna har även haft ett icke-dömmande förhållningssätt till intervjupersonernas uttalanden och försökt i största möjliga mån att lägga de egna förförståelserna åt sidan eller sätta dem inom parentes.

Resultat

Resultatet kommer att presenteras enligt teman som har analyserats fram ur materialet genom Kvales analysmetod meningskoncentrering (Kvale, 1997). Under varje tema kommer en sammanfattande analys av de upplevelser som kommit fram i citaten för respektive tema. Därefter presenteras yttranden eller citat från intervjupersonerna för att exemplifiera uttalanden som ligger till grund för det temat som analyserats fram. För att förtydliga innebörden i intervjupersonernas svar har intervjufrågan till vissa svar redovisats i parentes innan svaret. Frågan har dock endast redovisats i de fall där den varit nödvändig för att förstå intervjupersonens uttalande. I andra fall där det har varit nödvändigt, har vissa stödord skrivits i parentes i citatet till detta syfte att förtydliga vad intervjupersonen pratar om.

Vidare har citaten som presenteras fördelats jämnt bland intervjupersonerna på så vis att samtliga intervjupersoners uttalanden har tagits med i resultatet. Citaten för varje tema har valts ut sålunda att alla intervjupersoners upplevelser har tagits med i resultatdelen i den mån de är kopplade till uppsatsens frågeställning. Då flera intervjupersoners citat haft exakt samma mening har en av dem valts att presenteras. Det viktigaste har varit att få med alla upplevelser som kommit fram i analysen presenterade i uppsatsen. Citaten som presenteras är ej kodade, dels på grund av etiska skäl för att intervjupersonerna inte ska kunna bli identifierade och dels eftersom syftet med uppsatsen inte är att presentera varje individs upplevelser för sig utan det har varit att se vilka teman som framkommer när det gäller ungdomarnas upplevelser av MTFC-programmet.

Nedan ges en översikt över de teman som framkommit ur intervjumaterialet. Temana är strukturerade under den kategori (rubrik) som de tillhör. Det förekommer även underteman under vissa huvudteman. Temana presenteras i den ordning som de förekommer i uppsatsen med de förekommande undertemana presenterade i parentes efter huvudtemat.

Under **MTFC i helhet** har följande teman och underteman funnits: *”Frihet versus fångenskap”, ”vad som hjälpte/hämmade” (”kontroll”, ”relationer viktiga”, ”brist på egen motivation hämmade” och ”helheten”), ”saknade”, ”dubbel identitet”, ”positiv förändring eller ej” (”komma ur kriminella banan”, ”mer disciplin” samt ”bättre relationer till föräldrar”).*

Under **disciplin/belöningsystemet** framkommer följande teman: *”frihet versus kontroll”, ”kommunikation”, ”belöning normalt/onormalt” samt ”då jobbigt och nu bra”.*

Under kategorin **biologiska familjen** har följande teman framkommit: *”Pendlandet jobbigt eller ej”, ”separation från föräldrar”, ”relation till föräldrar” och ”borta bra hemma bäst”.*

Under kategorin **flytta hem igen** har följande teman utvunnits: *”flyttade ej hem till föräldrar”, ”förändring hos föräldrar”, ”behov av trygghet” och ”bättre relationer eller ej”.*

Under rubriken **fosterfamiljen** finns följande teman: *”relationen” (trygghet och svek”, ”kommunikation”, ”förtroende viktigt” och ”synen på varandra”).*

Vidare har följande teman hittats under kategorin **kompisar**: *”gamla vänner inga riktiga vänner”, ”nya vänner” och ”bra att byta vänkrets”.*

Sedan har följande teman funnits under **familjeterapi**: *”hjälpte eller ej” och ”smärtsamt”.*

Under kategorin **färdighetstränare/ungdomsterapeut** återfinns följande teman: *”viktigt att umgås och prata” och ”trygghet och svek”.*

Slutligen har följande teman hittats under kategorin **motivation**: *”frivilligt val eller ej” (”både frivilligt och tvång”, ”MTFC bättre alternativ”) och ”motivation till förändring” (”relationer och framtidsvisioner” och ”överlevnad”).*

MTFC i Helhet

Frihet versus fångenskap

Flera av intervjupersonerna uttrycker en upplevelse av begränsad frihet och en önskan om större frihet under MTFC-programmet. Upplevelsen av fångenskap gör sig tydlig framför allt i steg ett av programmet. Det visar sig även i att ungdomarna känner sig begränsade i att göra vad de själva vill, till exempel som att träffa kompisar och gå hem och träffa sin biologiska familj.

”Då tyckte jag att det var så jävla jobbigt med att alla hade koll på en och att man hade de listorna som man var tvungen att följa annars så stannade man på

steg ett och ... nu tycker jag att det är skitbra behandling eller vad man ska säga ... alltså man fick in den takten och de sakerna ...”

”Steg ett var skitjobbigt...

(Vad var det du inte gillade med det?)

Ja det var nog kontrollen att om jag inte gjorde det så skulle jag inte klara mig till steg två och då inte få mer frihet och ...”

”... så jag satt hela sommarlovet och bara gjorde läxor och tog igen det jag hade missat i sjuan... det var ett helvete, det kändes som ett fängelse liksom... innan hade jag inga gränser. Jag gjorde som jag själva ville och sket i allt annat liksom... och så kommer man in på detta strikta så man kände sig helt fångad. Man fick inte göra det man ville göra...

(Vad var det du ville göra?)

Jag ville ju gå ut med dem och hitta på saker, ut och festa och sånt men det fick jag ju inte göra.”

”Steg ett tyckte jag inte alls om. Jag fick inte ringa, fick inte gå ut, jag skulle landa i familjen. Så det tyckte jag inte alls om. Jag hade ingen kompistid heller. De fick inte lämna mig ensam i huset, massa såna grejer.

(Fungerade detta för dig?)

Ja det funkade, det var bara att flyta med.”

”(Hur var det att ha en vuxen hemma hela tiden?)

Tråkigt. Man kände sig fångad, att man var fångad.”

Vad som hjälpte/Hämmade

Kontroll

Kontroll verkar vara en viktig del av programmet som har hjälpt ungdomarna på olika sätt, till exempel att det kontrollerade umgänget har tagit dem ur en negativ vänkrets. Även programmets struktur verkar ha varit ett viktigt redskap för kontroll, vilket de flesta av intervjupersonerna upplever har gynnat dem. Vikten av kontroll påpekas av en av intervjupersonerna som menar att det saknades större kontroll när det gäller narkotikatest. Andra intervjupersoner menar att kontrollen av umgänget hjälpte dem att komma ur den

kriminella banan. För en av intervjupersonerna medförde kontrollen att hon ville sköta sig för att komma till de andra stegen och få större frihet.

”Liksom allting var väldigt positivt hela tiden och liksom ingen kontakt med någon överhuvudtaget som höll på med kriminalitet eller någonting i den riktningen.

(Mmm. och det tyckte du var bra?)

Ja, nu i efterhand så är jag... just då så brydde jag ju mig inte om det, men nu i efterhand kan jag tänka mig att det är ju faktiskt, det är nog jävligt bra faktiskt att man har väldigt kontrollerat umgänge, för att annars är det väldigt lätt att man glider in på den banan igen så att säga som man försöker komma ifrån.”

”(Tycker du att själva programmet har haft någon effekt på att du har kommit bort från den banan?)

Eehm... själva strukturen kring det att jag inte fick... att jag mer eller mindre inte blev tvingad men att jag inte kunde hålla kontakten med mina vänner, det var orsaken. Sen utformningen av programmet hade jag kunnat önska och vet att det hade blivit mycket bättre. Men själva det bandet att de klipp... alltså att de klapp... alltså du förstår...

(Att de klippte av kontakten...?)

... ja precis ja, det gjorde att jag inte fick chansen att skaffa droger eller kunna skaffa droger... för jag tror liksom inte, det funkar nog inte för missbrukare att vara öppen och liksom kunna gå ut själv utan att någon säger att du får inte... för då är det ju så lätt för att... ja, för att gå ut och ta någonting istället.”

”(Så du skötte det inte?)

Nej.

(Vad tror du det berodde på?)

Jag vet inte. De litade på mig, de tog aldrig pisseprover på mig.

(Var det ett fel de gjorde?)

Ja jag tycker de borde göra det. De gjorde det inte eftersom jag inte är dömd till något narkotikabrott, så det var lätt för mig att fiffla med det.

(Vad hade fungerat bättre för dig?)

Att de hade haft oregelbundna pisseprover. Då hade de sett att jag inte funkade.”

”Period ett tyckte jag var skit, men det är bra för då vill man flytta upp, man blir motiverad att skärpa sig. De andra perioderna fungerar även så, alltså man vill skärpa sig för att bli uppflyttad.”

Relationer viktiga

Det framkommer flera faktorer i MTFC-programmet som har hjälpt ungdomarna att förändras. Bland dessa nämns enligt utdragen nedan: Familjeforum, kontaktpersoner (färdighetstränare, ungdomsterapeut), fosterfamiljen och familjeterapin. För en av intervjupersonerna har det varit viktigt att känna att personerna på Familjeforum har brytt sig om henne. Hon uttrycker att detta har hjälpt henne att förändras. Även relationen till kontaktpersonerna verkar ha varit viktig för henne då hon har haft möjlighet till att prata och umgås samt känna sig värdefull i att hennes intressen och vilja tagits till hänsyn samt att kontaktpersonerna visat intresse för att lyssna på henne. För en annan intervjuperson har fosterfamiljen varit en trygghet för henne under programmet. Även familjeterapin har varit viktig i att hon lärt sig uttrycka sig och få bättre relation till sin mamma samt få en större harmoni.

”... men de som är på Familjeforum, de brydde sig om oss va? Alltså de tog all tid de bara kunde och gjorde allt med oss och hittade på saker och ... och de var helt underbara allihopa! De förändrade mig mycket. De gjorde mig väldigt säker...”

”ja... alltså det var ju just det här med kontaktmannaskapet där man träffas och gör nånting, att man får prata av sig och bara sitta och äta och prata av sig och just det liksom att de kunde fråga så på torsdag, ”ja nu går vi och k äkar pizza! Var vill du äta?” Så fick man själv säga och så betalade de allting, så att alltså det var liksom... och jag menar när vi var på Corneliiahallen (ett fingerat namn för det ställe där de tränade någon sport tillsammans), alltså jag älskade ju att spela tennis och det har jag gjort i många många år och just det att jag fick ju alltid välja om jag ville spela squash, fotboll, tennis eller vad vi skulle göra och sen gick vi och åt och det var jättetrevligt och sen när vi åt så hade vi långa samtal i 1 till 2 timmar, så man var ju där i 3-4 timmar som man satt och man hade jättekul och man var iväg och tränade och duschade och sen stack vi och åt... och det var jättekul, det hjälpte mig mycket alltså! Ja, alltså det var ju det som hjälpte mig att de tog en tid och lyssnade på en vad man hade att säga...”

”(Vad tyckte du var bra i MTFC?)

Ja främst fosterfamiljen, jag trivdes mycket bra med dem och det var liksom de som var grundstenen.

(Tycker du programmet har hjälpt dig?)

Ja mycket. Jag hade stora problem innan med droger, våldsamheter, och var stökig men efter MTFC lugnade jag mig. De hjälpte mig att lära mig prata. Genom familjeterapin hjälpte de mig även att närma mig min mamma. Det hjälpte mig att ha en bättre kontakt med min mamma och lugna mig.”

Brist på egen motivation hämmade

För en av intervjupersonerna verkar den egna motivationen ha varit ett hinder för att förändras. Istället har motivationen att fortsätta på den kriminella banan med sina gamla kompisar varit starkare.

”(Vad tror du det berodde på att du inte skötte det? Jag har nog frågat detta ett par gånger men)

Ja det var väl att jag ville inte. Jag ville bara hem och träffa kompisar och fortsätta.

(Vad tror du hade fungerat för dig....?)

Då tror jag ingenting. Man måste ha motivationen själv. Har man inte motivationen själv är det bara att glida igenom och sen bara fortsätta.”

Helheten

Det framkommer även att det är helheten av MTFC-programmet som har hjälpt till förändring.

”(Kan du peka på specifika saker som hjälpte dig att förändras?)

Nej, egentligen inte, det var nog helheten liksom.

(Vad känner du i helhet om programmet?)

Ja nu tycker jag att det är skitbra och att de flesta borde prova att gå igenom det, de som inte får rätt på sitt liv liksom, men sen är det många som faller tillbaka igen.”

”(Vad tror du specifikt hjälper?)

Det är nog helheten. Och min kontaktperson hjälpte mig mycket. Vi var mer som syskon och kompisar mer än kontaktperson och liksom...”

”Jag vet inte om det var poängsystemet eller vad det var. Jag tror nog det är allting egentligen där med att liksom med att bo hos en familj... med liksom kontaktpersonen du har, familjeterapin, hela köret. Jag tror nog det är allting som spelar in där, Jag tror inte att man kan lägga allting på poängsystemet. Ja, jag gillar hela systemet.”

Saknade

På frågan om vad intervjupersonerna har saknat i programmet framkommer hos en av intervjupersonerna en upplevelse av brist på personal med liknande upplevelser (kriminell bakgrund), vilket enligt honom hade gett honom en upplevelse av att känna sig mer förstådd. Andra faktorer som saknades enligt denna person var mer individanpassade krav. En annan av intervjupersonerna hade velat ha hårdare kontroll när det gällde narkotikatester. Hos flera intervjupersoner fanns en upplevelse av att det inte saknades något.

”Ja, alltså jag har alltid tyckt att vare sig det gäller socionom, socialen, vad som helst, så har det alltid varit lite för mycket från boken.

(Mmm. Hur menar du då?)

Ja, jag tror att, den enda jag har haft bra, det är Jens som jag pratade om innan... (hans övervakare när han under en period av sitt liv hade skyddstillsyn) och han har levt samma liv innan han blev socionom och sånt och han förstår vad som har hänt och varför och hur jag reagerar! De (de som arbetar med MTFC-programmet) kan förstå en liten del, men det är så liten del så att man måste ha varit med om det nästan för att kunna riktigt förstå och hjälpa och det var därför jag och Jens fortfarande är vänner för att han har varit sånt stöd för mig och liksom så...”

”Ja, alltså överlag att programmet är mer inpassat, att jag liksom visade framsteg snabbt och att då kunde... tyckte man liksom att programmet kunde hänga med lite bättre än vad det gjorde... utvecklas liksom ...

(Mmm... Vad hade du behövt för att det skulle bli bättre?)

(paus) Att de skulle lyssna på mig mer än att öppna boken och kolla vad säger MTFC i USA om detta liksom.”

”Det är som taget ur en bok!

(Och vad är det som saknas i det tycker du?)

Förståelsen! ”

”Nej, det mesta finns med.”

”Nej... nej jag tyckte det var bra förutom det med pisseproven ... familjen där jag var ... de var skitbra... det var dem... de hade hela tiden aktiviteter... jag fick följa med och träffa deras släktingar.”

Dubbel identitet

Det förefaller som att intervjupersonerna trots förändring från ”kriminella” till ”icke-kriminella” medborgare ändå behåller sin gamla identitet som ”kriminella” som en del av den nya identiteten. Hos en av intervjupersonerna visar sig detta i att hon väljer att umgås med båda grupperna samt jobbar med att hjälpa kriminella ungdomar i sitt yrke, medan det hos en annan intervjuperson handlar om att andra personer i hans gamla hemstad fortfarande stämplar honom som kriminell trots att han själv inte känner att han tillhör den gruppen längre. Detta verkar försvåra för honom att hitta nya vänner från den ”icke-kriminella” gruppen där han behöver känna sig accepterad i sin nya identitet.

”Och sen så slutade jag med allting och sånt och jättebra vänner idag, men idag i vårt samhälle så är det ju så att jag kommer ju alltid att vara kvar i de kretsarna på något vis, för jag känner ju dem och tycker om dem och lever med dem resten av livet så att jag kommer ju alltid på något sätt. Alltså min man har ju alltid varit kriminell innan, så att det är ju lite så, alltså man kommer ju alltid att stå kvar där, samtidigt som man umgås med, man umgås med allt och alla... Alltså jag har ju alltid haft andra vänner också, jag har alltid varit sån som umgåtts med allt och alla alltså både bra och dåliga och liksom... Nej, alltså jag har alltid varit sån som umgåtts med många som är jätteduktiga och många som ... man känner ju det att man tillhör ju en viss kategori människor alltså... (Känner du fortfarande att du tillhör kategorin kriminella ungdomar eller?) Nej, inte kriminella, men att jag är mer på deras sida alltså så... inte just det här med kriminalitet... det är svårt att förklara men alltså det finns ju olika världar härute, vissa lever ju i en värld och vissa lever i en annan värld. (Vad är det för värld som du känner att du tillhör?) Båda två... Så att man lever alltså... jag har en viss acceptans till vissa saker folk gör, samtidigt som vissa saker skulle jag inte sätta min son i närheten av,

som jag själv... och mycket i mitt yrke idag har gjort att jag har hjälpt många andra i samma sits som jag , så att..."

"(Fick du nya vänner sen när du var under programmet?)

Nej... det fick jag väl in´... jo, jag fick ju genom skolan och när jag började på gymnasiet däruppe så fick jag lite... Men inte direkt så härnere i Örkelljunga, alltså Örkelljunga är ju inte så stort. Alla vet att jag tagit droger... Alltså alla... ja precis ja det är ju så... och då är det ju inte lätt att få nya vänner, man har stämpeln på så att man ... Klart jag har fått en del nya och många har börjat fatta att jag liksom inte har någonting att göra med droger längre... men alltså det har varit så konstiga saker som att 1-2 år efter så har jag fått höra att jag skulle ha rånat en affär här nere eller slagit ner någon när jag inte ens har varit i närheten liksom såna saker."

Positiv förändring eller ej

Komma ur kriminella banan

De flesta av intervjupersonerna upplever att de har förändrats positivt av att ha genomgått MTFC-programmet genom att de har lyckats ta sig ur dem kriminella banan och leva ett normalt liv. Även om vissa inte har kommit ur banan helt och hållet uppger de att de i alla fall har kommit till insikt om att de behöver förändras. En av intervjupersonerna har dock inte upplevt denna positiva förändring och menar att det beror på att han själv saknade motivation att delta i programmet. En annan intervjuperson menar att programmet har fått henne att inse möjligheten till att leva ett "riktigt liv" och även motiverat henne till att hjälpa andra människor som befinner sig i samma situation som hon själv har levt i innan. Hon uttrycker en glädje och tacksamhet över att ha fått möjligheten att delta i programmet, i och med att det blev en räddning för henne ur kriminaliteten. Vidare menar en av intervjupersonerna att han lyckades bli helt drogfri genom att ha genomgått MTFC-programmet och en annan berättar att han lyckades hitta den "raka vägen" genom att gå på MTFC-programmet.

"(Känner du att MTFC har hjälpt dig?)

"Ja mycket. Jag är inte helt problemfri men det hjälpte mig att inse att jag var tvungen att ta mig i kragen. Om jag inte hade kommit in på MTFC hade jag nog suttit på institution fortfarande... Jag hade stora problem innan med droger, våldsamheter, och var stökig men efter MTFC lugnade jag mig."

”(Tycker du att du har förändrats efter att ha gått igenom MTFC?)

Ja som in i helvete... Det känns som att jag såg det riktiga livet när jag var där. Det riktiga livet är inte att springa runt och hålla på som idioter och ta droger, supa och ha sig... nu kan jag hjälpa folk som tänker som jag tänkte innan. Jag har sagt det många gånger att det var det värsta att komma in i det jävla projektet men att jag är så glad att det fanns och att jag kom in, det har förändrat mig totalt! Hade jag inte kommit in det året hade jag varit riktigt nere i skiten nu, jag hade aldrig lärt mig hur det ska vara egentligen tror jag. Jag har en tanke att hade jag inte kommit in hade jag suttit med en spruta i armen nu. Även om jag hamnar i skitiga situationer hade det varit värre annars.”

”(Tycker du programmet har hjälpt dig?)

Nja jag har ju återfallit, jag har varit på olika behandlingshem, jag har suttit på kåken och ska in nu igen... så nej jag tycker inte den har hjälpt mig.

(Varför hjälpte det dig inte?)

För att jag ville inte.”

”Ja, jag kom tillbaka till det normala livet och jag har inte hållit på med dumma grejer sedan dess så ... inte gjort en massa idiotiska saker... det hjälpte ju mig liksom att fortsätta på den raka vägen liksom.”

”(Blev du drogfri sen när du gick på MTFC?)

Ja, alltså jag har inte rört en enda drog sedan jag var på... avslutade min avgiftning.”

Mer disciplin

En positiv förändring var också att intervjupersonerna blev mer ansvarstagande och utvecklade sin förmåga till en större disciplin.

”(kände du att du hade blivit mer ansvarstagande i och med programmet, att du hade vant dig vid att hålla på regler och så ...?)

Ja, det har jag ju! Det har jag... Det måste jag ju ha gjort ju. Annars hade jag ju inte suttit här drogfri idag om jag nu inte hade förändrats liksom på det viset... Så det är ju mycket det... man tar ju inte ansvar när man är missbrukare, då är det ju bara en själv som räknas ju.”

Bättre relation till föräldrar

Andra upplevde en positiv förändring i att kunna uttrycka sig själva genom att prata samt genom att utveckla en bättre relation till sina föräldrar.

”Det hjälpte mig att ha en bättre kontakt med min mamma och lugna mig. De hjälpte mig att lära mig prata. Genom familjeterapin hjälpte de mig även närma mig min mamma.”

Disciplin/belöningsystem**Frihet versus kontroll**

Det verkar finnas två sidor av kontrollen. Samtidigt som kontrollen upplevs som en begränsning för friheten så fungerar den som riktlinjer för ungdomarna att veta var deras gränser går och hur de kan uppnå större frihet under ansvarsfullhet. Sammantaget upplever ungdomarna kontrollen som en positiv faktor för deras strävan att uppnå målet med programmet att ta sig ur den kriminella banan.

”(På vilket sätt är det bra med att ha ett poängsystem nu när du tänker i efterhand?)

Jaa du, det blir ju liksom de har ju lite mer koll, jag menar de kan ju döma bättre på om man har gjort vad man ska för att liksom kunna fortsätta eller bättre eller något sånt där... Det är ju ett sätt för dem att döma, samtidigt som det blir ett sätt för mig att liksom, jag måste ju liksom anta att nu måste jag ta ut soporna och nu kanske jag måste plocka ur diskmaskinen och grejer... för att liksom få fortsätta ligga på det steget för att ha den friheten... alltså då liksom kämpade jag ju för det, vilket gör att om jag gör det tillräckligt mycket, då får jag in det i ett system, så att när jag flyttar tillbaka hem till exempel då fortsätter jag göra det...”

”Bra till en början. För mycket att ha det hela tiden. (poängsystemet)

Det var bra de första månaderna, sen när jag har visat att jag sköter mig, att det går bra för mig, då kan jag liksom få en liten kaka tillbaka, då kan jag liksom få vara ute lite längre och såna saker... för man skaffar ju vänner oftast genom att vara ute, genom att träffas och sånt. Man gör inte det genom att sitta hemma och prata i telefon liksom.”

”(Mmm. Men tyckte du det var bra att de hade det i programmet?)

Ja, för det är ju det som... det är ju där man har på pappret att du har skött dig, så det var ju bra på det viset att de såg att man skötte sig och då fick man ju lite mer frihet under ansvar.”

”(Tyckte du det var bra att de hade koll på det eller?)

Jaaa, alltså man känner ju hela tiden att man måste göra rätt för sig och att man inte kan... Alltså man har så mycket kring sig, så blir det ju så att man har ju ingen möjlighet att göra fel och det är ju bra för då gör man inget fel.

(Så det hjälpte dig att hålla dig på rätt spår eller?)

Ja. Alltså man behöver ett koppel när man har varit missbrukare, det funkas liksom inte att man bär allt på sina egna axlar, man måste ha någon som... som...

(Som har koll eller?)

Mmm...”

”Jag tyckte i början att de jävla listorna (poänglistorna) de hade som man skulle följa förklarade mig som en femåring liksom, gå upp på morgonen, borsta tänderna, ät frukost, gå på toaletten, de var helt... Usch nej jag hatade de listorna verkligen, jag har dem fortfarande hemma så jag kan ta fram dem ...

(Vad var det du hatade med dem?)

Ja det var nog kontrollen att om jag inte gjorde det så skulle jag inte klara mig till steg två och då inte få mer frihet och... ”

”För mig var det viktiga att få struktur och regler. Det funkade för mig. Jag bröt regler och märkte att de menade allvar. De gjorde ett möte och sa att om jag inte följde deras regler så skulle de skicka mig till institution, och jag vet att de menade allvar.”

Kommunikation

Enligt ungdomarnas uttalanden har det varit betydelsefullt för dem att få uppmuntran på positiva handlingar. Detta har nämligen gjort att ungdomarna har känt sig värdefulla och blivit motiverade att själva fokusera på att sträva efter positiva handlingar. För en av dem har det även fungerat som modellinläring på så vis att han själv lärt sig att uppmuntra andra för bra beteende. Det har även varit viktigt för intervjupersonerna att fosterföräldrarna pratade om

felen med dem istället för att till exempel skrika på dem. Vikten av denna form av kommunikation blir även tydlig vid de fall då detta uteblir, nämligen då intervjupersonen blir frustrerad av att inte bli lyssnad på först innan informationen om ett fel som han har gjort kommer fram till chefen.

”(Och vad gjorde de om du gjorde något dåligt då?)

(paus) Ja de sa det ju till mig, men ... nej, jag vet att det var några gånger som de sa det direkt till... vad heter hon nu...

(Samordnaren eller?)

Nej, chefen. Vad heter hon nu?... Ja, skit samma vad hon heter. Ja de ringde före de snackade med mig och det gillar inte jag. Då tycker jag det är bättre att vi diskuterar och sen ringer de till henne och säger det. För jag vill ge min syn på saken och man kan ju faktiskt missförstå varandra också... utan att det är någons fel.”

”(På MTFC uppmuntrar man varje liten positiv förändring. Vad tycker du om detta?)

Det är skitbra.

(Var det så för dig?)

Jag märkte inte detta så mycket för min fosterfamilj bara... jag fick ta med mig en lista till skolan för i början var jag slarvig med att ta med böcker och läxor då fick jag med mig en liten lapp där det stod... som jag fick ge till läraren och där stod om jag hade haft med mig material och betyg på alla lektioner så fick jag komma hem med den lappen, och om där var alla kryss sa de ”fan vad bra” och om jag bara hade några kryss fel så sa de ”det var ändå bra”. Alltså de var bara uppmuntrade hela tiden och så pratade de med mig, de skrek inte till mig.

(Var det skillnad jämfört med det du var van vid?)

Ja verkligen.”

”(Hur kändes det att du uppmuntrades när du gjorde något bra och att de var neutrala när du gjorde något dåligt?)

Detta var mycket viktigt för mig och det gjorde att jag fattade att det var värt det jag gjorde. I början sket jag i allt och gick inte till skolan, bara låg på sängen. Men bara jag gick upp så fick jag uppmuntran och det fick mig att känna mig bra och då tänkte jag att det var värt att gå till skolan också.

(Hur upplevde du det faktum att du inte kunde diskutera poängavdrag med fosterfamiljen?)

I början blev jag skitarg, men det blev bättre sen. De pratade ändå mycket med mig.”

”... så att de var väldigt duktiga eller väldigt bra på det där med uppmuntran och säga till att liksom nämen det där var bra eller det där var dåligt eller liksom sådär och det sitter fortfarande i mig idag, så att jag säger om någon har gjort nånting dåligt då säger jag det, men om någon har gjort nånting bra då säger jag det också!

(Hmmm! Så de har varit förebilder så att du har lärt dig.)

Jo, litegrann. Nu när jag tänker efter så är det inte helt omöjligt att det kan komma därifrån faktiskt... så att det är... jag tyckte det var en väldigt viktig del för mig det där med att få höra att jag faktiskt har gjort nånting bra.

(Mmm, vad betydde det för dig?)

Nämen alltså det är ju en uppmuntran liksom att fan jag gjorde nånting bra! Jag menar det är skönt att få höra att ”nämen vad duktig du var” eller ”vad snäll du var som tog ut soporna” ... då ville man ju göra det fler gånger för det är ju kul att höra det... men jag menar om man bara får höra dåliga saker hela tiden så är det ju inte något kul... så att det var en väldigt viktig del faktiskt.”

”(Hur reagerade de om man gjorde någonting dåligt?)

Vi satte oss ner vid bordet och sen så pratade vi om det... De fick säga vad de tyckte och sen så fick jag säga vad jag tyckte och liksom så där... sen så får vi reda ut det liksom så där...

(Tyckte du det var bra att de tog itu när du gjorde något dåligt och pratade om det?)

Jaa. Sen beror det ju lite på vad det var för grad, vad det var för dåligt också. Jag menar om det var bara för att jag inte hade tagit ut soporna för att jag skulle göra det så fick jag väl bara en påpekning att du kanske skulle tagit ut soporna eller du skulle tagit ut soporna och sådär... så att då satte vi oss inte ner och pratade om det... men säg att jag träffade en kompis som jag inte fick till exempel, då kanske vi satte oss ner vid bordet och pratade om det... så att det beror ju lite på vad det handlade om också.”

Belöning normalt/onormalt

Det verkar som att intervjupersonerna upplever att reglerna som låg till grund för belöningsystemet var enkla att följa eftersom de var vardagliga sysslor för intervjupersonerna. En av intervjupersonerna tycker att det inte är normalt att belönas för ansvarstagande av vardagliga sysslor med pengar. En annan tycker att kraven är alltför enkla och vill att utmaningarna ska vara mer individanpassade.

”(Vad tycker du om belöningsystemet?)

Ja, jag tycker inte man ska få betalt för att hjälpa till hemma, det tycker jag inte. Jag tycker man ska få pengar varje vecka ändå, om man sköter sig och är ordentlig hemma. Men man ska inte få pengar för att man diskar och sånt alltså. Det är inte normalt alltså... alltså städade man inte... säg nu att jag inte städade mitt rum, så drog de 20 spänn.

(Så du tyckte inte att de gjorde en bra koppling mellan pengar och normala saker som du skulle göra?)

Nej, absolut inte. För det hjälper inte i barnuppfostran för 5 öre. Så ser inte jag det.”

”(Tyckte du det var svårt att uppfylla deras krav för att gå över till nästa steg?)

Nej, det tycker jag inte! Jag tyckte det var liksom, jag menar det var inget ansträngande egentligen, det var ju liksom bara att sköta sig vardagligt, då var det absolut inga problem. Det var ju inget ansträngande.”

”... Ja... så det var enkelt för mig det var det... och samtidigt. Och det var ju därför också som jag tyckte det var lite frustrerande, eftersom... de kunde ha tagit bort lite för mig eftersom de såg att... och lagt till lite andra istället som var lite mera framåtsträvande, men det var liksom mycket som en mall, en mall som du skulle följa oavsett om du egentligen skulle behöva en lite mer utmanande mall.”

Då jobbigt och nu bra

De flesta av intervjupersonerna uppger att de under programmets gång hade negativa upplevelser av de fasta reglerna. Men denna upplevelse har i efterhand förändrats för dem i positiv riktning då de har upptäckt vikten av de fasta reglerna samt deras betydelse i att ha

hjälpt dem att uppnå målet i programmet. En av intervjupersonerna tyckte dock att det var bra att ha de fasta reglerna till en början men att det sedan blev tröttsamt.

”(Ok, men du tyckte att poängsystemet var i alla fall bra?)

Jaaa, det var det väl så... just då tyckte jag väl att det var väldigt barnsligt att pricka av vad man har gjort under dagen och grejer, men nu i efterhand så kan jag tänka mig att det är jävligt smart.”

”(Vad tyckte du om att de hade ett poängsystem överhuvudtaget?)

Bra till en början. För mycket att ha det hela tiden ... Det tyckte jag... liksom man blev lite trött på det, varje kväll fylla i med fosterfamiljen poäng och sånt liksom, man ville ju bara få det gjort och gå och lägga sig (skrattar).”

”(De fasta reglerna MTFC har, vad tycker du om dem?)

Då tyckte jag det var skit men nu tycker jag de är skitbra för det hjälpte mig, det hjälpte riktigt mycket på mig men sen är alla ungdomar olika, för man får ju olika listor...

(Hur var det att anpassa sig till reglerna och listorna?)

Det var skitsvårt i början, men min fostermamma bara pushade mig och sa tänk på det och det... sen är hon lite andlig också.”

”Jag hatade dem i början, men sen blir man van. Nu tycker jag att det är bra de har dem, det är viktigt med de fasta reglerna. För mig var det viktiga att få struktur och regler. Det funkade för mig. Det tog ett tag. Men sen när jag förstod deras vikt gick det lättare. Så i början var det skit, men efter att ha förstått att den var viktig tycker jag att den är skitbra.”

Biologiska familjen

Pendlandet jobbigt eller ej

För vissa var själva pendlandet mellan de olika familjerna jobbigt, medan det för andra inte var det.

”(Hur var det att du fick byta hela tiden, att du fick pendla mellan din egen biologiska familj och fosterfamiljen?)

Det enda som var jobbigt, det var ju själva pendlandet... med fyra timmars tågresa fram och tillbaka... annars var det väl inte så jävla jobbigt.

(Mmm, det var själva pendlandet alltså som var ansträngande?)

Ja, det var skönt att få slippa fosterfamiljen och det var jävligt skönt att slippa mina föräldrar också så att...

”Resan var jobbig och många gånger var jag på busshållplatsen och tänkte jag pallar inte och sprang och ringde mina kompisar. Jag ringde då till mamma någon gång och sa ”jag har missat bussen.”

”(Hur var det att byta familj hela tiden mellan fosterfamilj och familj?)

Det var inga problem.”

Separation från föräldrar

Det verkar som att separationen från föräldrarna har varit smärtsamt för intervjupersonerna. Vissa av dem uttrycker explicit att de har haft denna upplevelse (att det var smärtsamt) medan andra inte vill medge detta explicit men avslöjar det samtidigt i sina uttalanden indirekt. Vissa av intervjupersonerna verkar ha vant sig vid att vara separerade från sina föräldrar och kan härmed ha blivit resistent mot den smärtan som den separationen innebär.

”(Saknade du dina föräldrar när du var där hos fosterfamiljen?)

Neej... det var väl efter typ 3-4 veckor jag blev inskriven som jag kom fram till vad det handlade om... liksom nu vill jag inte vara med om det här längre, nu vill jag åka hem!

(Jaha! Vad var det som du fick reda på att det handlade om?)

Ja, alltså det var liksom mer att först i början så var det liksom det var bara skönt att komma bort från mina föräldrar och komma bort från allting... men sen när det hade gått 3-4 veckor nånting... när jag hade kommit fram till att fan jag ska bo här i ett år till, då var det inte så jävla kul längre när jag hade kommit tillbaka till världen liksom...”

”(Hur var det att separeras från din familj?)

Ja, det var ju inte kul. Men man får ju komma hem till dem sen och prata med dem.”

”(Hur var det att separeras från din mamma?)

Ja det var egentligen inte så jävla farligt eftersom vi inte alls kom överens. Jag ville bara be henne dra åt helvete och det gjorde jag också en massa gånger, så... Hon var med och lämnade mig i Dalby och när jag skulle åka därifrån började jag gråta och då började hon också gråta..."

"(Hur var det att separeras från din mamma?)

Det var helt ok, jag hade suttit inne tidigare och det var liksom att få permission."

Relation till föräldrar

Flera av intervjupersonerna uttrycker sin upplevelse av sin relation till föräldrarna som negativt. Vissa av intervjupersonerna upplever relationen som negativt till mamman medan en av dem upplever ha en kompisrelation till mamman, vilket han tycker är positivt.

"Jag hatade henne, jag riktigt avskydde min mamma. Jag pallade inte med henne och jag la all skuld på henne "det är ditt fel att jag är här, det är ditt fel att jag inte har kvar mina kompisar i Kalmar, det är ditt fel att jag sitter inlåst här liksom."

"(Vad tyckte du om det att ni hade en kompisrelation och att det inte var en föräldra-barnrelation?) (intervjupersonen har tidigare berättat att han har en kompisrelation till sin mamma).

(paus) ... Alltså det var ju också mamma-son, det var ju givetvis, alltså vi har ju alltid kunnat sitta och titta på en film med varandra och krypa under täcket sådär liksom och kolla på filmen... Men vi har det så i vår familj helt enkelt, sen får andra folk avgöra vad som är bäst... jag tycker det är bättre för jag kan prata med min mamma om allting, vare sig det gäller sex eller nånting sånt som många andra inte kan prata med sina föräldrar om och jag tycker det är bättre att köra med öppna kort."

"Jag tror att det var jobbigt för henne (mamman) att se att jag trivdes och hade det så bra med min fosterfamilj. Relationen mellan min mamma och mig var inte bra, detta tack vare mig. Men efteråt kunde vi prata med varandra, tidigare skrek hon bara."

Borta bra hemma bäst

Det verkar som att även om intervjupersonerna har en upplevelse av att trivas hos fosterfamiljen, så längtar de ändå hem eftersom de upplever större frihet hemma.

”(Hur var det att växla mellan att bo hos fosterfamiljen och hemma?)

Det var det jag ville skita i, jag ville ju stanna här (hemma).

(Fast du ändå trivdes med fosterfamiljen?)

Ja ja. Bara för att hemma är ju hemma, här var kompisarna, jag gör vad jag vill.”

”När jag skulle till fosterfamiljen, så vissa gånger sket jag i att hoppa på bussen.

Jag ville inte tillbaka, jag älskade fosterfamiljen men jag ville inte tillbaka för

MTFC, för reglerna. Jag ringde då även fosterfamiljen men då sa de att de

skulle komma och hämta mig, och jag ”fan”.”

Flytta hem igen

Flyttade ej hem till föräldrar

Tre av intervjupersonerna flyttade inte hem efter avslutat program på grund av olika omständigheter som otrygg relation till modern. En av dessa flyttade inte hem på grund av att hon blev ratad av sin mamma.

”Jag flyttade till en lägenhet och i början kändes det väldigt ensamt.”

”Det var lite klydd för min mamma ville inte att jag skulle flytta hem igen. När jag hade min avskedsfest hos min fosterfamilj ringer socialen och säger att min mamma inte vill att jag ska flytta hem.”

”Nej, så nu minns jag, jag flyttade till min pojkvän som jag hade då.”

Förändring hos föräldrar

Flera av intervjupersonerna upplever att deras föräldrar har förändrats i och med att de fått hjälp från MTFC-programmet. Denna förändring visar sig i att föräldrarna till exempel satte mer regler hemma, hade blivit lugnare samt utvecklat en större förståelse för sina barn. Dessa förändringar hos föräldrarna upplevs som positivt av ungdomarna på så vis att en av dem menar att den hårdare disciplinen bidrog till att han är den normala människan som han är idag och en annan känner sig mer förstådd av sin mamma. Vid ett av fallen hade ingen förändring skett hos föräldern och detta visade sig bland annat i att mamman inte hade blivit

hårdare i regelsättning efter avslutat program. Detta upplevdes som positivt av intervjupersonen. Vid ett annat fall har ingen förändring skett hos föräldern.

”(Tyckte du att dina föräldrar hade förändrats när du gick hem, under slutet av tiden?)

Jaaa, det hade de väl lite, de hade väl blivit lite hårdare på saker och ting... Jag menar de hade ju lärt sig en hel del från programmet så att det är ju inte så konstigt...

(Så du tyckte att de förändrades genom det att de blev mer bestämda?)

Ja, alltså det var ju inga större förändringar, de var ju fortfarande samma personer och så där, men det var ju liksom. Ja, det var, lite mera bestämt tror jag att det var.

(Mmm, tyckte du att det var bra att de hade blivit så eller?)

Ja, alltså så här i efterhand idag så är jag ju väldigt tacksam för det att de skickade iväg mig dit och att de var hårdare när jag kom hem. Jag menar det har ju hjälpt mig så att jag är en normal människa idag liksom.”

”Vi har aldrig haft tider på det viset ju så att... alltså vi skulle ju ha tider enligt Familjeforum... Men vi hade det ändå inte...

(Mmm. Så hon hade inte förändrats i det?)

Nej.

(Tyckte du det var bra eller?)

Ja! Eftersom det aldrig har varit några problem just det här med tider och sånt så var det bra.”

”(Tyckte du att din biologiska familj hade förändrats efter denna tid?)

Ja de satte ju regler.”

”(Vad tyckte du om att din mamma/ din familj fick hjälp?)

Ja det var bra. Hon mådde ju inte bra när jag var ute och slogs och... det stod ju i varenda tidning när jag hade varit ute. Hon behövde ju prata av sig och veta vad hon skulle göra för att träffa mig.

(Kändes som att det hjälpte henne och på så sätt hjälpte dig?)

Ja det tror jag.

(På vilket sätt då?)

Hon var lugnare när jag flyttade hem...”

”(Tycker du att hon har förändrats efter MTFC?)

Nej, det känns mer som att hon har förändrats nu eftersom jag har förändrats och sagt till henne...”

”(Vad tyckte du om att din mamma också fick hjälp på sitt håll?)

Det är bra. På detta sätt kunde hon förstå och hjälpa mig.”

Behov av trygghet

En av intervjupersonerna upplever att hon har förändrats i och med MTFC-programmet, men vid hemflytten har hon blivit ratad av sin mamma genom att mamman inte har tillåtit henne flytta tillbaka hem igen. Intervjupersonen har härmed sökt sin trygghet i sin gamla vänskrets och återfallit till den kriminella banan under en period efter avslutad MTFC-behandling. Dock har hon tagit tag i sig själv och kommit ur den kriminella banan i alla fall. Här har hon upplevt MTFC som en räddning för henne ur banan.

”Ja typ, och sen blev det samma sak när jag träffade henne och... nä, och min pappa var alkoholist så han hade inte vårdnad på mig så han fick inte träffa mig. När jag kom in på MTFC fick jag vara hos honom. När jag började fick jag vara där varannan helg eller var tredje helg, så vi fick kontakt så och då när jag skulle flytta hem från min fosterfamilj när jag hade min avskedsfest, när de ringde och sa att min mamma inte ville ha hem mig och då tänkte jag var fan ska jag nu ta vägen och då frågade de ”kan du bo hos din pappa?” och det är självklart, jag har alltid velat bo hos min pappa... så det är...” Är du helt säker på att det är ok?” ”Ja, varför skulle jag inte vara det?”, ”ja, han har ju slagit där och sånt”, ”min pappa har aldrig lagt ett finger på mig men däremot min styvpappa har gjort det”, ”jaha och varför sa du inte det från början?”, ”är ni dumma i huvudet?”

”Hon trodde jag var samma människa som jag var innan, hon visste att jag kunde få mina utbrott och så, men jag var absolut inte som jag var förut när jag flyttade från henne. Och nu kan jag kontrollera mig alltså, jag har inte slagit henne.”

”(Detta var efter du hade avslutat MTFC?)

Ja efter... men det funkade inte så bra. Min mamma menade på att hon inte ville ha med mig att göra egentligen, så min pojkväns morsa blev skitarg på mamma och sa ”hon behöver dig, vad är det du inte fattar?” Sen satt jag inne ett helt år och bara rökte och rökte med mina kompisar i min kompis lägenhet och jag mådde skitbra trodde jag och så en dag sa jag: ”jag ska inte hålla på med detta mer och jag ska ta tag i mitt liv.”

”(Ja men efter avslutad behandling så hamnade du igen i problematiska situationer, vad hände?)

Det var att jag tänkte skit samma, jag vill ha det liv jag hade innan, men jag klarade inte av det. Jag satt och rökte med de här killarna ett helt år, vi pantade flaskor till sist bara för att röka, så en dag beslöt jag mig för att sluta och då slutade de också och då kände jag att jag hade hjälpt dem. De har börjat röka igen men jag har ingen kontakt med dem. Det går upp och ner för mig men det bästa som kunnat hända mig är MTFC, annars hade jag suttit med en spruta i armen idag och varit kört.”

Bättre relationer eller ej

Hos flera av intervjupersonerna finns det en upplevelse av att relationen till föräldrarna har blivit bättre på så vis att de kan kommunicera på ett mer konstruktivt sätt med sina föräldrar än innan, till exempel att de pratar med varandra istället för att skrika och även kontakten i umgänget har underlättats. Även i de fall där upplevelsen av förändring i relationen inte har varit så stor beskriver intervjupersonerna ändå att en liten förändring har inträffat eller att starten till en förändring har kunnat grundläggas.

”Men jag menar idag så har vi en jävligt bra relation så att jag antar att jag hade nytta av den där familjeterapin också... det har nog hjälpt en hel del tror jag... Alltså innan jag åkte in på fosterhemmet så kunde vi ju inte prata med varandra. Vi pratade ju inte med varandra, utan vi stod och skrek på varandra hela tiden och efteråt så jag menar då har vi liksom, visst vi har haft våra gräl som alla andra, men det har varit liksom en bättre relation och jag menar är det nånting så pratar vi om det istället för att skrika på varandra och sådär.”

”Jag bodde inte med min mamma utan i egen lägenhet, men vi började få bättre

kontakt. Vi kollade på möbler till min lägenhet och vi började göra saker tillsammans. Med min pappa har jag aldrig haft kontakt förrän nu.”

”Ja, familjeterapin hjälpte. Vi kunde prata.”

”Ja... vad ska jag säga, vi har alltid respekterat varandra (han och mamman), men det var väl ... det var väl lite mer... ännu mera respekterade vi varandra liksom och ... Vi försökte vara lite mer organiserade liksom att: ”Kommer du här Kalle och hjälper mig med detta?” Och liksom lite mer så dära... Och jag: ”jajaja”... ” alltså så... ”.”

Fosterfamiljen

Relationen

Upplevelsen av fosterföräldrarna har varit positivt överlag. Relationen till fosterföräldrarna verkar ha varit viktig för intervjupersonerna. Faktorer som verkar ha varit viktiga i relationen verkar ha varit trygghet, kommunikation och förtroendet i relationen och den positiva självbild som intervjupersonerna har utvecklat som konsekvens av detta förtroende.

Fosterföräldrarna verkar ha varit en trygghet och ett stöd för ungdomarna. En intervjuperson menar att den trygga miljön gjort att hon själv utvecklat en egen trygghet. För en annan intervjuperson har fosterfamiljen blivit en familj som hon alltid saknat. Intervjupersonerna har överlag en upplevelse av att ha blivit behandlade positivt och fått möjligheten att kommunicera med vuxna vårdare och göra roliga saker tillsammans med dessa. Vikten av trygghet blir speciellt tydlig hos en av intervjupersonerna då denne efter att ha upplevt sig bli felbehandlad av fosterföräldrarna på grund av en incident, känner sig sviken av dessa och förlorar tryggheten. Hos denna person återfinns en svart-vit upplevelse av fosterföräldrarna på så vis att dessa från att ha fungerat som en trygghet för henne har förvandlats till motsatsen. Detta har varit så pass smärtsamt för intervjupersonen att hon har förlorat motivationen till en möjlig förändring och sökt sin trygghet i sin gamla negativa vänkrets.

Trygghet och svek

”... Och Katarina, hon är alltså, hon är så snäll och mjuk, så att man kommer alltid bra överens med henne. Hon var så varm. Hon kramades alltid och... Så... Och Peter han var den roliga, så vi spelade mycket tennis, fotboll, han och jag

och så var det dem på Familjeforum och så var det sånt och så... jag var mycket med de äldre vuxna killarna, så vi hade skitkul alltså. Men sen när detta hände (en incident där intervjupersonen känt sig sviken av fosterföräldrarna) så bara vände det... Två helt olika människor jag inte kände längre alltså. Men innan det som hände så var de jättesnälla och helt underbara... ”.

”Alltså min mamma säger ju också... för att... min mamma och pappa hade då jättemycket problem tillsammans som drabbade mig väldigt mycket, så att jag var ju mer där tills det var färdigutrett så att säga och för mig då var som både det höll på mycket med droger och var kriminell och så här, så kommer man till ett sånt hem där folk är varma och sånt va? Då ändrar man sig fort. Alltså då blir man själv likadan. Men när de gör en sån grej som gör ont i en, då bryr man sig inte längre (hon syftar på incidenten där hon kände sig sviken av fosterföräldrarna). Varför ska man liksom. Då känner man likadant, jaha, nu gjorde de det likadant här. Då kan man lika gärna bara gå, så pallar man inte alltså.”

*”Ja, alltså det blev trygghet när man fick ha lugna människor runtomkring sig så att (paus)... Sen hände det. (handlar om samma incident som ovan)
(Ja, så det förändrade dig också när det hände?)
Mmm. Jag började ju snurra igen... alltså jag stack ut och härjade och festade...”*

”... De finns där för mig ... min fostermamma sa det, jag hade problem för ett tag sen med min pojkvän och hon sa ”det kvittar vad du väljer så står jag vid din sida, det kvittar vad du gör”.”

”Bra, som en helt vanlig familj (fosterfamiljen). De blev den familjen jag aldrig haft.”

Kommunikation

Kommunikation med fosterföräldrarna genom samtal och gemensamma roliga aktiviteter verkar ha varit av central betydelse för intervjupersonerna. En intervjuperson uttrycker att de roliga gemensamma aktiviteterna gjorde att han distraherades från att ha negativa tankar.

”De var jättetrevliga och det verkligen fungerade jättebra där!... De var alltså jättetrevliga och de var liksom öppna för allting och de var liksom direkt så här och så här och så här får du inte göra och så där, utan det är liksom vi tog det liksom som det kom och så där... och liksom det bara funkade bra där. Det var liksom en väldigt öppen familj, lätta att prata med och så där...”

”Ja vi åkte väl iväg och åkte skridskor och såna saker någon gång och jag och Peter som han hette då pappan, han... vi var och tränade några gånger och sånt och ... ja... Mmm...”

(Mmm... Hur tyckte du det var att vara med dem, att umgås med dem?)

Ja, det var... det är klart, det var ju roligt, för att allting som man gör, som jag tyckte var roligt det gör liksom att man får lite distans och inte behöver tänka så mycket på negativa saker... man har roligt istället för att sitta och gräva ner sig i gamla gåtor...”

Förtroende viktigt

Förtroendet i relationen till fosterföräldrarna verkar också ha varit viktigt för intervjupersonerna. Detta visar sig bland annat för en av intervjupersonerna där förtroendet från fosterföräldrarnas sida har varit så pass viktig för henne att hon har förändrat sitt beteende för att inte svika deras förtroende. Det vill säga hon har utvecklat ett mer konstruktivt sätt att interagera med fosterföräldrarna. Vikten av förtroende påpekas även hos en annan intervjuperson, där han menar att han kände sig frustrerad över att ibland ha blivit misstrodd.

”Det som var det jobbiga i det hela, det var ju liksom att familjen misstrodde en ofta... Liksom om jag sa att så här är det liksom så hade de en egen lista där de prickade i saker och ting... och där råkade jag se någon gång att de hade kryssat i att jag hade ljugit väldigt många gånger, fast jag inte hade gjort det...”

”(Hur upplevde du kontakten med din fosterfamilj?)

Den var bra... fostermamman var den stränga (skrattar) och fosterpappan var den man kunde prata med. Han pratade en kvart om det han skulle prata om och sen pratade han om allt annat i två timmar. Han bara satt och snackade och snackade, och jag satt bara ”ja, ja, ja”. Jag förstod aldrig riktigt vad han ville... jag tyckte det var skitbra mellan dem och mig och jag ville inte svika dem heller för när jag var där fick jag deras förtroende och då tänkte jag ”nä, jag kan inte

göra detta för då kommer de aldrig mer lita på mig”... jag var lite feg när jag bodde där, för innan var jag ”a fuck you, dra åt helvete, jag skiter i er!”

Synen på varandra

Det framkommer olika upplevelser hos intervjupersonerna om vilken roll de själva har haft i fosterfamiljen och vilken roll fosterföräldrarna haft i relationen. Vissa upplever sig själva som en del av fosterfamiljen och andra beskriver fosterföräldrarna som sina vänner alternativt som ett temporärt boende. Gemensamt för intervjupersonerna är att alla har en upplevelse av att ha varit omtyckta av fosterföräldrarna.

”Jaa, en väldigt trevlig familj!... väldigt bra familj... tror jag .

(Mmm. Såg du på dem som att de var dina föräldrar eller vilken roll tyckte du att de hade?)

Neej... det var väl mer temporärt boende. Jag kommer inte ihåg riktigt hur jag såg på dem men det är... jag menar jag kallade ju dem för deras namn, jag menar det var ju inte direkt mamma pappa där inte, utan det var ju deras namn som gällde och så...

(Hur tror du att de såg på dig?)

En liten problemunge som behövde hjälp.

(Jaha, du tror att det var så de såg på dig?)

Näaj, jag tror... jag vet faktiskt inte hur de såg på mig... Men jag tror att de tyckte jag var rätt ok faktiskt.

(Mmm... du tror att de tyckte om dig?)

Aaah, de flesta brukar göra det, jag förstår aldrig varför men det brukar alltid vara så att de gör det ... (skrattar).”

”(Hur var er relation?)

Eeeh. (paus)... Ja, den var bra. Sen är det samtidigt... det är svårt att komma nära inpå varandra, alltså jag var 17 år gammal och det är ju svårt att liksom bli jätte... man kände ju sig inte liksom att man var en familj liksom... du förstår själv, är man 17 år så blir det inte på det viset, det blir liksom mer vänrelation och liksom att man har ömsesidig respekt för varandra...

(Så det var en mer vänskaplig relation?)

Ja, jag var ju inte där för att få en mamma och pappa liksom.

(Mmm. De kändes inte som dina föräldrar eller?)

Nej och det antar jag, det var inte meningen heller, jag var missbrukare, jag var 17 år, jag skulle komma... jag skulle få hitta en ny miljö att få leva i så att jag kom på rätt fot...

(Hur såg du på dem?)

(paus)... Jaaaa, som trevliga människor.

(Hur tror du de såg på dig?)

Ja, jag tror inte heller att de såg mig som på någon son eller något sånt, eftersom jag ändå var så pass gammal, men jag tror nog att de tyckte bra om mig, för att jag håller fortfarande kontakten med dottern i familjen."

”(Hur var relationen till dem?)

Den var skitbra. Den var riktigt bra.

(Hur tror du de såg på dig?)

Jag tror de tyckte om mig. De släppte lite på reglerna... jag fick vara en halvtimme, timme längre ute. Om en buss gick kunde de säga... ok om du sköter dig får du komma hem en halv timme senare... jag tror de tyckte om mig för även efter hade vi kontakt."

”(Hur såg du på dem?)

Jag tyckte de var bra människor.

(Kändes det som att de tog in dig som en del av familjen?)

Ja, jag var som en del i familjen. Jag var alltid med när de hade kalas eller julfester. Jag var med alltid."

Kompisar

Gamla vänner inga riktiga vänner

Det finns en upplevelse bland intervjupersonerna av att det inte har varit svårt att lämna de gamla vännerna eftersom de inte har varit riktiga vänner.

”(Hur var det att du fick lämna dem från början, dina gamla kompisar?)

Det var inga problem! Det var inga vänner egentligen... Vissa vänner finns det ju som jag har kontakt med även idag, men många av dem är ju såna som var lika snurriga som jag.

(Så du var glad att du fick lämna det, den vänkretsen eller?)

Ja, jag brydde mig inte om det."

”Jaa, frågan är om det verkligen var några som jag ville umgås med (de gamla vännerna)... alltså innerst inne så visste jag ju att... jag menar det här är ju inga personer som är bra att umgås med egentligen.”

”... saknade och saknade... jag saknade nog inte kompisarna... jag saknade ju drogerna...”

Nya vänner

De flesta av intervjupersonerna har hittat nya vänner men det finns en tendens hos vissa av intervjupersonerna att dras till liknande kriminella kretsar. En av intervjupersonerna hittade dock sin nuvarande bästa vän under programmets gång. Han beskriver även en konflikt i sin egen och MTFC-personalens bedömning angående vilka vänner han fick umgås med. En annan av intervjupersonerna menar att han hittade nya vänner under programmets gång men att stämpeln som ”kriminell” satt kvar när han flyttade hem till sin gamla hemstad och att detta försvårat för honom att hitta nya vänner.”

”Alltså jag började ju i en skola en bit ifrån Karlstad så här i stan... men det var ju inte jättebra vänner man fick där, så man håller ju sig till ett umgänge alltså beroende på vem man är som person... Men det är normalt det också alltså på det viset. Men så var det så att vissa drog man sig lite mer till för de... pojkvän som man skaffade som inte var så jättebra och...

(Mmm... var det såna typer av vänner som blev dina nya?)

Ja såna, kriminella och...”

”(Tyckte du det var bra att du fick lämna gamla vänner och gå till en mer positiv vänkrets när du var under programmet?)

Jaa, fast. Det är väl... de och jag var fortfarande inte ense om vad som är godkända vänner och jag menar de har ju sin regelbok att gå efter och... så där...”

”Aah, alltså när jag flyttade, när jag bodde på fosterhemmet så när jag gick i skolan där så träffade jag ju ett par kompisar och jag umgås fortfarande med ett par utav dem därifrån... Han jag umgås med mest, han är ju min bästa vän och

han bor ju därnere ... där jag bodde på fosterhemmet... och han blev godkänd till en början, men sen blev han inte godkänd längre.

(Hmm, hur var det då?)

Jaa, jag var ganska så arg på dem.”

”(Fick du nya vänner sen när du var under programmet?)

*Nej... det fick jag väl in... jo, jag fick ju genom skolan och när jag började på gymnasiet däruppe så fick jag lite... Men inte direkt så härnere i Örkelljunga, alltså Örkelljunga är ju inte så stort. Alla vet att jag tagit droger.... Alltså alla...
... och då är det ju inte lätt att få nya vänner, man har stämpeln på så att man
...”*

”(Känns det som att det har hjälpt dig att hitta bättre vänner nu?)

Ja fast jag dras alltid till skiten fortfarande, för att jag alltid har gjort det och alltid vill hjälpa dem.”

”Ja jag hittade andra kompisar men jag har fortfarande några av de gamla kvar.”

Bra att byta vänkrets

De flesta av intervjupersonerna upplever det som positivt att ha bytt vänkrets under programmet, även om vissa inte tyckte om det då. Detta eftersom det har hjälpt dem att komma ur en kriminell livsstil. En av intervjupersonerna resonerar att det är bra att det finns en kontroll över vilka de får umgås med och inte, eftersom det annars är svårt att själv skilja på lämpliga och olämpliga vänner. En annan intervjuperson påpekar att den egna motivationen är viktig för att kunna byta vänkrets och ta sig ur den kriminella banan.

”Alltså jag direkt klippte ju av alla band och hörde inte av mig eller nånting. Man fick ju inte höra av sig heller när man gick i MTFC, där fick man ju bara prata med en lista som man hade liksom med godkända vänner... och det var ju både och, det var ju bra för att jag tog ju mig ut genom missbruket.”

”(Vad tycker du om att du inte fick ha kontakt med gamla vänner och att det var de som valde vilka vänner som var bra och vilka som inte var bra?)

Det var bra, annars tar man kontakt med sina gamla vänner, och då är man i

samma bana igen.”

”(Ett av målen med MTFC är att hjälpa ungdomen att byta vänskapskrets, vad tycker du om det målet?)

Det är ett bra mål.

(Tycker du att lyckades uppfylla det?)

Nej det gjorde jag inte.

(Vad gjorde att du inte uppnådde det?)

Jag var inte redo, jag ville inte sluta dricka och knarka.”

”(Tyckte du det var bra att de kontrollerade vilka som var godkända och icke godkända vänner?)

Det är ju bra, för man fattar inte själv med vilka man ska vara med och inte vara med. Vissa kanske gör det men jag gjorde det inte. Jag drogs liksom till skiten, för jag tyckte det var härligt utan regler... bara.”

”Jag tyckte inte om det alls, men det hjälpte. Om det inte hade varit för det kanske jag fortfarande hade varit i drogvärlden.”

Familjeterapi

Hjälpte eller ej

Flera av intervjupersonerna beskriver att de har blivit hjälpta av familjeterapin genom att de kan kommunicera bättre med sina föräldrar, vilket har haft en positiv betydelse i relationen till föräldrarna. Den positiva kommunikationen visar sig bland annat i att ungdomen har fått möjlighet att uttrycka sig samt känner sig mer förstådd av sina föräldrar. En av intervjupersonerna menar att familjeterapin inte gav så mycket eftersom han och mamman inte upplevde en bra personkemi till familjeterapeuten. Han menar dock att familjeterapin gav dem en möjlighet att säga saker till varandra som de annars inte hade sagt.

”... men jag menar vi åkte ju dit i alla fall (till familjeterapin) och om jag inte ville så behövde jag inte säga ett ljud men jag liksom behövde åka dit i alla fall... men jag menar idag så har vi en jävligt bra relation så att jag antar att jag hade nytta av den där familjeterapin också.

(Tror du att det hjälpte då?)

Ja, det gjorde det säkert.

(Tror du att det betyder någonting för att er relation är bättre idag?)

Ja, det har nog hjälpt en hel del tror jag ... alltså innan jag åkte in på fosterhemmet så kunde vi ju inte prata med varandra. Vi pratade ju inte med varandra, utan vi stod och skrek på varandra hela tiden och efteråt så jag menar då har vi liksom, visst vi har haft våra gräl som alla andra, men det har varit liksom en bättre relation och jag menar är det nånting så pratar vi om det istället för att skrika på varandra och sådär... eller ja det var ju mycket jag som skrek, men ändå det var ju liksom ja... det har hjälpt på sitt sätt."

"Äh, det vet jag att jag svarar för både mig och mamma att... Det var ingenting vi tyckte om alls (familjeterapin)... Det var det inte... dels så tror jag inte att vi hade så... vi hade inte så stort... vi tyckte inte om henne (terapeuten) som vi hade det med direkt.

(Varför inte?)

Nej, jag vet inte, det var ingen... det blev ingen... ingen bra personkemi.

(Hmmm! Så personkemin stämde inte?)

Nej det gjorde det inte. Det var nog det mest.

(Hmmm... Så om de hade bytt person tror du att det hade blivit bra då?)

Mycket möjligt.

(Mmm. Men tyckte du att du fick ut något utav det eller tyckte du att det var helt meningslöst att ha familjeterapi?)

Nej, vissa stunder så fick man ju vissa saker sagda till varandra, som man kanske inte skulle säga om det bara var jag och mamma som satt vid ett bord..."

"Det var bra och det hjälpte oss mycket. Både min mamma och mig. Jag hade aldrig innan pratat om mina problem och min mamma visste inte mycket om mig men när vi hade familjeterapi vågade jag berätta och min mamma kunde förstå mig bättre."

Smärtsamt

Det verkar finnas en upplevelse hos intervjupersonerna att familjeterapin har varit smärtsamt. En av intervjupersonerna har beskrivit det som jobbigt, medan en annan beskriver att han hatade det då, men känner att han har fått nytta av det idag. Hos en av intervjupersonerna har denna smärta visat sig då hon upplevt att hon har blivit klandrad för

alla problemen och menar att mamman också bär ansvar till problemen. En annan beskriver att familjeterapin triggade fram svåra känslor men att det var så få gånger de hade familjeterapi att det inte blev en så betydelsefull del av programmet för henne (det var få gånger eftersom denna intervjuperson gjorde sammanbrott i behandlingen).

”... nej det var bara jobbigt att vara där.”

”Alltså vi gick ju alltid därifrån arga och gråtandes, något av det gick man ju därifrån, men vi gick nog där bara två eller tre gånger, så det var inget som jag brydde mig om.

(Jaha, men du tyckte inte att du fick något ut av det eller?)

Nej, alltså det var så lite så att...”

”Och jag hatade de känslorna... att de satt och försökte jobba med mig och att det bara var jag som hade fel och massa sånt och jag bara ”jobba mer med henne” (mamman)!... för det var inte bara mig det var fel på. Det kändes liksom som att allt bara var fel på mig. Och det funkar fortfarande inte bra mellan mig och mamma, men det börjar funka bättre och bättre nu. Men jag vet inte... hon ska komma till mig nu för första gången på ett år...”

”(Vad tyckte du om familjeterapin överhuvudtaget?)

Jaaa... (paus) nu i efterhand så var det nog jävligt bra, men just då så bara hatade jag den tror jag ... och så märkte jag flera gånger att jag inte ville åka och så där...

(Varför?... vad var det som var svårt då? Vad var det som gjorde att du inte ville då?)

Jag var väldigt mycket emot mina föräldrar ett tag där så att det kan nog ha haft med det att göra tror jag ...”

Färdighetstränare/ungdomsterapeut

Viktigt att umgås och prata

Det verkar som att kontaktpersonerna (färdighetstränare och ungdomsterapeut) har spelat en viktig roll för de flesta av intervjupersonerna, förutom en av intervjupersonerna som beskriver att rollen inte var så viktig även om hon tyckte om dem. Det verkar som att kontaktpersonerna fungerat som vuxna vänner och förebilder. Det förefaller ha varit viktigt

för intervjupersonerna att umgås och prata med kontaktpersonerna. De beskriver det som en kul och rolig upplevelse.

”Ja! De är helt underbara! Alltså det de gjorde var helt underbart! Jag hade alltid skitkul med Rasmus. Jag kommer ihåg när jag var liten. Alltså varje gång man skulle träffa honom så var det en hel upplevelse!

(Verkligen?)

Ja, man väntade i flera dagar innan på att träffa honom, kommer jag ihåg! Jag satt och väntade vissa dagar...”

”Alltså det är ju mycket de som har gjort att jag valde att läsa ju. (plugga vidare)

(Verkligen? Hur då?)

Ja, alltså det var just det här med kontaktmannaskap du vet, att ha någon som man träffar varje vecka 2-3 ggr i veckan, man gör nånting med, går och äter, snackar, det betyder mycket... De förändrade ju mig väldigt mycket alltså... gjorde man fel så gjorde man, men de rättade till det på rätt sätt. Alltså vissa grejer man gjorde fel kunde de skratta åt.”

”Ja, alltså det var som kontaktman... det är därför jag brukar säga det att det var precis som en kontakt. Alltså man hade ett par vänner som man träffade vid sidan av sina egna vänner... så det var ju just så jag valde att bli sådan själv, att ha den kontakten med ungdomar, för att det hjälpte mig! Det betydde mycket för mig!, så jag tror att det var nog så...”

”Det var liksom aldrig nånting som var... han var öppen på precis allting hela tiden.

(Som du ville göra eller?)

... ja, som jag ville göra och liksom såna andra saker, så att det är ... han hade liksom mycket roliga förslag och han var jättelätt att prata med och så där så att det är... så jag kan nog tänka mig att det var mycket med hjälp av honom faktiskt... Han var väldigt skön och var det nånting så kunde jag alltid ringa till honom och liksom han kunde alltid göra nånting åt saken om det var nånting och liksom så där... man kunde alltid ringa honom oavsett vad klockan var för nånting och så var det nånting så var det bara att ringa.”

”Nej, Håkan (ungdomsterapeuten) var lättsam och bra att prata med och ... nej det var trevligt att träffa honom. Han var glad och positiv och liksom förstående...”

(Ja... och vad gjorde ni?... alltså vad...)

Ja, vi var ju mer så här... så... såsom vi liksom... fikade och snackade och han kom med förslag och ja... ja...

(Mmm. Vad hade han för betydelse för dig?)

Jaa, jag kunde ju prata av mig och liksom få ut det jag kände och sånt ju ...”

”Honom tyckte jag om (färdighetstränaren). Vi hade ungefär samma intressen, sportaktiviteter och sticka iväg och göra saker.

(Vad tillförde han i själva behandlingen?)

Ville inte jag prata med dem jag bodde hos kunde jag prata med honom och så gjorde vi ju något tillsammans bara han och jag.”

”Jag tyckte om henne men jag såg henne som någon jag gjorde saker med. Jag kunde även prata med henne om saker. Men hon betydde inte så mycket.”

Trygghet och svek

Tryggheten verkar vara en viktig komponent i relationen till kontaktpersonerna. Till exempel visade sig denna trygghet i familjeterapin där kontaktpersonen utgjorde ett stöd för ungdomen. Kontaktpersonen beskrivs också som den person som alltid fanns där för ungdomen. Kontaktpersonens viktiga roll som en trygghet för ungdomen visar sig speciellt vid ett fall då en av intervjupersonerna förlorar denna trygghet, då han anförtrott sig åt kontaktpersonen och blivit sviken av honom. Detta medför att intervjupersonen förlorar motivationen till att samarbeta inom programmet samt förlorar tilliten till hela MTFC-programmet.

”(Följde han med dig på familjeterapin också eller?)

Jäpp!, det gjorde han. Men jag vet inte om han var med alla gånger. Men jag vet att han var med några gånger i alla fall... Det var faktiskt jävligt skönt att ha med honom faktiskt!... för jag menar jag och han hade liksom pratat om allting och sådär, så att om det var nånting så liksom han fanns alltid där och backade

upp mig, han hade alltid de vettiga svaren och liksom så där, så att det var faktiskt väldigt skönt att ha med honom faktiskt.”

”För han ... och det var ju detta som gjorde nästan så att jag ... Det var ju det som gjorde så att jag slutade tidigare också (hoppade av programmet), för att han Magnus... Och chefen då på Familjeforum anmälde ju mig och sa att jag hade... Det är liksom en lång historia... En kompis till mig... Jonas hette han ... Vi åkte i väg och ... vad fan... nu kanske ni anmäler mig om jag berättar detta höll jag på att säga...

(Eehh, Vaddå?)

(...Intervjupersonen återger en händelse där han begått ett gammalt brott och där han anförtror detta åt kontaktpersonen.. Av etiska skäl har vi valt att inte ha med denna berättelse i citatet).

... och då satt jag en gång och snackade med Magnus och då var jag väl lite för öppen, för jag trodde ju liksom att han var till för att jag skulle prata ur mig och liksom vara öppen, lägga korten på bordet och då istället när jag berättade hur det var egentligen, då gick han till chefen och berättade vad jag hade sagt och då ringde de polisen och tipsade polisen om att jag hade ljugit... och då förstår du ju att... då kunde inte jag... jag träffade inte honom efter det... där försvann allt förtroende för hela MTFC om jag ska vara ärlig!... där försvann allting!...”

”(Du stannade inte kvar full ut i alla fall?)

Nej alltså det blev ju så liksom jag började liksom inte direkt vara seriös på familjemöten... inte min mamma heller, för hon tyckte också att det var svinigt och fel av dem... det blev ju liksom så... det blev krystad stämning och man liksom ... Vi bara ... sa ja i princip på alla frågor och liksom utvecklade det inte mer, för vi orkade inte mera, vi ville inte mera.... Man kände ju sig sviken av alla liksom.”

”(Vad betydde hon för dig? (kontaktpersonen))

Riktigt mycket. Jag ringde till henne så fort det var något och hon fanns alltid där. Jag har aldrig innan haft någon som funnits där för mig.”

Motivation

Frivilligt val eller ej

Både frivilligt och tvång

När det gäller att komma in på MTFC-programmet har samtliga ungdomar varit tvungna att välja mellan två alternativ varav MTFC varit det ena alternativet. Därför verkar det både ha varit frivilligt och ett tvång för dem att komma in på MTFC-programmet.

”Aah, alltså jag var nog... egentligen så ville jag inte... nu kom jag på det nu här att egentligen så ville jag inte, men jag hade två val och det var Familjeforum eller en låst institution.

(Mmm... fick du välja det själv?)

Ja, jag fick välja själv... Familjeforum eller en låst institution... jag hade blivit dömd till LVU då, så då fick jag välja att ta Familjeforum eller LVU... och då valde jag ju liksom... eller Familjeforum eller låst institution.”

”(... var det frivilligt att du skulle gå på MTFC eller?)

Ja, faktiskt! ... Det var så att jag ville gå... för att jag kände på mig att... dels hade jag mycket straff på mig, då visste jag att det ändå skulle sluta åt fängelse... men om man har mycket straff på sig och ett missbruk, då kan man få behandling istället och det är ju det bästa man kan få egentligen, behandling. Fängelse tycker jag ju inte är bra på något sätt. Behandling är ju mycket bättre tycker jag, man lär sig nånting och blir ren.”

”(Det var alltså inget frivilligt?)

Nej. Eller jag tog ju MTFC frivilligt eftersom jag fick välja mellan att sitta inne eller MTFC.”

”Jag satt på institution och jag blev erbjuden detta.”

MTFC bättre alternativ

Överlag upplever intervjupersonerna att MTFC är ett bättre alternativ än institution. Denna ståndpunkt förklaras med att MTFC ger mer frihet och är bättre genom att den ger en behandling samt tar ungdomen ut ur en krets med andra kriminella ungdomar.

”... och då valde jag ju Familjeforum, för jag menar då hade jag åtminstone lite frihet... jag... vi var på ett möte eller något sånt där och sen så det liksom det

verkade vara ok, amen det här kan jag acceptera, hellre det än att bo på ett sånt jävla ställe som vi var och kollade på liksom...(institution).

(Mmm... och det valet är du glad över att du tog idag eller?)

Aah, det är jag väldigt glad över, att bo med en massa ungdomar som också har en massa problem och grejer, jag tror inte det leder till något bra... jag menar att samla bara en massa ungdomar på ett ställe som inte gjort annat än olagligheter... det kan... det hör man själv att det låter inget bra, det kan inte sluta bra i slutändan liksom."

"... men om man har mycket straff på sig och ett missbruk, då kan man få behandling istället och det är ju det bästa man kan få egentligen, behandling, Fängelse tycker jag ju inte är bra på något sätt, behandling är ju mycket bättre tycker jag, man lär sig nånting och blir ren."

"Jag tror det är bättre med MTFC. Fängelse är ju inte bra."

Motivation till förändring

Relationer och framtidsvisioner

De gemensamma nämnarna för vad som motiverade intervjupersonerna till att förändras och ha kraft att genomgå MTFC-programmet verkar vara de relationer som de hade under programmet och de framtidsvisioner som de hoppas uppnå i framtiden i form av att hjälpa andra människor, bilda familj och ta hand om sitt barn. Det verkar vara ansvaret för andra människor i dessa relationer samt den trygghet som intervjupersonerna upplever eller hoppas uppnå i dessa relationer som hållit intervjupersonernas motivation uppe. Till exempel motiverades en av intervjupersonerna av framtidsvisionen att en dag få komma hem igen och att kunna få en bra framtid med familj och ett bra liv. Även behovet av att höras och synas och därmed bevisa att man är "någon" verkar ha varit en motiverande kraft för vissa intervjupersoner. Detta förefaller också vara en framtidsvision som har motiverat ungdomarna att förändras. Hos en annan intervjuperson verkar det som att det är tryggheten i att stanna kvar i sitt gamla liv som har minskat hans motivation att förändras under programmet.

"Sen vände jag ju när jag blev 15, då fick jag ju nog av mig själv... vad jag höll på med, alltså då ändrade jag mig och utbildade mig till psykskötare behandlingsassistent... med inriktning mot kriminalvård... Det blev ju en vändning alltså, jag slutade med drogerna, slutade med allting..."

(Vad var det som gjorde att du kom på dig själv?)

Min son! Alltså drogerna slutade jag med i samma veva som jag fick reda på Alex (hennes son), bara tvärt slut... för att det var skillnad, då hade man någon annan att ta hand om, för att jag har alltid sagt det, jag ska aldrig göra såsom mina föräldrar gjorde mot mig, det finns ju en anledning till varför jag är som jag är idag.”

”Nej, jag vet faktiskt inte hur jag lyckades, men jag kan tänka mig att det är mycket tack vare min kontaktperson för att vi gjorde mycket roligt tillsammans och han var väldigt väldigt bra... och vi gjorde mycket roliga saker. Jag menar vi fikade lite ibland, vi körde gocart och vi klättrade på väggar och liksom mycket så där och han var liksom, han var hela tiden öppen för allting...”

(... hur gjorde du för att se till att du klarade av det (MTFC- programmet)?)

Ja, det var ju att... Tankarna att få ett bra liv, familj och allting i framtiden var mycket större än att bara vara en lodis och springa runt på gatan och ...ja... Man får ju tänka så liksom att det blir bättre och då får man hoppas på det och sträva efter det.

(Mmm... Hoppet om en bättre framtid gav dig hopp om att stanna kvar i programmet?)

Ja och... ja.

(Var det det som höll dig kvar?)

Ja. Det kombinerat med att man kände... att man liksom ville ge tillbaka nånting till dem man har sårat.”

(Vad motiverade dig att fortsätta behandlingen under tiden du gick den?)

Jag ville bara klara av den (programmet) så att jag kunde komma hem.”

(Vad hjälpte dig att vara kvar?)

Jag vet inte riktigt... jag bara tänkte nu ska jag bara fixa detta, det är bara ett år... så tänkte jag max... och sen får jag komma hem och göra det jag brukar göra, men så blev det ändå inte (eftersom mamman inte lät intervjupersonen flytta tillbaka efter avslutat program).”

(Hur mån var du om att få vara kvar i programmet?)

Kvar ville jag ju inte, jag ville ju hem. Samtidigt ville jag ha hjälp... det är svårt att förklara, man vill hem... man vill ha hjälp..."

"(Jaja, vad var det som gjorde att du bestämde dig för att börja läsa?)

Det var för att... jag ville väl mer ha våra röster hörda, det var väl mer det... jag tror det var det...

(På vilket sätt fick du det hört då genom ditt arbete?)

Ja, genom att jag träffade ungdomar... jag skulle ha börjat jobba på ... som det här projektet som har varit i Vellinge, jag skulle börjat jobba på det projektet ett tag och han som jobbade i det projektet han har varit min stödlärare innan och haft såna kontaktgrupper också, så att det var väl mer genom att jobba med dem som har varit i samma sats som jag..."

"(... vad var det som drev dig i allmänhet?)

... Ja, det var ju att bevi....alltså visa för andra att jag är ingen nolla...

(Vilka är andra då?)

Alla, samhället... (skrattar)"

Överlevnad

Vissa av intervjupersonerna verkar ha stannat kvar och anpassat sig till programmet för att kunna överleva. För en av dem har pengarna varit en motiverande kraft och för en annan har undvikandet att bli inlåst motiverat.

"... och sen så... jag skötte mig väldigt bra. Alltså jag tog alltid hand om mina punkter på det här pappret och... du vet där var ett sånt papper där det stod vad man skulle göra och då gjorde jag precis allting som stod där, för varenda krona man kunde få till cigaretter, hehe, det var värdefullt alltså."

"(Vad fick dig att fortsätta ändå?)

Att jag inte ville åka in (på institution). Eftersom det var mitt val att sköta programmet eller att åka in."

Resultatsammanfattning

En av de faktorer i MTFC-programmet som verkar ha hjälpt ungdomarna att uppnå målet att ta sig ur den kriminella banan är trygga relationer till vuxna. Ungdomarna har fått möjlighet att uppleva trygga relationer till fosterföräldrarna och kontaktpersonerna. Vissa av

intervjupersonerna har även bildat nya bättre relationer till sina föräldrar. Överlag finns det en positiv bild av både fosterföräldrarna och kontaktpersonerna. Dessa delar av programmet verkar ha haft en betydelsefull roll för intervjupersonerna på så vis att de har gett en trygg bas (se begreppets innebörd under "Begreppsdefinition": "anknytning") och ett hopp om möjlighet till nya relationer. Ungdomarna beskriver att även om de har trivts bra hos fosterfamiljen har de ändå haft en längtan hem. I de fall där ungdomarna upplevt att de har blivit svikna av fosterföräldrarna eller någon av kontaktpersonerna har detta medfört att ungdomen förlorat motivationen och hoppet om en förändring. Även detta visar på vilken betydelse dessa delar av programmet som har med relationer att göra har för ungdomarna.

Överlag har separationen från föräldrarna upplevts som smärtsamt även om vissa intervjupersoner inte uttrycker det explicit utan mer indirekt. Vissa verkar dock ha blivit resistent mot denna smärta då de återkommande har fått uppleva separationer under sitt liv.

Familjeterapin verkar ha haft en viktig roll i programmet genom att det har hjälpt vissa ungdomar att få en bättre relation till sina föräldrar genom att familjemedlemmarna har lärt sig att kommunicera med varandra på ett mer konstruktivt sätt, det vill säga genom att prata. Vid några fall upplevdes familjeterapin som meningslös. Vid ett av dessa fall resonerade intervjupersonen denna upplevelse med att personkemin inte stämde med familjeterapeuten och vid ett annat fall menade intervjupersonen att det blev för få terapiesessioner (detta eftersom hon gjort sammanbrott i behandlingen). Genomgående har familjeterapin upplevts som smärtsamt.

Vissa av intervjupersonerna uppger att föräldrarna förändrats efter ungdomens vistelse i programmet på så vis att de har blivit mer bestämda i att sätta regler för ungdomen. Detta har ungdomen upplevt som positivt. Andra har dock inte upplevt någon förändring hos föräldrarna.

Det som har varit betydelsefullt i relationerna till viktiga vuxna under programmet (fosterföräldrarna, kontaktpersonerna) och gjort att intervjupersonerna känt sig trygga har bland annat varit kommunikationen och förtroendet i dessa relationer samt att intervjupersonerna känt sig accepterade och värdefulla. Att kunna umgås på ett fridfullt sätt och ha roligt med en vuxen verkar också ha varit betydelsefullt för ungdomarna. Det som har upplevts som positivt i kommunikationssättet med fosterföräldrarna och kontaktpersonerna verkar ha varit hur ungdomarna blivit tilltalade av dessa vuxna. Till exempel att det funnits en tydlig kommunikation och att de vuxna pratat istället för att skrika samt att de uppmuntrat de beteenden hos ungdomen som varit positiva istället för att endast fokusera på de negativa handlingarna. Även kommunikationen genom ett avslappnat umgänge där ungdomarna har

fått möjlighet att göra olika roliga aktiviteter med de vuxna har upplevts som positivt. Betydelsen av trygga relationer visar sig också i de fall då ungdomen upplevt sig ha blivit ratad i relationerna. Konsekvenserna har blivit att ungdomen upplevt sig sviken och förlorat motivationen att samarbeta i riktning mot en positiv förändring. I dessa fall har ungdomen sökt tryggheten i den gamla negativa vänkretsen men har ändå efter en tid återfått motivationen att ta sig tillbaka till en positivare livsstil. Här menar ungdomarna att det genomgånga programmet (MTFC) har hjälpt dem att hitta tillbaka till tryggheten och ta sig ur kriminaliteten.

Andra centrala faktorer som dök fram ur materialet var frihet och gränser. Båda dessa faktorer var viktiga för ungdomarna. I början av programmet upplevde ungdomarna gränserna för sin frihet som negativt men efter genomgången behandling upplevs dessa gränser som positivt eftersom dessa enligt ungdomen har hjälpt till en positiv förändring. Förändringen verkar ha skett genom att ungdomarna lärt sig hur de kan hålla sig på rätt bana genom att få en struktur och yttre kontroll. På det viset har de fått disciplin och tagit sig ur en negativ vänkrets samt själva lärt sig att skilja på rätt och fel. Härigenom har ungdomarna internaliserat detta mönster att leva och kunnat bibehålla detta levnadssätt även senare när de har separerats från fosterfamiljen. I det fall där denna förändring inte skedde förklarade intervjupersonen detta med att vederbörande själv inte var motiverad att förändras samt behövde mer kontroll när det gällde narkotikatest.

Poängsystemet upplevdes till en början som negativt men de flesta ändrade uppfattning efter att de insett nyttan och syftet med den. Dock fanns det några som bibehöll sin negativa uppfattning av poängsystemet och menade att det var för lätt och ville ha mer utmanande krav. Överlag fanns det en upplevelse av att kraven för att få poäng var vardagliga krav och därmed enkla. Detta belöningsätt upplevdes dock som onormalt av en intervjuperson då hon menade att det inte är normalt att belöna vardagligt beteende med pengar. Belöningen genom positiv uppmuntran har visat sig ha en viktig betydelse för ungdomarnas motivation att själva fokusera på positiva handlingar.

Flera av intervjupersonerna kunde inte specificera vad i programmet som hade hjälpt dem utan menade att det var hela paketet som hade haft en positiv betydelse för deras förändring. Enligt de flesta av intervjupersonerna saknades inte något i programmet. Dock uppgav en intervjuperson att det fanns en avsaknad av mer individanpassade krav samt större förståelse från personalen i MTFC. För att få större förståelse menade han att det behövdes personal med liknade upplevelser som ungdomarna samt en nödvändighet att tillämpningen

av programmet i praktiken utgick mer från individernas behov (ungdomarna) än MTFC-manualen.

De faktorer som verkar ha motiverat intervjupersonerna till att genomgå programmet och förändras har varit faktorer i nuet som puttade dem framåt samt visioner i framtiden som dragit dem framåt. En av dessa faktorer har varit den tryggheten ungdomarna har fått uppleva i nya relationer till andra vuxna i programmet (kontaktpersonerna och fosterfamiljen) samt de nära och trygga relationer som ungdomarna hoppas kunna bilda i framtiden (till exempel att bilda en egen familj). Även det framtida ansvaret för andra människor verkar ha varit en motiverande kraft, till exempel ansvaret att hjälpa andra människor, ansvaret att ta hand om sitt barn samt ansvaret att reparera de skador man upplevt ha orsakat sina närmaste. En annan drivkraft har varit behovet av att bevisa att man är någon. Även att se möjligheten att leva ett normalt liv verkar ha gett ungdomarna hopp om förändring. Slutligen var motivationen att överleva en betydelsefull kraft som motiverade ungdomarna till att anpassa sig till programmet. Alltså har trygghet och ansvar i relationer samt framtidsvisioner och behovet av överlevnad motiverat ungdomarna till att förändras.

Det finns en upplevelse bland ungdomarna att de gamla vännerna inte varit riktiga vänner och att det har varit positivt att lämna den vänkretsen och umgås i en mer gynnsam vänkrets. Ungdomarna beskriver att de upplever det som positivt att ha blivit placerade som ensamt fosterbarn, just med tanke på att de kommit bort från umgänget med andra kriminella ungdomar. Även om flera av ungdomarna har bytt vänkrets så uppvisar vissa av dem fortfarande en dragning åt kriminella vänkretsar.

Överlag har ungdomarna upplevt programmet som jobbigt under tiden de genomgick det. Denna upplevelse har dock förändrats efter avslutad behandling då ungdomarna insett programmets positiva effekter. Att ha kommit in på MTFC-programmet har både upplevts som frivilligt och som ett tvång. Detta eftersom ungdomarna för det mesta har tvingats välja mellan institution och MTFC. Ungdomarna har då valt MTFC eftersom de tyckt att det har varit ett bättre alternativ med tanke på att det erbjöd dem en möjlighet till förändring och större frihet. Trots att de flesta av ungdomarna saknade motivation att genomgå programmet från början, ändrades deras motivation senare under programmet. Dessa ungdomar till och med uppskattade och var glada över att de fått genomgå programmet eftersom det hade blivit en räddning för dem ur kriminaliteten. I ett av fallen var dock ungdomen omotiverad under hela programmet och menar själv att denna brist på motivation förhindrade honom från att ta till sig programmet och förändras.

Diskussion

Resultatdiskussion

En av de faktorer som har varit en viktig del av programmet för ungdomarna har varit att hamna i en trygg familj (fosterfamiljen), då detta har gett ungdomarna möjlighet att själva bli trygga och få en harmoni i sin tillvaro. Forskning visar att denna grupp av ungdomar som blir placerade på grund av eget negativt beteende (ratade ungdomar) har svårt att känna tillit till fosterfamiljen, känna sig hemma hos dem samt anpassa sig till dem (Lindén, 1998). Forskningen visar även att det är svårt för fosterföräldrarna att anpassa sig till och hantera ungdomen (Lindén, 1998). Svårigheten att bilda en trygg relation menar Lindén (1998) kan bero på att ungdomen återkommande blivit ratad under sin uppväxt samt har ett beteende som är svårt för fosterföräldrarna att hantera. Dessutom tillhör den undersökta gruppen ungdomar i föreliggande uppsats den äldre gruppen av fosterbarn som i forskning av Lindén (1979) visat sig ha svårare att anpassa sig till en fosterfamilj samt har en större tendens till sammanbrott.

Dock uppger ungdomarna i denna uppsats att de känt sig hemma och trygga hos fosterfamiljen samt känt sig omtyckta. Detta visar på att ungdomarna trots att de tillhört den *ratade* gruppen ungdomar ändå har lyckats knyta an och vågat lita på nya vuxna relationer. Denna upplevda trygghet har motiverat ungdomarna att vilja förändras och ta sig ur sin gamla livsstil till en mer sund livsstil. Detta tyder på att trots otrygg anknytning från början (se definition av ”anknytning” under ”Begreppsdefinition”) och därmed svåra förutsättningar att våga knyta an till nya vårdare har ungdomarna ett behov och en förmåga att gå in i trygga relationer. För att kunna använda sig av denna förmåga och våga knyta an behövs tydligen en trygg miljö med trygga vårdare som är beredda att anpassa sig till och har kunskapen att kunna hantera ungdomar med dessa svårigheter. Detta med tanke på att samtliga ungdomar i den här studien beskriver en upplevelse av att ha känt sig trygga i fosterfamiljen.

Andra studier i tidigare forskning (Fisher & Kim, 2007) bekräftar ovanstående resultat genom att författarna i sin studie visat att trygghetsbeteendet hos barn och ungdomar som genomgått MTFC-programmet ökat efter en tid som de hade varit i programmet, jämfört med barn och ungdomar i traditionell behandling som inte uppvisade detta beteende. Det vill säga de barn och ungdomar som genomgick MTFC-programmet uppvisade större förmåga att lita på och söka sig till fosterföräldrar när de kände sig stressade eller rädda (Fisher & Kim, 2007).

Denna skillnad mellan ungdomar som genomgått MTFC jämfört med fosterbarns upplevelser i traditionella metoder, kan förklaras med att fosterfamiljerna i MTFC-

programmet har andra resurser som annars inte erbjuds traditionella fosterfamiljer. Dessa resurser är det stöd fosterfamiljen får genom att få tillgång till handledning dygnet runt samt det faktum att fosterföräldrarna har genomgått en utbildning i MTFC-programmet. Detta har nämligen fått som konsekvens att fosterfamiljen har tillägnat sig en större förmåga att hantera, bemöta och ha förståelse för den här gruppen av ungdomar. Dessutom blir inte fosterfamiljen i MTFC isolerade med ungdomen, eftersom det finns en extern kontroll över dem, som både fungerar som ett stöd och som ett kontrollsysteem som övervakar och granskar kvaliteten i ungdomens placering hos fosterfamiljen. På så vis förhindras en eventuell tendens till maktmissbruk i fosterfamiljen som system, genom den externa kontrollen av fosterfamiljen, vilket gör att ungdomarna kan känna tryggheten att de har någon att vända sig till utanför fosterfamiljen om de känner sig dåligt behandlade. Ungdomarna har även haft möjlighet att träffa sina biologiska föräldrar med jämna mellanrum vilket innebär att de har fått behålla sina anknytningar kvar till sina biologiska föräldrar och inte känt sig utlämnade helt och hållet till en ny familj. Detta kan också ha bidragit till ungdomarnas upplevelse av trygghet under programmets gång.

Tidigare fosterbarnsmetoder såsom institutionsbehandling och traditionell fosterbarnsplacering har dock saknat dessa förmåner, det vill säga de har inte haft möjlighet till någon handledning och har inte utbildats i vetenskapligt bevisade effektiva metoder. De har dessutom varit isolerade från extern kontroll och stöd och ungdomarna har varit isolerade från sin biologiska familj. Denna isolering har banat väg för tendenser till utvecklingen av ett maktmissbruk från personalens sida i förhållande till ungdomarna i organisationen (Sallnäs, 2006).

Av ungdomarna i denna studie fanns det några som hade upplevt sig ha blivit svikna av kontaktpersonen eller fosterfamiljen. Detta medförde att dessa ungdomar förlorade motivationen att samarbeta till förändring. Forskning av Lindén (1998) visar att ungdomar i fosterhemsplacering behöver ett stort vuxet stöd och att fosterfamiljen fungerar som en ömtålig kristallkula för dem, som lätt kan gå i sönder. I den föreliggande studien har fosterfamiljen och kontaktpersonerna fungerat som viktiga vuxna relationer för ungdomarna där ungdomarna har vågat gå in i dessa relationer och lita på dessa personer. Men bindningen är så ömtålig att den genom ett svek från dessa personer lätt har brutit och blivit oreparerbar. Detta svek har nämligen påverkat ungdomarna till den grad att det har färgat av sig på deras upplevelser av hela MTFC-programmet, så att de har upplevt även andra delar av programmet som negativt (dock inte alla delar). Uppenbarligen är alliansen och tryggheten med dessa vuxna personer viktigt för ungdomen. För det praktiska arbetet med dessa ungdomar innebär

detta alltså att de som arbetar med dem i behandlingsarbete är vaksamma på hur de både bemöter ungdomarna och behåller förtroendet i relationen. Här är det viktigt att söka stöd från handledningen när konflikt eller problem uppstår med ungdomen om personen inte känner att denne själv kan hantera situationen. Detta för att minimera risken att bryta den ömtåliga alliansen som finns i relationen till ungdomen.

Kontaktpersonerna har haft en betydande roll för ungdomarna i behandlingen. De har dels fungerat som stöd för ungdomen och dels varit viktiga personer som ungdomen både haft möjlighet att göra roliga saker med och även kunnat prata ut med. Intervjupersonerna har upplevt denna kontakt som viktigt eftersom de känt sig förstådda och värdesatta i dessa relationer. Många av intervjupersonerna uttryckte att denna kontakt haft en stor betydelse i deras motivation att förändras. De har kunnat ha en vuxen som inte dömer dem utan som är deras kompis och tar deras parti. Det verkar således vara av stor betydelse för dessa ungdomar att ha den regelbundna kontakten med en vuxen person som värdesätter dem och som de kan umgås med på ett avslappnat sätt. Den här alliansen att en vuxen är på ungdomens sida är dessa ungdomar inte vana vid då deras kontakt med vuxna för det mesta har varit negativt.

Separationen från föräldrarna har upplevts som smärtsamt av de flesta intervjupersoner. Höjer (2001) menar att barn som blir fosterhemsplacerade alltid visar ett starkt motstånd vid separation från föräldrarna, även om många haft en dålig relation till föräldrarna. Andersson et al. (1996) menar att separationer är ytterst smärtsamma för barn och ungdomar i social barnavård och ju fler separationer barnet/ungdomen genomgår desto mer plågsamt blir det för ungdomen att klara av situationen.

Vissa av ungdomarna har dock blivit resistent mot denna smärta eftersom de har fått genomgå många separationer under sitt liv och därmed inte känner någonting vid separationer. Broberg et al. (2003) menar att de barn som utsätts för många och långa separationer till sist slår av anknytningssystemet och slutar ”känna” någonting vid separationer. Dock visar den här undersökningen att även dessa ungdomar har en förmåga att relatera på ett nytt sätt om de får möjlighet och tålamod från omgivningen att skapa nya trygga relationer. Det är därför en viktig insats i programmet att familjeterapeuten i familjeterapin jobbar med att förbättra relationen mellan föräldrarna och ungdomen så att ungdomen får möjlighet att bilda ett tryggt förhållande med sina vårdare även när denne senare separerar från fosterfamiljen och flyttar tillbaka hem till sina biologiska föräldrar. Detta för att ungdomen ska kunna behålla sin trygghet även efter avslutat program.

Det är således bra att ungdomarna på MTFC-programmet inte lämnar sin anknytning till sina föräldrar helt, utan att de regelbundet får träffa och umgås med sina föräldrar under

behandlingstiden. Ungdomarna uttrycker själva hur betydelsefullt deras relation till föräldrarna är för dem, trots att många av dem haft en otrygg relation till föräldern. Detta uttrycker ungdomarna dels i när de beskriver att de längtat hem även om de trivts hos fosterfamiljen, men också när de uttrycker hur smärtsam separationen från föräldrarna har varit för dem och när vissa av ungdomarna uttrycker en glädje över att ha fått en bättre relation till sina föräldrar med hjälp av familjeterapin. Det är därför en viktig faktor i programmet att ungdomarna regelbundet får träffa sina biologiska föräldrar.

För vissa har familjeterapin haft en viktig betydelse genom att ungdomen har upplevt att relationen till de biologiska föräldrarna har blivit bättre. Detta främst genom att de har kunnat kommunicera på ett mer konstruktivt sätt än tidigare. Enligt familjesystemteorin är kommunikationssättet mellan medlemmarna i en familj av stor betydelse för uppkomsten och utvecklingen av problem (Olson & Petitt, 1999). Uppenbarligen har det varit nyttigt att i familjeterapin arbeta med kommunikationssättet i familjen.

I uppsatsen har det framkommit att även om ungdomarna till en början av programmet upplevt sig som fångna och begränsade i sin frihet har de senare efter en tid uppskattat de regler och gränser som funnits för dem i vardagen under programmet. Det visar på att det är lika viktigt för ungdomarna att som vuxen vårdare ge dem frihet som att sätta gränser för dem. Upplevelsen av fångenskap som ungdomarna känt i början av programmet är förklarligt med tanke på MTFC-programmets utformning. Utformningen av programmet där ungdomen förflyttas från steg ett till steg tre, syftar nämligen till att lära ungdomen att till en början ha mer strikta regler så att ungdomen lär sig anpassa sig till ett system med regler och gradvis lär sig att större ansvarstagande medför större frihet. Dessutom är det naturligtvis en stor förändring för ungdomarna att komma från en miljö med obegränsad frihet till en miljö med mer fasta och strikta regler, vilket kan ha bidragit till att de känt sig fångna i början av programmet.

Poängsystemet som var ett av de redskap som användes för kontroll upplevdes också som negativt till en början, men blev en viktig del av programmet för ungdomarna när de senare insåg nyttan av det. Ungdomarna har nämligen upplevt att detta belöningssystem har varit en faktor i programmet som hjälpt dem att uppnå målet att komma ur den kriminella banan. Kraven upplevdes som enkla och vardagliga överlag men just belöningen med pengar upplevdes som onormalt av en intervjuperson. Även positiv uppmuntran från de vuxnas sida användes som en belönings teknik där fosterföräldrarna fokuserade på att uppmuntra positiva handlingar och där negativa handlingar bemöttes genom poängavdrag alternativt samtal om den felaktiga handlingen. Positiv uppmuntran har varit en viktig belönings teknik enligt

ungdomarna, eftersom det har motiverat dem att vilja fokusera på att utföra positiva handlingar. Ett förslag utifrån detta resultat är att i det dagliga arbetet med ungdomarna fortsätta fokusera på ungdomens positiva handlingar då denna belönings teknik uppenbarligen ökar ungdomarnas tendens till att utföra positiva handlingar och därmed förändra sitt beteendemönster gradvis.

Två av de interventionstekniker som används i MTFC-programmet är att tillföra ungdomen med en konsistent förstärkande miljö där han/hon har åtminstone en stödjande relation till en vuxen som kan leda och uppmuntra ungdomen, samt att tillföra ungdomen med en klar struktur och klara och konsistenta gränser med tydliga konsekvenser (Chamberlain, 2003; MTFC, 2007). Ungdomarna i studien har upplevt denna intervention som positiv och nyttig, då det har hjälpt de flesta av dem att uppnå målet att komma ur den kriminella banan.

Enligt forskning av Capaldi et al. (1997) är det viktigt i barnuppfostran att på ett effektivt sätt lära ut disciplin till barnen. Detta genom att förse barnen med en struktur, leda barnens beteenden i rätt riktning, uppmuntra positivt beteende samt konsistent använda milda konsekvenser som time-out eller förlust av privilegier. Vikten av dessa disciplinerings tekniker har visat sig även i denna uppsats då intervju personerna upplever att denna kontroll har hjälpt dem att förändras. Även Carr (2006) lyfter fram vikten av tydliga regler, roller och rutiner i en familj för barns utveckling.

Dessa resultat innebär att ungdomarna *behöver* och *vill* ha kontroll för att kunna hålla sig på rätt spår, även om de upplevt kontrollen som frustrerande till en början. Denna studie bekräftar forskningens resultat när det gäller vikten av kontroll i barnuppfostran (Capaldi et al., 1997; Carr, 2006). Detta resultat visar att det är lika viktigt för ungdomarna att ha gränser som att ha frihet. Kontrollen genom den konsistenta gränssättningen kan tänkas ha sin effekt genom att ungdomarna får en struktur och en förutsägbar omgivning att anpassa sig efter. Detta kan tänkas ge ungdomarna en trygghet och en vägledning från vuxnas sida om vad som är rätt och fel. En av ungdomarna påpekar själv att de fasta reglerna hjälpte henne att skilja på rätt och fel. Hon menar att det nämligen är svårt i den åldern att själv bedöma vad som är rätt och fel. Kontrollen kan också tänkas ha haft sin effekt genom att ungdomarna lärt sig nödvändigheten av att ta eget ansvar dels för att få frihet och dels för att hålla sig på rätt spår. Emellertid visar ett av intervju personernas uttalanden på att den egna motivationen är viktig för att ungdomen ska kunna ta till sig denna behandlingsmetod. Det har dock visat sig att motivationen hos ungdomarna är förändringsbart då vissa ungdomar som från början

saknade motivation att genomgå behandlingen, har efter en tid som de varit i programmet blivit motiverade att genomgå det.

Genomgående beskriver ungdomarna att det har varit positivt för dem att de under programmets gång har tagit sig ur den gamla kriminella vänkretsen och uppskattar härmed att det fanns en kontroll i programmet över vilka vänner som de fick umgås med. Det tycks finnas en insikt hos ungdomarna om att umgänget i den kriminella vänkretsen har haft en betydelse för att hålla dem kvar i den kriminella banan. De gamla vännerna beskrivs som ”inte riktiga vänner”. Därför har ungdomarna även upplevt det som positivt att vara ensamt fosterbarn. Detta är dessutom något som genomgående styrks av tidigare forskning, nämligen att negativa utfall blir konsekvensen i interventioner där ungdomarna placeras i grupp, eftersom ungdomarna då förstärker varandras kriminella beteenden (Denvall & Vinnerljung, 2006; Ferrer-Wreder et al., 2005). Forskning visar dessutom på att ungdomar i den åldern påverkas mycket av sina kamrater och därför är det viktigt att de tar sig ur en kriminell vänkrets och umgås med bättre kompisar (Ferrer-Wreder et al., 2005).

Två av de interventionstekniker som används i MTFC är att tillförse ungdomen med en nära övervakning samt att undvika umgänge med kamrater med problematiska/kriminella beteenden och istället hjälpa ungdomen att utveckla förmågor att kunna skapa relationer till mer positiva kamrater (Chamberlain, 2003; MTFC, 2007). Ungdomarna i föreliggande studie verkar ha upplevt den här interventionsstrategin som både positiv och nyttig.

Trots att många av ungdomarna har tagit sig ur den kriminella banan och fått insikten att det inte är gynnsamt för dem att umgås med kriminella vänner finns det ändå en tendens hos vissa att dras till kriminella umgängen. Det verkar härmed som att ungdomarna trots den nyvunna identiteten ändå behåller en del av sin gamla identitet som kriminella. Detta visar sig även i att ungdomarna har en stor motivation att hjälpa andra kriminella ungdomar antingen genom sitt yrke eller på fritiden. Det finns dock andra ungdomar i studien som menar att de lagt den kriminella umgängeskretsen helt åt sidan, men att de ändå blir påmind av den delen av sin identitet genom att andra människor från den gamla hemstaden fortsätter betrakta ungdomen med den gamla stämpeln som ”kriminell”. Detta försvårar för dessa ungdomar att hitta nya kompisar. Det verkar härmed som att den nya identiteten medför både för- och nackdelar i ungdomens liv, genom att ungdomarna nu både känner att de tillhör och är utanför båda grupperna (kriminella och icke- kriminella). Detta kan tänkas påverka ungdomarnas motivation att vilja genomgå MTFC-programmet på ett negativt sätt, eftersom ungdomarna riskerar att bli ensamma av den anledningen som nämnts ovan och på grund av att de inte känner att de tillhör någon grupp i samhället efter denna förändring. Det hade

därför varit lämpligt att efter avslutat program tillförse ungdomen med ett individuellt terapeutiskt stöd för att klara av att hantera denna identitetskris och de konsekvenser som detta innebär för ungdomen efter genomgången behandling.

Vissa intervjupersoner menar på att det som har hjälpt dem inte är specifika delar av programmet utan att det har varit helheten i MTFC-programmet som har hjälpt dem. Detta kan förklaras med att interventionen som görs i samtliga system som ungdomen lever i är av stor betydelse för att hjälpa ungdomen på ett optimalt sätt. Det vill säga varje del av programmet har sin viktiga funktion i helheten för att hjälpa ungdomen. På frågan om vad ungdomarna har saknat i programmet har de flesta uppgett att ingenting har saknats. En av intervjupersonerna menar dock att han saknade mer individanpassade krav och personal med liknande upplevelser som honom för att han skulle känna sig mer förstådd. Med andra ord har programmet upplevts som komplett förutom på en punkt, nämligen att det saknas mer individperspektiv. Den positiva upplevelsen att programmet varit komplett kan förklaras med att man intervenerar i flera olika system i programmet.

Tidigare forskning visar att de mest effektiva behandlingsprogrammen för ungdomar med antisocial problematik är de metoder där man intervenerar i samtliga system ungdomen lever i (Axberg et al., 2006; Ferrer-Wreder et al., 2005; Lipsey, 1995 & Farrington, 2003 i Westermarck et al., under publicering). Det kan också förklaras med att metoden (MTFC) baseras på en vetenskaplig grund där hänsyn har tagits till faktorer som i forskningen visats vara effektiva i att hjälpa ungdomar med beteendeproblematik och där metodens effektivitet har testats innan den tillämpats.

Dock gäller samma nackdelar för denna vetenskapliga behandlingsmetod (MTFC) som för alla andra behandlingsmetoder som är evidensbaserade (vetenskapligt bevisade effektiva). Faran med att använda en metod strikt på samma sätt på alla klienter i behandlingsarbetet, kan nämligen vara att de unika individerna i behandlingen tappas bort och att det istället läggs större vikt på att följa behandlingsmanualen. Det är uppenbarligen denna brist som en av intervjupersonerna upplevt och påpekar som en del som saknas i programmet. Dessa resultat visar alltså på att samtliga delar av programmet är nödvändiga och viktiga att ha i programmet, men att mer hänsyn bör tas till ungdomarnas unika behov i den praktiska tillämpningen av programmet. Alla delarna av programmet verkar nämligen ha sin viktiga plats i helheten, men det som fattas verkar vara att betrakta och bemöta ungdomarna mer som unika individer och även i behandlingsutformningen (till exempel utformningen och användningen av poänglistorna) ta mer hänsyn till ungdomarnas unika behov och resurser.

De faktorer i programmet som har motiverat ungdomarna till att hålla sig kvar i programmet och ta sig ur den kriminella banan verkar bland annat ha varit de trygga relationer de har fått möjlighet att utveckla till vuxna under programmet. Bland dessa nämns fosterfamiljen och kontaktpersonerna. Andra faktorer har varit ungdomens känsla av ansvar för andra människor såsom sin familj, egna barn, att hjälpa andra människor som befinner sig i samma situation samt ungdomens framtidsvisioner som att bilda familj och ha ett normalt liv i framtiden. Även behovet av att bevisa att man är ”någon” har fungerat som en motiverande framtidsvision för ungdomen. Det verkar härmed som att programmet har gett ungdomarna hopp om ett annorlunda normalt liv genom att det har synliggjort möjligheter för ungdomarna och visat dem att det finns alternativa vägar och identiteter att eftersträva, där de kan värdesättas. Eftersom de nya möjligheterna och ungdomarnas visioner i framtiden har varit betydande motivationsfaktorer för ungdomarna och härmed motiverat dem till att satsa på att förändra sitt liv, vore det lämpligt att någon person i programmet, till exempel kontaktpersonen, hjälper och stödjer ungdomen i att skapa och kartlägga sina framtidsvisioner och framtidsmål, samt vägleder ungdomen i hur han/hon skulle kunna uppnå dessa mål. På så vis kan ungdomens motivation öka, eftersom framtidsvisioner och framtidsmål visar sig vara viktiga motivationsfaktorer för ungdomarna i denna studie.

Många av ungdomarna kom in i programmet genom att de fick välja MTFC som alternativ till institution. Dessa ungdomar menar att de då valde MTFC eftersom det innebar större frihet för dem och gav dem en möjlighet till behandling. Trots att många till en början inte var motiverade att genomgå programmet blev de motiverade senare. Det är möjligt att ungdomarna till en början inte kunde se att programmet innebar möjligheter för dem att komma ur den kriminella banan, men att de senare insåg detta och att det var det som gav dem hopp och motivation att hålla sig kvar vid det nya spåret. En av intervjupersonerna fick dock inte ökad motivation och menar att han inte kunde förändras på grund av sin egen bristande motivation. Tydligt har de ungdomar som fått ökad motivation senare, någonstans haft önskan att förändras och komma ur den kriminella banan och när de väl såg att denna möjlighet fanns för dem fick de viljan och motivationen att förändras.

Överlag visar den här studien att upplevelsen av MTFC-programmet har varit positivt med hänsyn tagen till det mål som programmet har att ta ungdomarna ur den kriminella banan och hjälpa dem att hålla sig på rätt spår. Resultat av tidigare forskning visar också på positiva resultat av MTFC-programmet jämfört med traditionell behandling. Forskning visar nämligen på att ungdomar som genomgått MTFC-programmet gjorde färre sammanbrott, spenderade färre dagar på institution samt begick signifikant färre antal brott än

ungdomar i andra fosterbarnsmetoder (Chamberlain et al., 2002; Chamberlain, 2003; Westermarck et al, under publicering). Resultatet av denna studie som författarna genomfört bekräftar resultat av denna tidigare forskning med tanke på ungdomarnas upplevelser av att ha lyckats ta sig ur den kriminella banan.

Vidare har ungdomarna i den här studien uttryckt positiva upplevelser av den tid de varit på MTFC-programmet, som att de känt sig omtyckta och accepterade som värdefulla individer av fosterfamiljen, kontaktpersonerna och annan personal på programmet. Dessutom har de alla känt sig trygga i programmet och vissa har känt att programmet har varit nyttigt för dem i strävandet efter att ta sig ur den kriminella banan. Detta är en förvånansvärd skillnad jämfört med fosterbarns upplevelser av tidigare fosterbarnsmetoder som fosterhemsplacering och institutionsplacering. I forskningen framkommer nämligen att ungdomarnas upplevelser av dessa tidigare fosterbarnsmetoder varit negativt (Sallnäs, 2006; Vinnerljung, 1996; 1998; Vinnerljung & Ribe 2001). Fosterbarnen har nämligen blivit utsatta för en hel del maktmissbruk och olika former av övergrepp från personalens sida (Sallnäs, 2006). Det vill säga de har fått leva i en miljö som inte bara har varit otryggt för dem utan också inneburit ett ständigt hot för deras välbefinnande och liv. Även registerstudier av Vinnerljung visar på att fosterbarn som genomgått traditionella fosterbarnsmetoder oftare begår självmord än andra barn och har en betydligt sämre fysisk och psykisk hälsa än andra barn (Hjern & Vinnerljung, 2002; Vinnerljung, 1995; 2006; Vinnerljung & Ribe, 2001). Detta innebär att dessa barn levt i dåliga levnadsförhållanden där de varken har blivit omhändertagna fysiskt eller psykiskt. Dessutom visar metaanalyser att dessa traditionella fosterbarnsmetoder inte haft någon positiv effekt för ungdomen, i fråga om att hjälpa ungdomen att ta sig ur den kriminella banan (Denvall & Vinnerljung, 2006). Andra studier av fosterbarns upplevelser (Levin, 1998; Lindén, 1998) visar att ungdomarna inte har upplevt att dessa tidigare fosterbarnsmetoder har haft någon nytta för dem.

Dessa resultat från tidigare fosterbarnsmetoder står i stor kontrast till de upplevelser som ungdomarna som genomgått MTFC-programmet i den här studien har haft, nämligen att ungdomarna känt sig trygga i programmet och till och med haft roligt i umgänget med de vuxna vårdarna och kontaktpersonerna i programmet. Men även att ungdomarna har känt att programmet har varit nyttigt för dem. Denna skillnad mellan MTFC och andra fosterbarnsmetoder kan förklaras med att MTFC-programmet bygger på vetenskapliga resultat och dessutom på att det finns ett externt kontrollsystem som försäkrar sig om kvalitén i forskningen genom en regelbunden övervakning av arbetet som bedrivs och även genom en regelbunden forskning av resultatet av behandlingen som bland annat sker genom

självsfattningstest för ungdomen och föräldrarna. Även det faktum att det är professionella personer som jobbar med ungdomarna har en stor betydelse, med tanke på att de har en utbildning bakom sig som ger dem andra viktiga resurser att kunna förstå och hantera ungdomen.

Ett annat intressant fynd är att de två ungdomar som i den här studien gjort sammanbrott i sin behandling har varit de ungdomar i studien som har svikits av viktiga vuxna i programmet. Svek från vuxna trygga relationer verkar alltså vara en viktig faktor som ökar risken för ungdomarna att göra ett sammanbrott i behandlingen. Detta bekräftas även i studier av Lindén (1998). Det är därför bra att ta hänsyn till detta i det dagliga arbetet med ungdomarna under MTFC-programmet.Handledningen och utbildningen som personal som arbetar på MTFC-programmet har tillgång till, är viktiga resurser i programmet, som skulle kunna minska risken alternativt förhindra sammanbrott från ungdomens sida. Detta genom att tillförse personalen med nödvändig kunskap om dessa ungdomar samt nödvändigt stöd för att kunna hantera uppkomna konflikter i det dagliga mötet med ungdomen. Resultatet av den här studien visar nämligen att det både finns en stor potential och en stor vilja hos ungdomarna att förändras och utvecklas och som genom rätt strategier/metoder och genom ett äkta engagemang och vilja från personalens sida kan uppmuntras och frodas.

Det verkar härmed finnas en möjlighet för dessa ungdomar med antisocial problematik att förändras oberoende av hur ogynnsamma och svåra förhållanden som de levt i under sitt förflutna. Det verkar som att ungdomarna vågar ta tag i sig själva, ta ansvar för sig själva och hjälpa sig själva om det finns andra människor som med en äkta vilja är beredda på att hjälpa dessa. Men resultatet innebär också att det inte bara är viljan som är viktig utan det är också av stor vikt att använda sig av den kunskap som finns inom området för att kunna hjälpa andra människor i sitt arbete. Om samtliga dessa faktorer (ungdomens hopp och vilja, personalens tro och vilja samt metodens vetenskaplighet) är befintliga verkar det enligt resultat av denna studie ha en otroligt positiv effekt och där en av dessa faktorer brustit verkar det ha brustit i effekten av behandlingen.

För det framtida arbetet att hjälpa dessa ungdomar verkar MTFC vara ett optimalt program att använda sig av. Dock visar resultaten, som ovan beskrivits, inte på genomgående positiva effekter och mer kvalitativ forskning krävs för att finna de faktorer som förhindrar ungdomens förbättring, för att kunna åtgärda dessa hinder i det praktiska arbetet med metoden i framtiden. Genom forskning kan också de verksamma faktorerna hittas och eventuellt användas i andra metoder som rör behandling av ungdomar. Det är nämligen möjligt att de resultat som framkommit i denna studie inte endast är begränsade för ungdomar med

beteendeproblematik eller begränsade till att användas i MTFC-programmet, utan dessa resultat skulle även kunna tillämpas i behandlingsarbete med ungdomar i allmänhet. Till exempel kan dessa resultat integreras i föräldrautbildningar rörande effektiva uppfostringsmetoder etcetera. De kan även användas i forskningen kring MTFC och forskning kring preventionsmetoder för ungdomar med antisocial problematik.

Det som gör resultat av denna studie ännu mer värdefulla är att informanterna har varit själva ungdomarna, det vill säga själva användarna av programmet. Dessa anser författarna är en viktig informationskälla som ofta missas i forskningen och även i det dagliga behandlingsarbetet med dem och borde värdesättas och tas till hänsyn mer än vad det görs idag. Genom denna studie vill författarna också visa att ungdomarna själva är viktiga i behandlingen och att deras upplevelser och åsikter är viktiga att lyfta fram och ta hänsyn till när man arbetar med dem i behandling. En stor del av behandlingens effektivitet hänger nämligen på själva ungdomarna. Hade inte dessa ungdomar i studien haft viljan och förmågan och resurserna till att förändras, hade inte någon metod oberoende av vetenskaplig effektivitet hjälpt dem att förändras. Den viktigaste verksamma komponenten i behandlingen är alltså ungdomen själv. Därför bör ungdomen ses som en aktiv och väsentlig del i behandlingen och därmed betraktas som ett subjekt i behandlingen snarare än som objekt för behandlingen för att behandlingen ska ge goda och långsiktiga resultat.

Alltså en enkel men lätt förbisedd princip i behandlingsarbete med människor är: Ser man människor som de unika människor de är med de unika potential och resurser som de har, vågar dessa människor att själva hoppas och tro och se sina potential och möjligheter och börjar därmed växa mot att bli sig själva och därmed vågar ta ansvar för sig själva och sitt liv och fullfölja sina mål i livet. Den här studien är bara ett exempel på denna princip. Här kände sig intervjupersonerna älskade och värdesatta. Genom att ta in ungdomen i sin familj och behandla denne med den värdighet som han/hon förtjänar har fosterfamiljerna hjälpt ungdomen i denna process. Genom att umgås med ungdomen och lyssna på ungdomen som en likvärdig människa har kontaktpersonerna men även fosterfamiljen haft en stor betydelse på denna väg. Genom att i familjeterapin lyssna på och ge ungdomen möjlighet att sätta ord på sina känslor och önskningar har familjeterapeuten satt värde på ungdomens unika behov samt hjälpt ungdomen att använda sig av sin förmåga att uttrycka sig genom ord till syfte att kommunicera. Genom att övervaka ungdomens ansvarstaganden genom poängsystemet som ett kontrollsystem har personalen i MTFC visat att de bryr sig om ungdomen ifråga och tar behandlingen på allvar och därmed bryr sig om att ungdomen läker från en osund livsstil mot en sund livsstil. Här har samtliga människor i programmet haft viljan och engagemanget till

att sätta ungdomen i fokus för sin energi och kämpa för dennes räddning/förbättring. Allt detta har gjort att ungdomen känt sig som en person värd att satsa på och har därmed själv börjat sätta detta värde på sig själv och sitt eget liv och vågat ta chansen att ta vara på sitt liv och förverkliga sina möjligheter i det.

Metoddiskussion

Viktiga faktorer som kan ha påverkat resultatet av denna uppsats kan bland annat ha varit att fem av de sex intervjupersoner som deltog i undersökningen har haft bra resultat på de test som användes som urvalsinstrument för denna undersökning, det vill säga de ungdomar som har fått bra resultat av behandlingen. Detta kan ha vinklat resultatet i uppsatsen åt en positiv riktning, det vill säga det kan ha gjort att det mest framkommer positiva upplevelser av MTFC-programmet i materialet. Det har visat sig att det faktiskt har blivit så att upplevelsen av programmet mest har varit positivt. Dock hade två av intervjupersonerna i undersökningen haft negativa upplevelser av programmet i form av svek från fosterfamiljen och kontaktpersonerna och en av dem i form av brist på resultat av behandlingen. Därför finns även negativa upplevelser representerade i undersökningen. Det är dock möjligt att fler negativa upplevelser hade framträtt ur materialet om fler personer som hade fått dåligt resultat på behandlingen hade deltagit. Det är även möjligt att urvalet hade kunnat göras utifrån ett annat kriterium än det valda testinstrumentet. Till exempel hade urvalet kunnat göras utifrån kriteriet att ungdomarna fullföljt programmet eller gjort sammanbrott. Detta hade nämligen också kunnat vara ett mått på ”bra” och ”dåliga” behandlingsresultat. Om man ser på den undersökta gruppen av deltagare hade utifrån det här kriteriet två av dem haft dåligt resultat (gjort sammanbrott) och 4 av dem fått bra resultat (fullföljt behandlingen). Det är således möjligt att andra teman hade framkommit ur materialet om urvalet hade gjorts utifrån andra kriterier.

Andra faktorer som kan ha påverkat resultatet är författarnas förförståelser kring MTFC och kring intervjupersonerna, men även författarnas förväntningar kring hur resultatet kan bli. Dessa förförståelser har hanterats genom att varje författare på sitt håll har formulerat sina förförståelser innan intervjuerna har ägt rum. De förförståelser som troligen kan ha påverkat resultaten har varit författarnas gemensamma syn på denna grupp av ungdomar (kriminella ungdomar) att ungdomarna befinner sig i en offerposition i samhället. Detta kan ha påverkat resultaten på så vis att författarna triggat fram negativa upplevelser hos ungdomarna då vissa av ungdomarna själva beskriver sig själva som offer i studien.

Sedan kan författarnas samarbete med den organisation som bedriver MTFC-programmet (Familjeforum) ha påverkat författarnas syn sålunda att författarna har velat frammana positiva upplevelser hos intervjupersonerna om MTFC-programmet. Det är nämligen möjligt att författarna omedvetet har påverkats av den organisation som uppsatsen görs i, på så vis att de har velat tillfredsställa organisationens eventuella behov av att vilja presentera MTFC-programmet i positiv dager. Då även författarnas handledare har en viktig roll i organisationen kan även detta ha medfört att författarna omedvetet gått in i en allians med organisationen och presenterat MTFC-programmet i en positiv anda. Författarna har även haft en egen förförståelse om att MTFC-programmet är en behandlig som är effektiv på den här gruppen ungdomar och har med tanke på detta haft en positiv bild av programmet. Detta kan ha bidragit till att programmet i uppsatsen presenterats i en positiv riktning.

Författarna har dock även haft negativa förförståelser om MTFC-programmet sålunda att de haft förförståelser om att programmet har varit för mycket manualbaserat och för lite individanpassat och att det på så sätt kan få ungdomarna att uppleva sig som objekt för behandlingsprogrammet. Denna sistnämnda förförståelsen kan ha bidragit till att MTFC-programmet i uppsatsen presenterats åt en mer negativ riktning.

Dock har författarna haft en medvetenhet om dessa förförståelser genom hela arbetet med produktionen av denna uppsats, till syfte att kunna parentessätta dessa. Dessutom har en eventuell inverkan från dessa förförståelser på resultaten troligtvist balanserats ut genom att de negativa förförståelserna har balanserat ut de positiva. Ett annat sätt som dessa förförståelser har hanterats på har varit att författarna har tagit hänsyn till och presenterat både positiva och negativa upplevelser från intervjupersonerna.

Ett av de tillvägagångssätt som hade kunnat göras annorlunda är att författarna i det strategiska urvalet hade kunnat ta hänsyn till att ungdomarna som valdes ut skulle ha genomgått programmet under samma period. Detta för att undvika den bias (snedvridning) som kan bestå i eventuella förändringar av programmet eller personalen över tid.

Andra faktorer som kan ha inverkat på resultatet kan ha varit det faktum att det hade gått olika lång tid för ungdomarna sedan de avslutat MTFC-programmet. Detta kan ha påverkat de olika ungdomarnas erinringsförmåga av MTFC-programmet på olika sätt. Till exempel de som hade gått programmet för sex år sedan kan ha haft svårare att minnas sina upplevelser från programmet än dem som hade avslutat det för två år sedan. Även det faktum att flera av intervjupersonerna hade flyttat mellan olika behandlingshem under sin livshistoria kan ha gjort att intervjupersonerna blandat ihop sina upplevelser från de olika behandlingshemmen med varandra. Andra faktorer som kan ha påverkat resultaten kan ha

varit att de intervjupersoner som upplevt ett svek från betydelsefulla personer under programmet påverkats så hårt av dessa svek att det har präglats deras upplevelser av hela MTFC-programmet på ett negativt sätt.

Vidare har det funnits en medvetenhet hos författarna om att den här gruppen av intervjupersoner, det vill säga ungdomar, kan vara fåordiga i sina svar under intervjun. Därför har författarna förberett sig på denna situation genom att göra många intervjufrågor under respektive kategori för att kunna använda dessa som stöd vid behov. Det har sedan visat sig att dessa frågor varit nödvändiga eftersom många av intervjupersonerna inte svarat på frågorna med långa berättelser, utan svarat kort och koncist. Dock kan de frågor författarna konstruerat också ha haft betydelse i hur långa eller korta svar som intervjupersonerna gav på frågorna. De många på förhand förberedda frågorna och kategorierna kan också ha gjort att intervjun har blivit mer styrd från intervjuledarnas sida. Det är nämligen möjligt att andra teman hade framträtt om det hade varit mer helhetstäckande och öppna frågor än dem som använts.

De på förhand förberedda kategorierna har dock också haft en positiv betydelse i att de har konstruerats med hänsyn tagen till uppsatsens syfte och frågeställning. Till det syftet är därför de utvalda kategorierna i intervjuformuläret lämpliga. Dessutom är det en vetenskaplig metod, nämligen Kvalets kvalitativa intervjumethodik (Kvale, 1997) som författarna har utgått ifrån när de har konstruerat intervjuformuläret utifrån förhandsbestämda kategorier. Syftet med att använda den här metoden har varit att försäkra sig om att få svar på uppsatsens frågeställning. Ur denna synvinkel har det därför haft en positiv betydelse för uppsatsens vetenskaplighet att använda sig av den här metoden.

Eftersom intervjupersonernas svar härmed har blivit korta och koncisa och inte varit i formen av en berättelse har författarnas frågor tagits med i de redovisade citaten i resultatdelen för att tydliggöra för läsaren vad det är för fråga som intervjupersonen svarat på. Utan dessa frågor skulle det annars ha blivit svårt för läsaren att förstå vad det är intervjupersonen pratar om i sina svar. På de ställen där dessa frågor inte har behövts har dessa tagits bort, men på de ställen där det absolut varit nödvändigt har författarna valt att redovisa dessa.

Sedan har två av intervjuerna gjorts per telefon vilket kan ha påverkat interaktionen mellan intervjuledare och intervjuperson på så vis att intervjupersonen inte kunnat vara lika spontan och utförlig i sina svar. Dessutom kan vissa icke-verbala signaler som förmedlas genom ögonkontakt härigenom ha missats av intervjuledaren. Risken med att göra telefonintervjuer är också att intervjun kan övergå från en semistrukturerad till en mer

strukturerad intervju. Detta visar sig speciellt i en av telefonintervjuerna där intervjun ha blivit en strukturerad intervju, vilket kan ha medfört att vissa teman som kunnat dyka upp i en mer öppen och spontan intervju uteblev i denna intervju.

Vidare var det två olika intervjuledare som delade upp intervjupersonerna emellan sig. Detta kan ha haft betydelse för intervjumaterialet på olika sätt. Bland annat undveks eventuella bias (snedvridning) som hade kunnat bli konsekvensen om det endast varit en person som intervjuat alla. Detta eftersom intervjuledaren använder sig själv som instrument i intervjun och kan därmed påverka det material som kommer fram genom sina egna förförståelser och sina egna livserfarenheter och det sätt varpå intervjuledaren förhåller sig till intervjupersonen. Det som kunde undvikas genom att ha två intervjuledare var då att intervjuerna inte blev en spegling av en ensam intervjuledares förförståelser.

Det faktum att intervjuledarna fick fram liknande teman i sina intervjuer trots att de var olika personer pekar på att de egna personliga förförståelserna har kunnat parentessättas, vilket visar på materialets trovärdighet. Detta innebär dock inte att materialet har varit helt oberoende av intervjuledarnas förförståelser, eftersom intervjuledarna kan ha haft liknande förförståelser med tanke på deras gemensamma roll i förhållande till intervjupersonerna och den organisation som uppsatsen skrevs inom. Den roll som intervjuledarna representerar för intervjupersonerna kan nämligen ha påverkat intervjupersonernas svar på olika sätt. Till exempel hur mycket förtroende som intervjupersonerna har haft till intervjuledarna kan ha påverkat vad och hur mycket de har avslöjat av sina upplevelser. Det blir i flera intervjuer uppenbart genom intervjupersonernas kategoriserande av intervjuledaren, att intervjuledaren representerar Familjeforum som organisation för intervjupersonen i fråga. Det är troligt att intervjuledarna haft denna roll även för de andra intervjupersonerna. Intervjupersonernas förtroenden för intervjuledarna har sedan varierat beroende på vilka upplevelser intervjupersonerna har haft av personal på Familjeforum.

Det är även möjligt att den miljö som intervjuerna ägde rum i påverkat intervjuerna. Författarna har dock i val av intervjuplats tagit hänsyn till intervjupersonernas önskemål till syfte att få dem att känna sig trygga. Det är troligt att intervjupersonerna genom att själva ha valt intervjuplats, har känt sig mer avslappnade och på så vis vågat dela med sig av sina erfarenheter. Sedan har intervjuledarna varit oerfarna som kvalitativa forskare vilket kan ha påverkat kvalitén i intervjun. Dock har författarna en gedigen kompetens när det gäller samtalsmetodik genom sin utbildning på psykologprogrammet och dessutom har författarna tillägnat sig kunskaper om kvalitativ intervjumetodik genom att ha läst Kvaless metodbok (Kvale, 1997) innan intervjuerna har genomförts, vilket har ökat kvalitén i intervjuerna.

Intervjuledarna hade sedan delat upp intervjupersonerna emellan sig och gjort både intervjun och transkriberingen på sina "egna" intervjupersoner, så att det blev en uppdelning av intervjupersonerna mellan författarna fram tills analysen. Detta kan ha medfört att intervjuledarna har haft mer medkänsla för sina "egna" intervjupersoner och därmed har velat lyfta fram just "sina egna" intervjupersoners upplevelser i uppsatsen. Författarna hade kunnat hantera detta genom att de hade transkriberat varandras intervjuer, så att de mer hade kunnat leva sig in i varandras intervjupersoner, genom att höra på den levande intervjun. Emellertid har detta inte påverkat författarnas medkänsla för varandras intervjupersoner senare efter att de fått ta del av varandras intervjuer.

I en kvalitativ undersökning är det svårt att definiera reliabilitet och därför valdes Kvales och Kruuses beskrivning av den, nämligen att reliabilitet säkras genom noggrannhet när det gäller kvalitativ undersökning (Kvale, 1997; Kruuse, 1998). Reliabiliteten har således garanterats dels genom att intervjuerna först har spelats in på Mp3-spelare och sedan skrivits ut ordagrant, för att försäkra sig om att det är intervjupersonernas uttalanden som blir material för bearbetning. Sedan har författarna oberoende av varandra analyserat fram teman ur materialet. Härmed förhindrades eventuella bias (snedvridning) i form av att analysen endast färgades av en persons tolkningar. Tillförlitligheten i analysen garanterades på detta sätt. Resultaten av denna analysprocess blev att författarna hittade i stort sett liknande teman, dock med olika benämningar på dessa teman. Även de teman som författarna inte var överens om handlade om samma fenomen. Skillnaderna var då främst på vilken nivå (abstrakt eller konkret) författarna såg temat och vilken benämning som respektive författare hade gett temat. Efter diskussion bestämdes benämningar gemensamt ut efter den benämning som ansågs mest lämplig för respektive tema, och vissa teman integrerades till ett gemensamt. Således kan det fastställas att interbedömarreliabiliteten var hög. Dessutom har författarna haft tillräckligt med kunskap om MTFC-programmet innan intervjufrågorna formulerades och intervjun gjordes. Genom att författarna varit transparenta genom hela uppsatsen har de också möjliggjort för andra författare att undersöka tillförlitligheten av de uppnådda resultaten och kunna replikera förfarandet. Allt detta garanterar en hög noggrannhet och därmed reliabilitet i uppsatsen.

I kvalitativa uppsatser garanteras validiteten genom att granska uppsatsens trovärdighet. Med validitet menas då hur väl tolkningarna stämmer överens med det empiriska materialet. Genom att fokusera på den mening som finns i intervjupersonernas upplevelser samt vara noggranna med att samtliga upplevelser både positiva som negativa kommer fram i resultatet har författarna garanterat trovärdigheten i resultatet. Genom att vara transparenta

och visa vilka citat analysen har hämtats ifrån ges utrymme för läsaren att granska trovärdigheten. Validitet innebär att man mäter det som är avsett att mäta. Genom den noggranna konstruktionen av frågorna har författarna försäkrat sig om att det är frågeställningen som besvaras genom intervjun och att syftet uppfylls genom de här frågorna. Även genom att aktualisera frågeställningen vid varje moment av uppsatsen till exempel vid planeringen, intervjun, analysen och slutsatserna har författarna försäkrat sig om att undersöka det som de avser att undersöka. Emellertid har det varit svårt att särskilja analys och tolkning från varandra, vilket är en vedertagen svårighet med kvalitativa studier.

Den metod som författarna utgått ifrån i den här uppsatsen, alltså den kvalitativa fenomenologiska metoden enligt Kvale (1997) har lämpat sig för att genomföra uppsatsen med tanke på att syftet med uppsatsen har uppnåtts och frågeställningen har kunnat besvaras. Dessutom har meningsfulla teman kunnat utvinnas ur materialet med hjälp av den här metoden.

Andra faktorer som har varit framgångsrika har varit att en bra kontakt kunnat åstadkommas mellan intervjuledare och intervjuperson så att ungdomarna känt sig tillräckligt trygga för att kunna dela med sig av sina upplevelser. Detta har gjort att ett meningsfullt material har blivit resultatet av intervjuerna. Även frågorna som hade konstruerats innan intervjun har varit viktiga i detta syfte att få ut meningsfullt material med tanke på uppsatsens syfte och frågeställning.

Relevansen av uppsatsen garanteras bland annat genom att resultaten av undersökningen kan komma till praktisk användning. Detta eftersom de som tillämpar programmet kan öka kvalitén i sin utövning av metoden genom att ta mer hänsyn till det resultat som framkommit i denna studie angående ungdomarnas behov och upplevelser av olika fenomen. Det ger även möjlighet för ungdomarna att göra sina röster hörda i forskningsvärden. Dessutom kan resultatet användas i den forskning som bedrivs kring preventionsmetoder för kriminella ungdomar samt användas i det praktiska arbetet med olika preventionsmetoder inklusive MTFC. Slutligen kan resultatet användas till att synliggöra en nyttig och vetenskaplig metod som förut ej funnits i Sverige för att behandla denna grupp av ungdomar. Om man utgår från resultatet av denna undersökning skulle MTFC-programmet inte bara vara ett alternativ till, utan borde ersätta de andra formerna av placering (institution och fosterhem). MTFC-programmet kan därför vara en viktig resurs i samhället som kan hjälpa dessa ungdomar och rädda dem ur den kriminella banan. Ingen annan fosterbarnsmetod har uppvisat så positiva behandlingsresultat som MTFC.

När det gäller generaliserbarheten av resultaten kan det visserligen inte generaliseras till andra grupper än den grupp som undersökts, men resultatet kan mycket väl användas som grundval för en psykologisk teori i detta område i framtiden. Detta kallas för analytisk generalisering (Kruuse, 1998). Syftet med studien har inte heller varit generalisering, utan det har varit att se vilka teman som framträder ur intervjupersonernas uttalanden när de berättar om sina upplevelser av MTFC-programmet.

Det är möjligt att liknande teman hade visat sig om flera eller andra intervjupersoner hade deltagit i undersökningen men också att nya teman hade kunnat träda fram. Detta med tanke på att full mättnad inte åstadkommits vid denna undersökning eftersom intervjupersonerna var så få och det fortfarande uppkom nya teman i materialet.

En annan brist med studien är att författarna inte har frågat om intervjupersonernas upplevelser av sin skolgång under programmet och hur denna kan ha påverkat dem i behandlingsarbetet. Detta är någonting att undersöka i vidare forskning.

Slutsatser

En av de faktorer som har varit viktig för ungdomarna och hjälpt dem till att vilja förändras har varit upplevelsen av trygghet i viktiga relationer till vuxna under programmet. Dessa relationer har varit relationen till fosterfamiljen samt till kontaktpersonerna. Den trygghet som ungdomarna fick uppleva i dessa relationer hjälpte dem att hitta en egen trygghet och våga lita på dessa relationer och våga hoppas på att ett liv i en trygg tillvaro är möjligt. Detta kan ha medfört att de har vågat förändras. Ungdomarna uppger också att de har känt sig omtyckta och accepterade i dessa relationer till viktiga vuxna. Det har även varit viktigt för ungdomarna att regelbundet umgås och prata med kontaktpersonerna. Tydligt är detta regelbundna umgänge med en trygg vuxen person viktigt där ungdomarna haft möjlighet att göra roliga aktiviteter med denna person. Detta resultat att denna grupp av ungdomar vågar gå in i relationer med vuxna och lita på dessa är nytt jämfört med vad tidigare forskning visat om denna grupp av ungdomar (Lindén, 1998). Faktorer i MTFC-programmet som kan ha bidragit till denna skillnad är bland annat det stöd i form av handledning som fosterfamiljen har tillgång till samt den utbildning som fosterfamiljen genomgår innan de tar emot ett fosterbarn. Dessutom är det en vetenskaplig metod (MTFC) som används för att hjälpa ungdomen. Även den externa kontroll som finns på fosterfamiljen som system, kan vara en viktig faktor för att ungdomen inte ska bli isolerad i familjen och kan ha den tryggheten och rättigheten att vid behov vända sig till personer utanför fosterfamiljen.

Vikten av dessa relationer har också visat sig när ungdomen känt sig sviken av dessa viktiga vuxna med tanke på att ungdomen då förlorat sin motivation att förändras. Det är därför ytterst viktigt för de personer som har dessa viktiga roller i programmet att ta tillvara på det stöd som de har tillgång till i form av till exempel handledning och annan yttre kontroll för att konsultera kring hur de ska hantera eventuella konflikter med ungdomen. Detta för att minimera risken för en brytning i alliansen och ett sammanbrott i behandlingen från ungdomens sida.

Separationen från de biologiska föräldrarna har visat sig vara smärtsamt för ungdomarna oberoende av om dessa relationer varit trygga eller ej. Någon av ungdomarna uppgav dock att vederbörande hade vant sig vid att separeras från sina föräldrar. Dock verkar relationen till de biologiska föräldrarna ha varit viktigt för samtliga ungdomar oavsett om relationen upplevts som gynnsamt eller ej. Härmed är det av stor vikt för ungdomarna att behålla denna kontakt till sina föräldrar under hela programmets gång och att i familjeterapin sträva efter att förbättra denna relation. Enligt den här studien har familjeterapin varit viktig i att den har hjälpt med att förbättra kommunikationen mellan ungdomarna och föräldrarna, bland annat genom att de har lärt sig att uttrycka sig genom att prata med varandra.

Vikten av kommunikation dyker även upp i belöningssystemet där ungdomarna uttrycker att det varit viktigt för dem att få positiv uppmuntran för positivt beteende samt att få möjlighet att samtala om eventuella oönskade beteenden. Den positiva uppmuntran har varit viktig genom att den har motiverat ungdomen att fokusera på positiva handlingar. Poängsystemet som har varit ett verktyg för kontroll har till en början upplevts som negativt av ungdomarna eftersom de känt att det har begränsat deras frihet och gjort att de känt sig fångna. Men senare under programmet har ungdomarna insett vikten och nyttan av denna kontroll och lärt sig kopplingen mellan ansvar och frihet i vardagen. Genom att ta ansvar och anpassa sig till kontrollsystemet har ungdomarna nämligen fått ökad frihet. Även genom att visa att de kan ta ansvar för den frihet som de har, det vill säga genom att själva kunna sätta gränser för sig själva när de har frihet utan att hamna på fel spår, har ungdomarna insett sambandet mellan frihet och ansvar. Önskan om friheten har motiverat ungdomarna att ta ansvar och hålla sig på rätt spår. Det som är intressant är att ungdomarna själva uttrycker att de vill och behöver ha gränser och kontroll. Att ha gränser verkar vara lika viktigt för ungdomarna som att ha frihet. Härmed kan slutsatsen dras att det är viktigt för ungdomar att leva i en miljö med vuxna som skapar ett system med fasta regler och struktur, vilket verkar utgöra en förutsägbar omgivning och fungera som en vägledning för ungdomen i att kunna skilja på vad som är rätt och fel. Detta skapar en trygghet för ungdomen samt en känsla av att

det finns vuxna som bryr sig om ungdomens välbefinnande och som försäkrar sig om att ungdomen håller sig på rätt spår.

Flera av ungdomarna uttrycker att det är helheten av MTFC-programmet som har hjälpt dem till förändring. Det verkar härmed som att det har varit viktigt att jobba i alla de systemen som man gör i MTFC-programmet. Alltså har samtliga delar i programmet en viktig del i att hjälpa den här gruppen ungdomar med beteendeproblem. De flesta av ungdomarna har uppgett att de inte saknat något i programmet, förutom en av dem som menar att det saknas mer individanpassade krav snarare än att programmet ska vara så manualbaserat samt att det hade behövts personal med liknande upplevelser som han själv för att han skulle känna sig mer förstådd. Slutsatsen som kan dras utifrån detta är att MTFC-programmet visserligen är ett komplett program men interventionerna skulle kunna inriktas mer mot ungdomarnas unika behov.

De faktorer som verkar ha motiverat ungdomarna att vara kvar i programmet och förändras mot att ta sig ur den kriminella banan, har varit den trygghet de har fått uppleva i relationer till vuxna samt ansvaret de känner att de har i viktiga relationer både i nuet och i framtiden. Även framtidsvisioner som att vilja hjälpa andra kriminella ungdomar i framtiden och att bilda familj har varit en motiverande kraft för ungdomarna. Behovet av att bevisa att man är ”någon” har också fungerat som en motivationskraft. Sedan har blotta möjligheten till att få leva ett normalt liv gett ungdomarna hopp och därmed motivation att vilja satsa på att förändras. Det verkar som att ungdomarna någonstans har haft en önskan om att leva ett normalt liv. Genom MTFC-programmet har de sedan fått ett hopp om att kunna förändras genom att se och uppleva en alternativ mer gynnsam livsstil. Detta hopp har i sin tur motiverat dem att fullfölja sina andra önskningar, behov och mål i sitt liv, det vill säga sina framtidsvisioner. Bland dessa nämns visionen om trygga relationer i framtiden som att bilda familj, behovet att fullfölja sitt ansvar för andra människor genom att till exempel ta hand om sin son eller att i sitt yrke hjälpa andra kriminella ungdomar samt behovet och visionen att bevisa för samhället att man är ”någon”. Även visionen att leva ett normalt liv i framtiden har motiverat ungdomarna till förändring.

De flesta ungdomar i studien saknade till en början motivation att genomgå MTFC-programmet, men efter en tid inom programmet ändrades detta när de såg att programmet hade potentialen att hjälpa dem att komma ur den kriminella banan och leva ett normalt liv. En av intervjupersonerna uppgav dock att han saknade motivation under hela programmets gång och därmed inte förändrades.

Slutsatsen som kan dras utifrån detta är att motivation visserligen är en viktig faktor för att ungdomarna ska kunna ta till sig MTFC-programmet och förändras, men att denna motivation är föränderlig och förändras om ungdomarna får se och uppleva möjligheten att få leva ett alternativt mer tryggt liv. Denna motivation blir tydlig vid det fallet då en av intervjupersonerna blev ratad av sin mamma vid hemflytten och istället sökte tryggheten hos sin gamla kriminella vänkrets. Dock lyckades hon ta sig tillbaka på rätt spår igen. Intervjupersonen menar här att det var tack vare att hon genomgått MTFC-programmet som hon kunde ta sig tillbaka på rätt spår igen. Detta pekar på att hon lyckats internalisera nya trygga relationer och ett nytt sätt att leva genom programmet och att detta har fungerat som en styrka och resurs för henne då hon lyckades ta sig tillbaka när hon blev sviken av sin mamma.

Det framkommer även i denna studie att det är viktigt för ungdomarna att byta vänkrets till syfte att ta sig ur kriminella umgängen. Intervjupersonerna har upplevt detta som en viktig och positiv del av programmet med tanke på att det har hjälpt dem att ta sig ur den kriminella banan. Även det faktum att ungdomarna varit ensamma fosterbarn i respektive fosterfamilj, har upplevts som positivt med tanke på just detta att de då undvikit umgänge med andra ungdomar med kriminell beteendeproblematik. Härmed kan slutsatsen dras att denna intervention i programmet är ytterst nödvändig för att hjälpa denna grupp av ungdomar. Dessutom är det intressant att ungdomarna själva uppger att de är medvetna om behovet av att byta vänkrets men att de behöver hjälp med detta.

Emellertid framkommer det i den här studien att det inte är helt oproblematiskt eller enkelt för ungdomarna att byta livsstil och därmed identitet. Detta visar sig hos ungdomarna dels i att flera av dem fortfarande dras till kriminella umgängeskretsar och dels i att de fortsätter bli stämplade av omgivningen som kriminella även om de inte är det längre. Detta innebär att ungdomarna trots den nya identiteten behåller en del av den gamla identiteten. Detta får som konsekvens att ungdomarna både tillhör och är utanför de båda grupperna (kriminella och icke- kriminella). På så vis blir det svårare för ungdomarna att få nya kompisar i sin nya livsstil hos vilka de kan känna sig fullt accepterade. En följd av detta har för vissa ungdomar blivit att de blivit ensamma. Denna ensamhet kan utgöra en faktor som kan tänkas skapa motstånd hos den här gruppen av ungdomar att vilja genomgå en förändring. Uppenbarligen är ungdomen i stort behov av professionellt stöd även efter avslutat program, för att ungdomen ska kunna hantera de kriser som medföljer den nya identiteten och den nya livsstilen. En individuell terapeutisk kontakt hade med tanke på detta varit lämpligt efter genomgången MTFC-behandling.

Sammantaget har upplevelsen av MTFC-programmet varit positivt förutom vid de fall där ungdomarna blivit svikna. Ungdomarna i studien uttrycker en stor tacksamhet över att ha fått genomgå det här programmet eftersom det har blivit en räddning för dem ur den kriminella livsstilen. Enligt den här uppsatsen har det varit de ungdomar som upplevt svek av viktiga personer under programmet som har gjort sammanbrott i sin behandling. Detta är ett nyttigt och intressant fynd att ta hänsyn till i det framtida arbetet med ungdomarna under MTFC-programmet, så att de som arbetar med ungdomen i programmet är uppmärksamma på denna skörhet hos denna grupp av ungdomar när det gäller att lita på andra människor och därmed vara försiktiga i sitt bemötande med ungdomen och med hjälp av utbildning och stöd i handledning lära sig hantera olika konflikter som kan uppkomma i relation till ungdomen. I de fall där personalen har lyckats upprätthålla tilliten och tryggheten i relationen till ungdomen har det nämligen enligt den här studien visat sig ha haft en stor betydelse i ungdomens motivation och potential att förändras.

Den här uppsatsen är den första kvalitativa studien som gjorts i MTFC samt den första som fokuserat på att göra ungdomarnas röster hörda i forskningsvärlden angående sina upplevelser av att ha genomgått MTFC-programmet. Resultatet av denna uppsats kan användas till det praktiska arbetet med ungdomarna under MTFC-programmet genom att studien har tydliggjort ungdomarnas behov och önskningar för att kunna uppnå optimala resultat med behandlingen. Denna kunskap kan hjälpa personer som arbetar med denna grupp av ungdomar eller ungdomar i allmänhet att förstå dem bättre och på så sätt ge dem det stöd de behöver för att kunna utvecklas och uppnå en positiv förändring. Vidare kan den kunskap som erhållits genom denna studie användas i andra preventionsprogram för ungdomar med beteendeproblematik, inklusive föräldrautbildningsprogram där uppfostringsmetoder kan läras ut till föräldrarna med hänsyn tagen till dessa fynd.

Förslag till vidare forskning är att fortsätta forska på ungdomarnas upplevelser, detta för att öka förståelsen av ungdomarna i den praktiska tillämpningen av programmet samt förstå vad det är som gör att några ungdomar lyckas och andra misslyckas med att uppnå målet med programmet alternativt gör sammanbrott. Till detta syfte är ungdomen den bästa källan att erhålla sådan information ifrån. Vidare behövs det mer forskning kring vad det innebär för denna grupp av fosterbarn, det vill säga ungdomar i den åldern att placeras i fosterfamilj och vad konsekvenserna blir och vilka åtgärder man kan vidta i samhället för att hantera dessa. Även hur skolgången eventuellt har påverkat ungdomarna i att förändras skulle kunna forskas vidare på. Utbildningen kan nämligen vara en viktig resurs för ungdomarna genom att det kan motivera dem att komma bort från den kriminella banan och motiveras till

att leva i ett nytt spår. En ordentlig skolgång kan nämligen både ge ungdomen en struktur och mening i dennes vardag, men också ge ungdomen möjligheter att utforska och upptäcka sina resurser för att dels stärka sitt självförtroende, men också för att kunna hitta sin yrkesväg i framtiden. Slutligen behövs mer forskning i Sverige för att undersöka effekten av MTFC-programmet i att hjälpa ungdomar med kriminell problematik.

Sammantaget föreslår författarna utifrån resultatet av denna uppsats, att följande förslag tas till hänsyn i tillämpningen av MTFC-programmet i praktiken. Ett förslag är att stöd i form av handledning tas till vara på vid eventuella konflikter med ungdomen i vardagen för att undvika onödiga misstag som kan leda till att ungdomen gör sammanbrott. Sedan bör mer hänsyn tas till ungdomarnas individuella behov både i det dagliga arbetet och i utformningen av deras behandlingsplan. Det är nämligen viktigt att ungdomarna ses och behandlas som subjekt i behandlingen och därmed känner att de blir sedda och behandlade som de unika individer som de är, istället för att ungdomarna blir betraktade som och känner sig som ett objekt för en behandlingsmanual. Det är härmed viktigt att hålla en balans mellan vetenskaplighet och den praktiska verkligheten, på så vis att behandlingsmanualen i den praktiska tillämpningen anpassas efter ungdomarnas/individernas unika behov. En annan viktig åtgärd är att ungdomen efter avslutad behandling får möjlighet till fortsatt vuxen trygg relation i de fall där ungdomen inte har möjlighet att flytta hem till sina föräldrar eller inte har kunnat utveckla en trygg relation till föräldrarna. Till exempel skulle ungdomen kunna få fortsätta behålla kontakten med kontaktpersonen eller fosterfamiljen under en tid efter avslutad behandling. Detta dels för att ungdomen inte ska tappa bort den nyvunna tryggheten och dels för att få hjälp att klara av övergången till vuxenlivet.

Dessutom behöver ungdomen enligt resultatet av den här studien även professionell hjälp efter genomgången behandling för att klara av att hantera den identitetskris som blir konsekvensen av att ha fått en ny identitet som icke-kriminell. Ett sådant stöd skulle kunna ordnas för ungdomen i form av en individuell terapeutisk kontakt efter genomgången behandling. Sedan verkar en viktig motiverande faktor vara de visioner som ungdomarna har i framtiden. Därför vore det lämpligt och nyttigt att ha en person i programmet som till exempel kontaktpersonen som hjälper ungdomen att göra en framtidsplan för sig själv innehållande de visioner och mål som han/hon har i framtiden och vägleda ungdomen i vilka vägar som denne kan ta för att uppnå dessa mål. I vardagslivet bör sedan kontaktpersonen erinra ungdomen om dennes visioner och mål och hjälpa denne att arbeta i riktning mot dessa, så att ungdomen får motivation att satsa på ett nytt spår i sitt liv.

Med den här studien har författarna också visat att det är möjligt för kriminella ungdomar att ta sig ur den kriminella banan om rätt metoder används för att hjälpa dem. Utifrån ungdomarnas positiva upplevelser av programmet och positivt upplevda resultat av den, är MTFC ett lämpligt program som kan och bör användas i Sverige för att hjälpa ungdomar med kriminell problematik. Naturligtvis kan man inte generalisera från den här gruppen av ungdomar till andra ungdomar som genomgår programmet, men det som i alla fall har visats genom den här studien är att det finns ett flertal ungdomar som har kunnat räddas från den kriminella banan genom att genomgå MTFC-programmet. Dessa ungdomar kan i sin tur fungera som förebilder för andra ungdomar med kriminell problematik och inge dem hopp om att det faktiskt är möjligt att ta sig ur den kriminella banan och leva ett normalt liv.

Dessutom visar dessa ungdomars upplevelser att det inte bara har varit svårt att ta sig igenom den vägen att genomgå MTFC-programmet, utan att det faktiskt till och med har varit roligt att göra det. På resan dit har ungdomarna nämligen fått uppleva både möjligheten till ett tryggt liv och möjligheten till att ha trygga relationer till vuxna, umgås med dem och göra roliga aktiviteter tillsammans. Ungdomarna har även lärt sig att se på världen från nya perspektiv och att förhålla sig till andra människor och till livet på nya mer konstruktiva sätt. Framförallt har ungdomarna lärt sig att sätta värde på sig själva och på det liv de har och vågat sträva efter att uppnå de framtidsvisioner som de har som att bilda familj, hjälpa andra människor genom sitt yrke och leva ett normalt liv.

Syftet med den här studien har varit att lyfta fram några ungdomars upplevelser av MTFC-programmet. Även om dessa upplevelser överlag har varit positiva innebär det inte att det har varit helt smärtfritt för dessa ungdomar att gå igenom den här processen, som uppenbarligen innebär stora förändringar för ungdomen ifråga. Att ungdomarna ändå har klarat sig igenom programmet trots all smärta med separationer, svek, ensamhet och identitetskriser etcetera, är otroligt imponerande och pekar på en otrolig potential och vilja hos dessa ungdomar att leva på nytt.

Att som personal kunna hantera de svårigheter som uppkommer tillsammans med ungdomen i förändringsarbetet och behålla hoppet och tålamodet under processen är en konst, men det krävs inte bara konst utan även kunskap om vad denna problematik som ungdomarna har handlar om och hur det kan förstås och därmed hanteras. Den positiva förändringen hos ungdomarna beror därför förutom på ungdomarnas egen vilja och förmåga också på den vilja och förmåga och vetenskapliga kunskapsgrund som personalen som jobbat med ungdomarna har haft under behandlingsarbetet. Det behövs härmed både kunskap och konst från personalens sida, för att kunna motivera och ta fram dessa ungdomars vilja, hopp och resurser.

Och det krävs vice versa vilja och hopp från ungdomarnas sida för att den vetenskapliga kunskapen ska få sin avsedda effekt. Samtliga dessa faktorer är alltså nödvändiga och aktiva komponenter i arbetet med att hjälpa ungdomarna att ta sig ur den kriminella banan. Dessa faktorer får sin effekt när de fungerar i ett ömsesidigt samspel med varandra: Viljan, tron, hoppet och resurserna hos ungdomen samt viljan, tron, konsten, kärleken och kunskapen hos personalen som är delaktiga i behandlingsarbetet med ungdomen. Om en av dessa faktorer fattas i behandlingen hämmar det ungdomen i dess förändring och när samtliga dessa faktorer är närvarande gynnar de ungdomen i dennes positiva förändring.

Denna studie visar alltså inte bara att det är möjligt utan även nödvändigt att använda sig av ett program som MTFC. I Sverige är MTFC den enda fosterbarnsmetoden som hjälper kriminella ungdomar och genom den här studien har den visat på positiva resultat, inte bara när det gäller att hjälpa ungdomen att ta sig ur den kriminella banan, utan även positiv i den bemärkelsen att den har ett mänskligt synsätt när det gäller bemötandet till dessa ungdomar. Till skillnad från andra metoder har det varken funnits maktmissbruk eller övergrepp på ungdomarna, utan tvärtom har ungdomarnas upplevelser varit att de varit omtyckta och behandlats med värdighet av personalen som jobbat med dem i behandlingsarbetet. MTFC-programmet innehåller alltså samtliga nödvändiga komponenter för att hjälpa ungdomar med kriminell beteendeproblematik som andra fosterbarnsmetoder hittills har saknat. Dessa komponenter är sammantaget vetenskaplighet och mänsklighet!

Referenser

- Andershed, H., & Andershed, A., (2005). *Normbrytande beteende i barndomen: Vad säger forskningen?*. Stockholm: Gothia.
- Andersson, G., Aronsson, K., Hessle, S., Hollander, A., & Lundström, T. (2001). *Haverier i social barnavård*. Växjö: Gothia.
- Andersson, G., Aronsson, K., Hessle, S., Hollander, A., & Lundström, T. (1996). *Barnet i den sociala barnavården*. Falköping: CUS & Liber AB.
- Andreassen, T., (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen?* Stockholm. Gothia/CUS/SiS.
- Axberg, U., Hansson K., Broberg, A., & Wirtberg, I. (2006). The development of a systemic school-based intervention: Marte Meo and coordination meetings. *Family Process*, 45(3), 375-389.
- Berridge, D., & Cleaver, H., (1987). *Foster Home Breakdown*. Oxford: Basil Blackwell.
- Borge, A., (2004). Omfang av overgrep og omsorgssvikt blant barnhjemsbarn i perioden 1945-1980. Forsøk på en estimering. I: NOU 2004:23, *Barnheim og spesialskoler under lupen. Nasjonal kartlegging av omsorgssvikt og overgrep i barnevernsinstitusjoner 1945-1980*. Oslo.
- Broberg, A., Almqvist, K., & Tjus, T., (2003). *Klinisk barnpsykologi: Utveckling på avvägar*. Falköping: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Capaldi, D. M., Chamberlain, P., & Patterson, G. R. (1997). Ineffective discipline and conduct problems in males: Association, late adolescent outcomes, and prevention. *Aggression and Violent Behaviour*, 2(4), 343-353.
- Carr, A. (2006). *The handbook of child and adolescent clinical psychology: A Contextual Approach*. London: Routledge.
- Chamberlain, P. & Reid, J. B. (1998). Comparison of two community alternatives to interaction for chronic juvenile offenders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(4), 624-633.
- Chamberlain, P. (1990). Comparative evaluation of Specialized Foster Care for seriously delinquent youths: A first step. *Community Alternatives: International Journal of Family Care*, 2(2), 21-36.
- Chamberlain, P. (2003). The Oregon Multidimensional Treatment Foster Care model: Features, outcomes, and progress in dissemination. I S. Schoenwald & S. Henggeler (Red.), *Moving evidence-based treatments from the laboratory into clinical practice*. *Cognitive and Behavioural Practice*, 10(4), 303-312.

- Chamberlain, P., & Reid, J. B. (1991). Using a specialized foster care treatment model for children and adolescents leaving the state mental hospital. *Journal of Community Psychology, 19*, 266-276.
- Chamberlain, P., Fisher, P. A., & Moore, K. J. (2002). Multidimensional Treatment Foster Care: Applications of the OSLC intervention model to high-risk youth and their families. I J. B. Reid, G. R. Patterson, & J. Snyder (Red.), *Antisocial behaviour in children: Developmental theories and models for intervention* (pp. 203-218). Washington, DC: American Psychological Association.
- Chamberlain, P., Price, J.M., Reid, J.B., Landsverk, J., Fisher, P.A., & Stoolmiller, M. (2006). Who disrupts from placement in foster and kinship care? *Child Abuse and Neglect, 30(4)*, 409-424.
- Denvall, V., & Vinnerljung, B. (2006). Är socialt arbete till nytta? I V. Denvall & B. Vinnerljung (Red.), *Nytta och Fördärv: Socialt arbete i kritisk belysning*. (pp. 15-21). Stockholm: Natur och Kultur.
- Dishion, T., J., McCord, J., & Poulin, F., (1999). When interventions harm: Peer groups and problem behaviour. *American psychologist, 54*, 755-764.
- Dunn, J., & Plomin, R. (1990). *Syskon*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Familjeforum (2007). *En kort presentation och beskrivning av MTFC (Multi Treatment Fostercare)*. Hämtat 2007-10-06 från www.familjeforum.com.
- Farrington, D., P. (2003). Advancing knowledge about the early prevention of adult antisocial behaviour. I D. Farrington & J. Coid (Red.), *Early prevention of adult antisocial behaviour* (pp. 1-31). Cambridge University Press, Cambridge.
- Ferrer-Wreder, L., Stattin H., Lorente C. C., Tubman J. G., & Adamson L. (2005). *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga. En forskningsöversikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Fisher, P. A., Burraston, B., & Pears, K. (2005). The Early Intervention Foster Care program: Permanent placement outcomes from a randomized trial. *Child Maltreatment, 10*, 61-71.
- Fisher, P.A., Kim, H. K. (2007). Intervention effects on foster preschooler`s attachment-related behaviours from a randomized trial. *Society of Prevention Research, 8*, 161-170.
- George, V. (1970). *Foster Care: Theory of Practice*. London: Routledge & Keagon Paul.
- Hansson, B., & Knutsson, M. (1987). *Åtgärd: familjehemsplacering*. Stencilrad projektrapport, Helsingborgs kommun.

- Hansson, K., Olsson, M., Balldin, T., Kristoffersson, R., Schüller, P. (2001).
Multidimensional treatment foster care: Ett nytt sätt att arbeta med fosterhem.
Socionomen, 2, 40-45.
- Hjern, A., & Vinnerljung, B. (2002). Health care for children in foster and residential care.
Acta Paediatrica, 91, 1153-1154.
- Höjer, I. (2001). *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg: Göteborgs Universitet Institutionen för socialt arbete.
- Kruuse, E. (1998). *Kvalitativa forskningsmetoder i psykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: studentlitteratur.
- Leve, L. D., & Chamberlain, P. (2004). Female juvenile offenders: Defining an early-onset pathway for delinquency. *Journal of Child & Family Studies*, 13, 439-452.
- Leve, L. D., & Chamberlain, P. (2006). A randomized evaluation of Multidimensional Treatment Foster Care: Effects on school attendance and homework completion in juvenile justice girls. *Research on Social Work Practice*, Vol. X No. X, 1-7.
- Leve, L. D., & Chamberlain, P., & Reid, J.B. (2005). Intervention outcomes for girls referred from juvenile justice: Effects on delinquency. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), 1181-1185.
- Levin, C. (1998). *Uppfostringsanstalten: Om tvång i föräldrars ställe*. Lund: Arkiv.
- Levin, C. (1997). *Ungdomar i tvångsvård - Råbyundersökningen 94. Meddelande från socialhögskolan*. 1997:7. Lunds Universitet. Socialhögskolan.
- Lindén, G. (1979). *Hur mår barnen? Ett debattinlägg om fosterbarnsvård*. Malmö: Socialförvaltning.
- Lindén, G., (1998). *Att bli fosterbarn i tonåren. Om frigörelsen från internaliserade föräldraobjekt*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Lipsey, M., W. (1995). What do we learn from 400 research studies on the effectiveness of treatment with juvenile delinquents? I J. Mcguire (Red.), *What works? Reducing reoffendings* (pp.63-78). New York: John Wiley.
- Mihalic, S., Fagan, A., Irwin, K., Ballard, D., & Elliot D. (2004). *Blueprints for violence prevention*. Boulder: University of Colorado.
- MTFC (2007). *History of MTFC*. Hämtat 2007-12-24 från <http://www.mtfc.com>.
- MTFC (2007). *MTFC program overview*. Hämtat 2007-12-24 från <http://www.mtfc.com>.
- Nationalencyklopedin (2008). *Social inlärningsteori*. Hämtat 2008-01-20 från <http://www.ne.se>.

- NOU 2004:23. *Barnheim og spesialskoler under lupen. Nasjonal kartlegging av omsorgssvikt og overgrep i barnevernsinstitusjoner 1945-1980*. Oslo.
- Olson, H., & Pettit, B. (1999). *Familjeterapilexikon med betoning på systemiska och interaktionistiska idéer*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Parker R. A. (1966). *Decision in Child Care: Study of Prediction in Forstering*. London. George Allen & Umvid Lid.
- Sallnäs, M. (2006). Institutionsvård av barn och ungdomar. I V. Denvall, B. Vinnerljung (Red.), *Nytta och Fördärv: socialt arbete i kritisk belysning*. (pp. 45-58). Stockholm: Författarna och bokförlaget Natur och Kultur.
- Sinclair, I., & Gibbs, I. (1998). *Children´s homes revisited: A study of diversity*. Chichester: Wiley.
- Trasler, G. (1961). *In place of parents: A study of Foster Care*. London. Routledge & Keagan Paul.
- Vinnerljung, B. (1996). *Fosterbarn som vuxna*. Akademisk avhandling. Lund: Arkiv.
- Vinnerljung, B. (1998). Fosterbarns skolgång och utbildning. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 5, 58-80.
- Vinnerljung, B., (1995). Mortalitet bland fosterbarn som placerats före tonåren. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 60-72.
- Vinnerljung, B., (2006). Fosterhemsvård. I V. Denvall, B. Vinnerljung (Red.), *Nytta och fördärv: Socialt arbete i kritisk belysning*. (pp.60-76). Stockholm: bokförlaget Natur och Kultur.
- Vinnerljung, B., Ribe, M. (2001). Mortality after care among young adult foster children in Sweden. *International Journal of Social Welfare*, 10, 164-173
- Vinnerljung, B., Öhman, M., & Gunnarsson, T. (2005). Educational attainments of former child welfare clients- a Swedish national cohort study. *International Journal of Social Welfare*, 14, 265-276.
- Westermarck, K. P., Hansson, K., Vinnerljung, B., (2006). Foster parents in Multidimensional treatment foster care: How do they deal with implementing standardized treatment components?. *Children and youth services review*, 29 (2007), 442-459.
- Westermarck, K., P., Hansson, K., Vinnerljung, B., Olsson, M. (under publicering). How does Multidimensional treatment foster care succeed in treating adolescents with problems behaviour compared to traditional care?

Whitaker, D., Archer, L., & Hicks, L. (1998). *Working in children's homes: challenges and complexities*. Chichester: John Wiley & Sons.

Appendix

Intervjufrågor

MTFC i helhet

1. Hur lång tid gick du i MTFC-programmet?
2. Var det första gången som du var i en fosterfamilj? (skillnaden med MTFC?)
3. Vad tyckte du om MTFC-programmet i helhet?
4. Vad tyckte du var bra i MTFC?
5. Vad tyckte du var mindre bra i MTFC?
6. Hur var det att vara ensamt fosterbarn?
7. Vad tyckte du om att det var en vuxen hemma hela tiden under de första 3 veckorna?
8. Hur var det att separera från din familj?
9. Jämförelse mellan de olika perioderna:

Steg 1- Hur upplevde du att du under de första 3 veckorna fick:

- *Träffa din familj endast med en familjeterapeut?*
- *Endast träffa dina kompisar med övervakning?*
- *Ha kontakt med din familj endast via telefon?*

Steg 2. Hur upplevde du att du under de påföljande 5-6 månaderna fick:

- *Ägna större delen av tiden med fosterfamiljen?*
- *Hur var det att du fick träffa din familj varannan vecka sen?*
- *Möjlighet till att ha kompis tid?*
- *Möjlighet till permission att träffa din familj?*
- *Delta i familjeterapi en gång i veckan?*

Steg 3. Hur upplevde du att du under de sista 2-6 månaderna fick:

- *Vara större delen av tiden hos din familj?*
- *Träffa dina kompisar efter hur fosterföräldrarna bestämde, trots att du bodde hos din egen familj?*

10. Var det något du saknade i programmet?
11. Vad var det i så fall som du saknade?
12. Tycker du att du har förändrats efter att ha genomgått MTFC-programmet?
13. Tycker du att programmet har hjälpt dig?
14. Hur? På vilket sätt då?

Disciplin/ Belöningsystem:

15. Vad tyckte du om de fasta reglerna i MTFC programmet?
16. Hur var det för dig att anpassa dig till dessa regler?
17. Hur upplevde du poängsystemet, där du fick poäng för bra beteende och avdrag för dåligt beteende?
18. Hur kändes det att du uppmuntrades när du gjorde något bra och att de var neutrala när du gjorde något dåligt?
19. Hur var det att du fick köpa kompis tid och köpa din frihet?
20. Hur upplevde du det faktum att du inte kunde diskutera poängavdrag med fosterfamiljen?

Biologiska Familjen

21. Upplevde du att dina föräldrar förändrades under din vistelse i fosterfamiljen?
22. På vilket sätt förändrades de då?
23. Hur var det att byta familj hela tiden mellan fosterfamilj och biologisk familj?
24. Hur var det att inte få träffa dina föräldrar när du ville?

Flytta hem igen

25. Hur var det att flytta hem igen?
26. Hur var det att leva med din familj på nytt efter att programmet helt hade avslutats?
27. Tyckte du att dina föräldrar hade förändrats jämfört med hur de var innan programmet?
28. Saknade du fosterfamiljen?

Fosterfamiljen

29. Hur var din relation till fosterfamiljen?
30. Hur umgicks ni?
31. Hur tror du att de såg på dig?
32. Hur såg du på dem?
33. Hur upplevde du kontakten?
34. Vad tyckte du om dem?
35. Saknade du dina föräldrar hos fosterfamiljen?
36. Hur var upplevelsen att fosterfamiljen och din familj inte fick ha någon direkt kontakt, utan fick endast ha kontakt via samordnaren?

Kompisar

37. Hur kändes det att inte ha kontakt med gamla vänner?
38. Hur var det att bli övervakad ibland när du var med dina kompisar?
39. Ett av målen med MTFC-programmet är att hjälpa ungdomen att komma ur en vänkrets med negativ påverkan och hitta kompisar som har en mer positiv inverkan. Tycker du att det är en bra målsättning?
40. Tycker du att du har lyckats uppnå det målet?
41. Vad var det som hjälpte dig alternativt hindrade dig från att kunna byta vänkrets?

Familjeterapi

42. Vilka deltog?
43. Vad tyckte du om att de här personerna var med?
44. Vad tycker du om att din familj också fick hjälp på sitt håll?

Färdighetstränare/Ungdomsterapeut

45. Vad hade han/hon för betydelse för dig? (Ungdomsterapeut/ färdighetstränare)
46. Kände du dig trygg med dem?
47. Vad tyckte du om kontakten med ungdomsterapeuten respektive färdighetstränaren?

Motivation

48. Vad var det som gjorde att du kom in på MTFC-programmet?
49. Fanns det något annat alternativ? Varför valde du just detta?
50. Känner du att du kom in i programmet frivilligt?
51. Hur tror du att detta påverkade din attityd till programmet senare?
52. Vad hade du för strategier för att klara av det här programmet?
53. Vad motiverade dig att fortsätta i behandling?
54. Hur motiverad var du att genomgå programmet?
55. Kände du motstånd någon gång, så att du inte ville fortsätta i programmet?
56. Vad gjorde att du kände så?